

הדרה היוזמי

מסכת כתובות דף נז – דף נח

יא ניסן – יב ניסן התשע"ה

(ח) רש"י ד"ה ולא למנה, שכבר יש בידה. אבל הרשב"א כתב, דהטעם, משום דבטל חינה. (ועיין לעיל באות ה).

דף נז ע"ב

(ט) גמ', מנא הני מילי. ביאר הריטב"א, כלומר אהיכא אסמכוה רבנן.

(י) רש"י ד"ה יכולין לעכב, מלינשא עד שתגדל. וכן פירש הרשב"א בשם יש מפרשים, והוסיף, דנפקא מינה דאין כותבין עליה אגרת מרד. אך הקשה, דאם כן הוה ליה לאתוויי הך דינא גבי מורדת לקמן (סג.), ואמאי קמיייתי לה הכא. ולכך פירש, דיכולין לעכב מלינשא עד י"ב חודש משעת תביעה, אף אם כבר קבעו זמן לנישואין. אמנם בירושלמי (פ"ה ה"ג) איתא כפירוש הראשון.

(יא) תוס' ד"ה אי איהי וכו', משמע וכו' ופוחתין לה מכתובתה. השיטה מקובצת פירש דבריהם, דאפילו אם תרצה לכשתגדיל, הרי כתובתה נפחתה ועומדת.

(יב) בסוה"ד, וי"ל וכו' שהרי כתובתה לאב. וביאר השיטה מקובצת, דהיינו שחזרו בהם ממה שכתבו ברישא, ולא אמרינן שתדון כמורדת שיגיע הנזק לדידה. נדהיינו שמה שמגרשה ללא כתובה ואינו על מנת להביא את האב שייסכים שתתקדש. אלא דזה דינו.]

(יג) רש"י ד"ה אבל פוסקין, אבל קידושין בקטנות לא. והמרדכי (סימן קעט) הביא בשם ר"ת, דלא פסקינן כהגמ' בקידושין (מא.), אלא שרי לקדשה אפילו בקטנות. וכן כתב הריטב"א בשם יש שפירשו וכתב, דלא נהירא מדלא פירשה הגמ' כן. עוד הביא יש מפרשים, דדווקא התם דיש לה אב שידאג לקדשה לכשתגדיל איכא איסורא, אבל כשאין לה אב שאין האחין דואגין לה כל כך, אין לנו לאחר קידושה, ושרי לקדשה אף בקטנותה. וסיים דלא נהירא.

(יד) גמ', בשלמא איהי מצוי מעכבא. פירש בשיטה מקובצת בשם רש"י (במהדורא קמא), דקטנה היא ותשמיש קשה לה. והתוס' רי"ד הוסיף, דאף טורח הבית קשה לה.

(טו) גמ', אין פוסקין על הקטנה וכו'. תלמידי רבינו יונה (בשיטה מקובצת) הביאו בשם רבנו צרפת ז"ל, דבזמן הזה שאנחנו בגלות ומפוררים בין העמים, מותר לפסוק עליה כדי להשיאה בקטנותה, דאפשר שאם לא יקח כשיזדמן לו, לא ימצא לה אחר כך. ודווקא בימיהם שהיו דרים ביחד ברוב מקומות ישראל, נאמר הך דינא.

(טז) תוס' ד"ה בגרה, בסוה"ד, וטעמא דכשבגרה וכו'. והריטב"א הקשה, דמכל מקום היאך סגי לבוגרת בשלושים יום, הא אפילו תטרח כל ימי נערותה לית לה אלא ששה חדשים, ומדוע גרע חלקה משאר נערות דנותנים להם י"ב חודש. ותירץ, דיותר היא מכינה לעצמה ביום אחד, ממה שתכין על ידי תביעת הבעל בזמן מרובה. ועוד, דאפילו אם לא תכין כל כך לא איכפת לה, דכיון דבגרה קודם קידושין, נעשית כבעולה ודי לה להכין תכשיטין בשיעור זמן כאלמנה.

(יז) רש"י ד"ה בעל נמי וכו', נד"ה זה אינו מעצם דברי הגמ' אלא לפרש סיבת עיכוב הבעל. בצרכי חופה. ובשיטה מקובצת הביא דהרא"ה פירש, דתביעה הבעל, היינו דאף אם היא רוצה לינשא בלא תכשיטין, יכול הבעל

לעכבה י"ב חודש כדי שתפרנס עצמה.

(יח) תוס' ד"ה מאי, בתוה"ד, דפשיטא ליה דאז לא הוה בגר כתבועה. כתב המהרש"ל דהיא שיטת הר"י בעל התוס' דסבר, דאם קדשה קודם שבגרה אית לה י"ב חודש משעה שתבעה אפילו תבעה הרבה לאחר שבגרה. אבל בהגהות אשר"י (סימן יא) כתב, דרבינו תם פליג וסבר, דבגרה כתבועה. ואם תבעה קודם שבגרה, נותנין לה י"ב חודש משעה שתבעה, ואם בגרה קודם נותנין לה י"ב חודש משעה שבגרה. וכן דעת הרמב"ם (פ"י מאישות הי"ז). ואמנם המהרש"א הוסיף, דמשום הכי הוצרך ר"ת לפרש דלא כהר"י.

(יט) בא"ד, שם. כתב המהרש"א, דנראה מדבריהם דמאי דקאמר כתבועה דבתולה, היינו דנותנין לה י"ב חודש משעה שבגרה. אך כתב, דמרש"י ד"ה בתולה נראה, דנותנין לה י"ב חודש משעת אירוסין ולא משעת בגרות.

(כ) תוס' ד"ה תיובתא, בתוה"ד, ונראה לפרש וכו'. והר"ן בנדרים (ע:): ד"ה הא, ביאר קושיית הגמ' "בוגרת בשלשים יום סגי", דהא אף לדין היכא דעברו י"ב חודש משבגרה נותנין לה שלשים יום. ואם כן לא משכחת לה דנותנין לבוגרת י"ב חודש אלא בנתקדשה ביום שבגרה, דלאחר מכן כבר פוחתין לה מי"ב חודש לפי חשבון. ומשום הכי פריך, היכי פסיק ותני דבוגרת נותנין לה י"ב חודש. ומשני, דאימא בוגרת כדינה, דהיינו שזמנה בחסר ויתר לפי חשבון, ושהתה י"ב חודש, דהיינו נערה כיון דבעלה חייב במזונותיה, יפר.

(כא) גמ', והאי נמי קנין כספו הוא. בשיטה מקובצת הביא דרש"י במהדורא קמא פירש, שקנאה בכסף קידושין. והתוס' הרא"ש בקידושין (ה:). פירש, דכיון דמושל עליה ומשועבדת לו חשיב קנין כספו. ובשו"ת אבני מילואים (סימן י"ז) ביאר, דכיון דאשתו אינה ממונו, בעינן לטעמא דקנאה בכסף, מה שאין כן בהמתו שהיא ממונו ודאי חשיבא קנין כספו אף אם לא קנאה בכסף.

(כב) גמ', שם. הריטב"א לקמן (נח:). ד"ה היבם כתב, דעיקר קרא דקנין כספו לא קאי אאשת כהן אלא אעבד כהן, ואילו אשת כהן נפקא לן בספרי (במדבר י"ח, י"א) מ"פֶּל טְהוֹר פְּבִיתָךְ יֵאָכֵל אֹתוֹ, ומאי דמיייתין לקרא דקנין כספו אסמכתא בעלמא היא. אמנם התוס' ביבמות (סח:). ד"ה קנין כתבו איפכא, דכל טהור בביתך הוא אסמכתא.

(כג) גמ', ותשקה לאחיה ולאחותה. הרמב"ם (בפ"ו מתרומות ה"ג) הוסיף, שמא תשקה לאביה. אולם התוס' רי"ד בקידושין (יא:). כתב, דחיישינן שמא תשקה לאחיה הקטנים דווקא.

דף נח ע"א

(א) גמ', מסר והלך. כתב הבית יעקב, דהאי דינא אינו אלא למשנה ראשונה, דכיון דלא חיישינן למזיגת כוס בכהאי גוונא מותרת בתרומה. אבל למשנה אחרונה לא סגי בזה, דאפילו ליכא למיחש להא נמי אינה אוכלת, משום דבעינן שתהיה נשואה. ובתוס' בקידושין (מה:). ד"ה ונמצאת כתבו, דבלא חופה אינה אוכלת בתרומה, אף היכא דליכא למיחש דסימפון ומזיגת כוס. והרשב"א (שם) הקשה על דבריהם מהכא, דמבואר דאי ליכא חששא דסימפון ומזיגת כוס, אוכלת. ותירץ הגרע"א

הדרה היומית

דהא כולם בפני היבם אוכלת, דאיכא למימר, דאדרבה כל שכן דאינה אוכלת, דהא אפילו כולן בפני הבעל חסר יום אחד אינה אוכלת, וכל שכן דכולן בפני היבם אינה אוכלת. ועוד תירץ, דאיכא למימר דהכי נמי אם עשתה בפניו י"ב חדש, אוכלת בפני היבם. ולא אמרו במשנתנו דיבם אינו מאכיל, אלא קודם י"ב חודש. והקרני ראם תמה על דבריו, דהא התוס' כתבו הכא להדיא, דלא תקנו חכמים מזונות ליבמה בהגעת זמן, משום דלא שכיח שיאחר לחלוץ או לייבם, ואיך כתב דאוכלת בהגעת זמן. והניח בצריך עיון.

ט) תוס' ד"ה השתא, ה"ג לא זו אף זו. ביאר **המהרש"ל**, דר"ת לשיטתו בדיבור הקודם דלא גרסינן לבבא דסיפא, ומשום הכי הוצרך לנטות מגירסת רש"י, ולפרש דקאי ארישא ומציעתא, דלא מבעיא אכלה ששה חדשים בפני הבעל אינה אוכלת, אלא אפילו אכלה כולה בפני הבעל חוץ מיום אחד נמי לא אכלה. **והמהרש"א** תמה על דבריו, דאם כן מאי קאמר "בפני היבם מבעיא", הא לא איירינן באכלה בפני היבם. ועוד הקשה, דאי לא קאי אלא ארישא ומציעתא, למה לה לגמ' למימר דלא זו אף זו קתני, הא בהדיא קתני לה במתני', דאפילו כולם בפני הבעל וכו' אינה אוכלת. ולכך פירש, דבאמת גרסינן לבבא דסיפא (עיין באות הקודמת), ומשום הכי פריך "אכלה בפני היבם מבעיא", והא דמשני לא זו אף זו, היינו בין לגבי מציעתא ובין לגבי סיפא. דלגבי רישא דלפני הבעל ששה חדשים, קתני מציעתא דאפילו כולן בפני הבעל. ולגבי רישא דששה חדשים בפני היבם, קתני סיפא דאפילו כולן בפני היבם חוץ מיום אחד אינה אוכלת.

דרה נח ע"ב

י) גמ', ומר סבר בדיקת חוץ לא שמה בדיקה. כתב **הרשב"א** בשם **הראב"ד**, דאם יש מרחץ בעיר בדיקת חוץ נמי הוה בדיקה מעליא. ועדיפא בדיקה זו מכניסה לחופה, משום דבמרחץ יכולין קרובותיו לבדוקה היטב, וכדאיתא **לקמן** (עב:). ומיהו לענין תרומה לא סגי אף בבדיקה זו עד שתכנס לחופה, דלא פלוג רבנן בין ארוסה לארוסה.

יא) רש"י ד"ה המותר, בתוה"ד, ולא הקדיש מעשה ידיה עצמן. הקשה **הרש"ש**, אמאי פירש כן, הא אפילו אם הקדיש אף מעשה ידיה, דדינא הוא דלא קדשו. מכל מקום סבר רבי מאיר דהמותר קדוש, וכדחזינן **בסמוך** (נט:), בהא דקאמר ר' עקיבא יפר שמא תעדיף כו', דאף דהעיקר אינו קדוש מכל מקום המותר קדוש. אבל **בשיטה מקובצת** פירש בשם **הרא"ש**, דארישא קאי, שהקדיש את כל מעשה ידיה. דהרי היא עושה ואוכלת כשיעור המפורש במתניתין **לקמן** (סד:), דנתקן תחת מזונותיה, משום שלא הוקדש, ולענין המותר שאינו תחת מזונות, פליגי רבי מאיר ור"י הסנדלר אם קדוש או לאו.

יב) בא"ד, מה שהיא עושה לו וכו'. אבל **התוס' שאנץ** **והרש"ש** ביארו, דמותר היינו מה שנשאר במיתתה, הן ממעשה ידיה, הן ממותר מעשה ידיה, ולשון "מותר" הוא כמו "וְהַיִּחִיחוּ יְתָרָם לְעוֹלָלֵיהֶם" (תהילים יז, יד).

יג) גמ', איני ניזונת ואיני עושה. כתב **הריטב"א**, דדווקא לענין מלאכת צמר וכדומה, שהיא מרווחת לעצמה וזנה את עצמה בזה, אבל שאר מלאכות כמו בישול והצעת המיטה שאינם תחת מזונות, שמשועבדת לו.

(בגליון הרמב"ם פ"ג מאישות הי"א), דהכא מיירי למשנה ראשונה, אבל למשנה אחרונה אף בכהאי גוונא אינה אוכלת עד שתכנס לחופה. אולם **המאירי בקידושין** (י:), כתב, דהיכא דליכא חששא דסימפון ושמא תשקה, אוכלת בתרומה אף למשנה אחרונה.

ב) רש"י ד"ה קבל, עליו בעל את המומין וכו'. **בשיטה מקובצת** הביא **דהראב"ד** פירש, דקבל אביה קידושין ומיד מסרה לבעל וחלק לו, דמשום סימפון איכא, ומשום חששא דעולא ליכא.

ג) רש"י ד"ה מסר, בסוה"ד, ליכא למיחש וכו'. אבל **התוס' לעיל** (מח:), ד"ה **רב אסי** פירשו איפכא, דלסימפון לא חיישינן דכבר בדקה, ולשמא ימזוג חיישינן, שמא תשקה לשלוחי הבעל.

ד) תוס' ד"ה הנהו קלא אית להו, בסוה"ד, וקצת משמע כן וכו'. ביאר **המהרש"א**, דהא פריך התם אשמואל דלא אזיל בתר רובא, מדקתני נמצא גנב או קוביוסטוס הגיעו, דטעמא משום דאזלינן בתר רובא. ואם כן על כרחך דמיירי כשהלוקח מוחזק, ואפילו הכי הגיעו וחייב לשלם, ומדרישא מיירי כשלוקח מוחזק, סיפא נמי.

ה) [רש"י ד"ה בארוסה], ובת כהן הואיל והיא בבית אביה וכו'. לכאורה צריך עיון, דהא הכא מיירי לאחר הגעת הזמן, ואיתא **לעיל** (נז:), דדוכתא מייחד לה, ופירש **רש"י** (שם) **בר"ה דוכתא**, דמאחר שזן אותה תמיד מוציאה מבית אביה וכו' שלא תפסיד מזונותיה. ויש לומר, דאינה נמצאת בהאי דוכתא אלא בשעת אכילה, אבל לעולם היא לנה בבית אביה וכן שאר היום אפשר שהיא שם. (א.ג.א.)

ו) גמ', נותנין לה שתי ידות של תרומה ואחת של חולין. ביאר **המהרש"ל**, דסתם אשה רואה בשלושים יום, ג' ראיות ו' נקיים, ונמצא דשליש חדש היא טמאה, וב' שלישים טהורה.

ז) תוס' ד"ה ואפילו, בתוה"ד, ולרבינו תם נראה וכו' דמדאורייתא מיכל אכלה. וכן דעת **הרמב"ן** **והרשב"א**. אבל **תלמידי רבינו יונה** (בשיטה מקובצת) הסכימו לשיטת רש"י, דמדאורייתא נמי לא אכלה. והא דהקשו התוס' **מהתוספתא** דקתני "ולא היבמה עד שתבעל", דמשמע דלמשנה ראשונה אכלה קודם שתבעל. תירצו תלמידי רבינו יונה, דאגב דתני אין האשה אוכלת עד שתכנס לחופה, נקט נמי ואין היבמה אוכלת עד שתבעל. אבל אין הכי נמי דאף למשנה ראשונה לא אכלה קודם שתבעל. **והקרן אורה ביבמות** (סח:), תירץ, דמצינן לאוקמי לתוספתא בעשה בה מאמר, דבהא אף רש"י מודה דיבמה אוכלת אף למשנה ראשונה. [אך הוסיף **הדרך אמונה** (פ"ח מתרומות ה"ה בביאור ההלכה ד"ה שנאמר), דיש לומר דמיירי בתרומה דרבנן, וכמו שכתבו **התוס' ישנים ביבמות** (יז:)].

ח) בא"ד, ואפילו כולן בפני הבעל חוץ מיום אחד וכו'. הקשה **המהרש"ל**, היאך יפרש ר"ת סיפא "דכולן בפני היבם חוץ מיום אחד בפני הבעל אינה אוכלת", הא הכא ליכא למידק הא כולם בפני היבם אוכלת, דהא קתני רישא היבם אינו מאכיל בתרומה. וכתב, דצריך לומר דלא גרסינן להך בבא אחרונה. וכן לא גרסו לה **הרי"ף** (כג. מדפי הרי"ף) **והרא"ש** (סימן יב). אבל **המהרש"א** כתב לקיים הגירסא, (ועיין קושיותיו באות הבאה). ואקושיית **המהרש"ל** דאיך יפרש הסיפא, תירץ, דהכא לא שייך למידק

הדרה היוזמי

מסכת כתובות דף נח – דף נט

יב ניסן – יג ניסן התשע"ה

ומעה כסף תחת מעשה ידיה. [והא דקאמר רב לעיל, דתקנו מזונות תחת מעשה ידיה. היינו תחת מותר, וכדאמרין בסמוך.]. ורב אדא סבר, מזונות תחת מעשה ידיה ומעה תחת מותר.

כא) גמ', אין אדם מוציא דבריו לבטלה. כתב הרשב"א, דטעמא דרבי יוחנן הסנדלר דהמותר נמי חולין, משום דסבר דאדם מוציא דבריו לבטלה, וכיון דלא אמר בפירוש יקדשו ידיו לעושיהן, אינם קדושים. עוד כתב, דאפשר דאפילו באומר יקדשו ידיו לעושיהן אינו הקדש, דכיון דרבי יוחנן הסנדלר סבר, דאין יכול לכופה למעשה ידיה, לא אלים קנינו בה כדי להקדיש את גוף ידיה, ולעולם סבירא ליה דאין אדם מוציא דבריו לבטלה.

דף נט ע"א

א) גמ', מזונות תחת מעשה ידיה. כתב הרמב"ן, דאף דרב סבר דתקנו מעשה ידיה תחת מזונות, דהא אמר יכולה אשה לומר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה. לא דייקא הגמ' בזה, דלא אתינן אלא לאפוקי מדרב אדא בר אהבה, דסבר תקנו מזונות תחת מותר.

ב) גמ', מידי דקייץ ממידי דקייץ. הקשה הריטב"א, הא מזונות נמי מיקץ קייץ כדתנן לקמן (סד.), גבי משרה אשתו על ידי שלישי. ואי משום דבמכובד הכל לפי כבודו, הא במעה כסף נמי הכל לפי כבודו. ותיירץ, דבמזונות איכא יוקרא חולא, ועוד, דבאוכלת על שולחנו לא הוה קייצי, מה שאין כן מעה כסף דאף באוכלת על שולחנו אין נותן לה אלא מעה כסף, כשאר נשים.

ג) תוס' ד"ה קונם, אפילו לא גרסינן וכו'. **הריטב"א בנדרים (טו:)** הביא להאי פירוש ודחאו, דאיסור בל יחל דרבנן לא ידחה מצות עונה דאורייתא.

ד) גמ', יפר שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור לו. כתב הריטב"א בשם תוספות, דלכך צריך להפר עכשיו, משום דלאחר שישאנה בשנית לא יוכל להפר, וכדאיתא בנדרים (סז). דאין הבעל מיפר בקודמין. אבל הביא ריש אומרים, דכהאי גוונא לא חשיב "מיפר בקודמין" כיון דבשעת הנדר עדיין הייתה תחתיה, והא דצריך להפר עכשיו היינו משום דחיישינן דלאחר מכן ישכח להפר, ויכשל באיסור נדר.

ה) רש"י ד"ה ותהא אסורה, לפי שנאסר מעשה ידיה. משמע דאף לאחר נישואין שניים מעשה ידיה אסורין לו. ובשיטה מקובצת הביא דהר"א ממייץ, וכן המפרש בנדרים (פה). ד"ה ר' יוחנן פירשו, דהחשש הוא רק על המלאכות שעשתה בעודה מגורשת, אבל לאחר שנישאת אין מעשה ידיה אסורין לו דהא משועבדת היא לו.

ו) תוס' ד"ה ר"ע אומר יפר, בתוה"ד, והיאך יכול להפר וכו'. **והריטב"א** תירץ, דיפר היינו על ידי חכם, דמצינו דקרי להתרת חכם הפרה, וכדאיתא בגיטין (לו). נדר על דעת רבים יש לו הפרה. עוד תירץ, דעצם מה דעל ידי נדר זה יגרשנה ויהיה מחוסר אשה, חשיב דברים שבינו לבינה.

ז) גמ', הא משעבדא ליה כו', ומי איכא מידי. ביאר המהר"ם שי"ף, דאכתי חשיב פירות חבירו על חבירו, כיון דמצד הגירושין הוה דבר שלא בא לעולם, ודבר שלא בא לעולם הוה כפירות חבירו.

ח) תוס' ד"ה שמא יגרשנה, בתוה"ד, לימא שמא תאמר איני ניזונת ואיני

חייבת לעשותן לבעלה, בין ניזונת ובין שאינה ניזונת. אולם התוס' לקמן (סג). ד"ה רב הונא כתבו, דאכולהו מלאכות יכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה. ועיין לקמן דף נט אות יא.

יד) גמ', שם. כתבו הרמב"ן והרשב"א, דכמו שיכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה, יכולה נמי לומר איני נוטלת מעה כסף, ואיני נותנת מותר. ובשיטה מקובצת כתב דהריטב"א והרא"ה הוסיפו, דכל שכן הוא, דאם מזוני דהם עיקר, יכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה. כל שכן מותר דלא עבידא דאתא. אבל כתב דהר"י מגאש כתב, דדווקא אעיקר מעשה ידיה מציא אמרה איני ניזונת ואיני עושה, ולא על המותר.

טו) גמ', קסבר כי תקינו רבנן מזוני עיקר. הקשה התוס' הרא"ש, מנא לה לגמ' דרב הונא סבר דחייב מזונות מדרבנן, דילמא סבירא ליה דחייבם מדאורייתא, וכמאן דאית ליה הכי לעיל (מז:). בברייתא, ומשום הכי יכולה לומר איני ניזונת. אבל למאן דאמר מזוני מדרבנן, הכי נמי דמעשה ידיה עיקר, וכפשוטו הברייא דתקנו מזונות תחת מעשה ידיה. ותיירץ, דהגמ' סברה דמזוני מדרבנן, ולכך הוה ניחא לה לאוקמי כן לרב הונא. עוד תירץ, דהא דקאמר "קסבר", היינו דרב הונא מסיק למילתיה ומפרש מילתא דרב רביה, דכך קיבל ממנו דתקנו רבנן למזוני עיקר.

טז) גמ', שם. (עיין באות הקודמת). **והרשב"א** ביאר, דבאמת חייב מזוני הוא מדאורייתא ובלעיל (מז:), ומאי דקאמר דתקינו למזוני עיקר, היינו דתקנו דהמעשה ידיה תחת מזונותיה, ולטובתה תקנו, דמזונותיה יהיו לה בלא איבה. ומשום הכי בידה למחול על התקנה, ולומר, איני ניזונת ואיני עושה. והא דאם אינה עושה לו מעשה ידיה הפסידה מזונותיה, היינו משום דהפקיעו חכמים מזונותיה מדין הפקר בית דין הפקר.

יז) רש"י ד"ה מאי לאו בניזונת, שיש לו נכסים ומבקש לזונה וכו'. ביאר השיטה מקובצת, דאף דבשעה שהקדיש מעשה ידיה היה זן אותה. מכל מקום כיון שיכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה, לא חל ההקדש על מעשה ידיה. אבל אי לא היתה יכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה, שפיר היה חל ההקדש, דהא רוצה הוא לזונה.

יח) גמ', יכולה אשה לומר לבעלה. כתב הרא"ה (בשיטה מקובצת), דכשאומרת כן בטלה התקנה, ואינה יכולה לחזור בה. אבל התוס' לעיל (מז:). ד"ה זימנין הסתפקו בזה. [וכיוצא בזה כתב הר"ן בשם הרשב"א, לגבי קדימת כתובה למזונות לעיל (מט:). דבכל יום חל החיוב מזונות של אותו היום]. וביאר הקובץ שיעורים (אות שא), דפליגי אי חיוב מזונות הוא חיוב אחד או דכל יום הוא חיוב בפני עצמו. והמשנה למלך (פ"ו מאישות ה"י ד"ה ואל) כתב, דפלוגתא אינו אלא באמרה איני ניזונת ואיני עושה, אבל במוחלת לכולי עלמא אינה יכולה לחזור.

יט) רש"י ד"ה לעולם, בתוה"ד, אלא משום רב דאית ליה וכו'. **והרמב"ן** תמה, דהא לא דמי ניזונת דהכא לניזונת דלעיל, דהכא מיירי בנותן לה מזונות ממש, וכדחזינן מדפריך ר' פפא "אי במעלה לה מזונות, מאי טעמא דמאן דאמר לאחר מיתה קדוש". ואילו לעיל מיירי ברצח לזונה, והיא אומרת איני ניזונת ואיני עושה. וכן כתב המהרש"א מדיליה.

כ) בא"ד, וה"ה נמי דמצי לאוקמא וכו'. ביאר המהרש"א, דנוקמיה באין מעלה לה מזונות ומעלה לה מעה כסף, דרב סבר מזונות תחת מותר,

הדרה היומית

אמרין דאין ביד האשה לפטור עצמה מחיובה. ועיין לעיל דף נח אות יב.

דף נט ע"ב

(יד) **תוס' ד"ה שדה זו, בתוה"ד**, דמשמע שבזמן השכירות יכול להקדישה. **והר"ן** (כד. מדפי הרי"ף) תירץ, דהתם מיירי בהשכיר בית סתם, ולכך יכול להקדיש הבית ונותן לשוכר בית אחר. אבל במשכיר בית מסוים לאו כל הימנו להפקיע זכותו של שוכר.

(טו) **גמ', קונמות קאמרת וכו'**. ביאר הרי"ן (כד. מדפי הרי"ף), דלהאי שינויא נמי מיירי באומרת יקדשו ידי לעושיהם, אבל בלאו הכי לא חייל, משום דאין אדם אוסר דבר שלא בא לעולם על חבירו, וכדאמרין לעיל (עמוד א'). אבל **השיטה מקובצת** דייק **מרש"י במהדורא קמא**, דרב אשי קאי לשנויי עיקר קושיין דשמואל, והכי קאמר, קונמות קא אמרת, שאני קונמות דקדושת הגוף נינהו. פירוש, כיון דקדושת הגוף נינהו ומפקיעין מידי שיעבוד, הכי נמי אלומי למתפס דבר, אפילו שלא בא לעולם. דהא מידי דמשעבד לאחרני הוה ליה כמי שאינו ברשותו, ואפילו הכי מפקיע מידי שעבודה, הכי נמי אלים קונם, לאסור דבר שלא בא לעולם. דמה לי אינו ברשותו ומה לי אינו בעולם, הא מידי דמשעבד לאחרני לגבי ידיה הוה ליה אינו בעולם. והלכך מתני' דנדרים דאיירא בקונם, להכי אדם אוסר דבר שלא בא לעולם. ומשנתינו דמיירי בהקדש דמים דאינו מפקיע מידי שעבוד, הכי נמי אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. והקשה על האי פירושא, דאם כן, מאי פריך תלמודא "ולקדשו מהשתא", הא ליכא מידי בשעת הקדשו דליחול עליה איסוריה, עד שיבאו לעולם.

(טז) **רש"י ד"ה אלמוה**, כלוקח גמור ולא כמלוה. **הריטב"א** דייק מדבריו, דהלכה יכול להפקיע נכסיו מהמלוה על ידי קונם. והקשה, דאם כן נעלת דלת בפני לזין (ובקושיית **התוס' ד"ה קונמות**). ותירץ, דאי עביד הכי משמתינן ליה עד שישאל על קונמו. והוסיף, דהני מילי כשאסרם על כל העולם, אבל אם אסרם על המלוה בלבד, יורדין לנכסיו ומוכרים לאחרים ומגבין לבעל חוב.

(יז) **מתני', ואלו מלאכות**. פירש **הריטב"א**, דהיינו מלאכות גדולות שעושה לבעלה, אבל שאר מלאכות קטנות כמוזיגת הכוס והרחצת פניו וכיוצא בזה, לא הוצרכו חכמים למנותם, דפשיטא דחייבת לו, ואפילו אם הכניסה לו כמה שפחות וכדאיתא **לקמן** (סא.). וכן כתבו **התוס' לקמן** (סג.) **ד"ה רב הונא**, אבל **רש"י לקמן** (סא.) **ד"ה אבל** כתב, דאין זה חובה, אלא עצה טובה כדי שתתחבב עליו.

(יח) **גמ', נדרה שלא להניק**. הקשה **הריטב"א**, הא נדר איסור חפצא הוא ולא חייל בלשון לא תעשה. ותירץ, דמשכחת לה באוסרת דדיה על בעלה, להנאת חלבה.

(יט) **תוס' ד"ה כגון, בתוה"ד**, דכיון דמשעבדא ליה אין הנדר חל. הקשה **המהרש"א**, דמכל מקום יחול הנדר כיון דהוא קיים לה, ומה איכפת לן דהיא משועבדת לו. והוסיף, דדוחק לומר דלא מהני הקיום משום דמשועבדת היא לתניוק. **והעזר מקודש** (אבן העזר סימן י"ג סק"ג) כתב, דלהנך דסברי (בשולחן ערוך סימן פ"ב ס"ה) דגרופה מחוייבת להניק את בנה, אם אין הבעל יכול לשכור מינקת, היינו משום דהאם משועבדת

עושה. הקשה **המהרש"א**, הא מדסבר תנא קמא דאין צריך להפר נמי יש להוכיח דלא כרב, דלדידיה אמאי אין צריך להפר, ניחוש שמא תאמר איני ניוזנית ואיני עושה. ותירץ, דאיכא למימר דתנא קמא לא חייש להכי, וכמו דלא חייש שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור לו.

(ט) **גמ', הא משעבדא ליה. הר"ן בנדרים** (פה:) **ד"ה וכי ביאר**, דפריך אפילו למאן דאמר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, דאפילו איהו לא קאמר אלא באומר בפירוש שיחול אותו דבר בזמן שאפשר לו לחול, מה שאין כן הכא דרוצה דיחול מהשתא.

(י) **גמ', באומרת יקדשו ידי לעושיהם ידים איתנהו בעולם**. הקשה **הרשב"א**, היאך מהני כהאי גוונא, הא לא דמי כלל למוכר דקל לפירותיו. דהתם נתפס ההקדש בגוף האילן להיות הפירות כפירות דקל של הקדש, אבל ידי האשה איך תפיס בהן הקדש הרי אין ידיה שלו, והוי כמקדיש דבר שאינו שלו, דלא קרינן ביה, "ואיש כי יקדיש את ביתו". עוד הקשה, דבשלמא דקל לפירות, דינא הוא דיקנה הפירות דעבידי דאתו מגוף האילן, אבל מעשה ידיה דאינן מגופן של ידים ומעלמא קאתו, היאך יהני הקדשת הידים לענין מעשה הידים. והוכיח כן, מדאמרין **בבבא מציעא** (טז.) דהמוכר לחבירו מה שתעלה מצודתו היום, לא מהני אלא מפני שתקנו חכמים שיקנה משום כדי חייו, ומשמע דבלאו הכי לא קנה, משום דלא דמי למוכר דקל לפירות. ותירץ, דכיון דאין עיקר דעתו לקנות גוף הדבר שבעולם, כי אם לקנות על ידי זה מה שאינו בעולם כפירות דקל ומעשה ידיה, בקנין כל דהו סגי. **וכיון דבאין ממנו קצת**, כגון מלאכה שבאה מן הידים בטרחתן ובתנועתן, מהני המעשה קנין בידים. דאפילו פירות דקל אינם יוצאין מדקל שלו שהרי אינו קנוי לו ממש. אבל מצודה לדגים שאין אחיות הדגים מחמת טרחתו במצודה, כי אם נאחזים הם מאליהם, לא מהני עשיית קנין במצודה לקנות דגים.

(יא) **גמ' מי דמי התם בידו להקדישה הכא אין בידה לגרש את עצמה**. **הריטב"א** גריס "מי דמי התם בידו להקדישה הכא אין בידו להקדישה". ולא גרס "אין בידה לגרש את עצמה", אלא לקמן. ופירוש הגמ', דבמכר כשאמר כן, בידו היה להקדישה עכשיו, שהרי עדיין לא נגמר המכר. אבל היא בשעה שמקדשת ידיה לכשאתגרש, אין בידה להקדיש מעכשיו. והרי הוא כמוכר שדהו לגמרי, ואחר שנגמר המכר לגמרי אמר שדה שמכרתי לכשאקנה תקדוש. דלא קדשה למאן דאמר אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. אמנם **התוס' בד"ה הכא וכו'** גרסי לה. ונאולי גם אינהו לא גרסי לה, ודבריהם שייכים לעמוד ב'. (י.צ.ב.)

(יב) **תוס' ד"ה לכשאקנה, כתב המהרש"א** דעל כרחין לא איירי באמרה בהדיא לכשאתגרש, דאם כן אמאי פליג תנא קמא דאין צריך להפר, הא כיון דאמרה בהדיא לכשאתגרש, חזינן דעיקר נדרה להכי, ובודאי ניחוש לשמא תתגרש. והא דאמרה הגמ' דאמרה לכי מגרשה כו' לאו דוקא דאמרה בהדיא הכי, אלא דלר"י הסנדלר אמדינן דעתה לכך.

(יג) **תוס' ד"ה הכא**, תימה דהא בידה לומר איני נוזנת ואיני עושה. **והר"ן** (כד. מדפי הרי"ף ד"ה ומדאמרין) הוכיח מקושיא זו, דאף לשיטת רב דיכולה לומר איני ניוזנית ואיני עושה, היינו דווקא מעשה ידיה, אבל לענין שאר מלאכות שהאשה עושה לבעלה, אינה יכולה לומר כן, ומשום הכי

הדרה היוזמי

מסכת כתובות דף נט – דף ס

יד ניסן – טו ניסן התשע"ה

לתינוק ולא לאב. [נאמנם איהו גופיה כתב (שם בסימן פ"ב ס"ה), דהטעם משום צדקה. (ט.ו.ו.)]. **והקרני ראם** תירץ, דכוונת התוס', דכיון דהגדר אינו חל אלא על ידי קיום הבעל, לא שייך לומר בזה "היא נתנה אצבע בין שיניה", ואם כן בכהאי גוונא לא יאמרו בית הלל דחייבת להניק.

דף ס' ע"א

(א) **גמ', עד כמה וכו'.** הקשה התוס' רי"ד, לפי מה שפירש **רש"י לעיל** (נט:): **ד"ה אם היה מכירה,** דהיינו שאינו רוצה לינק מאחרת. קשיא, מאי בעי הכא "עד כמה", ופליגי אמוראי בשיעורא. הא בכהאי גוונא בוודאי בעינן כנוף אותה. וכן הקשה אהא דאיתא בסמוך, דאותבה בדרא דנשי. מה צורך בבדיקה זו, נבדוק אם יונק מאשה אחרת. ומשום הכי פליג על ארש"י, ופירש, דאף כשיונק מאחרת, אם הוא מכיר את אמו כופין אותה, דכיון דמכירה, אם תניחנו תקשה לו פרידתה ויסתכן.

(ב) **גמ', פירש לאחר כ"ד חודש וחזר כיונק שקץ.** כתב הרמב"ם (בפ"ג ממאכלות אסורות ה"ב) דהיינו שגמלוהו אחר כ"ד חודש, אבל בתוך זמן זה אפילו גמלוהו חדש או שנים מותר לחזור ולניק, עד סוף כ"ד חודש. וכתב **הבית יוסף** (יו"ד סימן פ"א, ז'), דמשמע מלשונם דכשפירש תוך כ"ד חודש, לא שרינן לו לחזור ולניק אלא עד סוף כ"ד חודש, ולא יותר. וכתב, דמילתא דסברא הוא, אבל לא ידע מהיכן למד כן. **ובביאור הגר"א** (סימן פ"א סק"ל) כתב, דשאר הפוסקים פליגי על הרמב"ם בזה.

(ג) **גמ', הא דפריש והא דלא פריש.** כתב **הרא"ש** (סימן יט), דטעמא דבלא פריש אסור, דאתי לאחלופי בבהמה טמאה. ובסוף דבריו הזכיר (לגבי בשר) דכיון שאין דרך לאכלו, להכי אתי לאחלופי בטמאה. ומשמע בדבריו, דהוא הטעם נמי בחלב. וביאר **הלבוש** (סימן פ"א), דכיון שאין הדרך לאכלו, יסברו עלמא שהוא טמא, ויאמרו דמותר לינק מטמאה. **והריטב"א** כתב, דמחזי כיונק מאבר מן החי. [וצריך ביאור דאי מהאי טעמא, אמאי לא אסרו כן נמי בבעלי חיים טהורים. (א.ג.א.)].

(ד) **גמ', שם.** כתב **הש"ך** (סימן פ"א ס"ק כ"א), דאף דאיסור היניקה אינו אלא מדרבנן, מכל מקום אסור להחזיר התינוק אף אם הוא חולה. דגם איסורי דרבנן אסורין לחולה שאין בו סכנה בדרך הנאתן. ואף שהוא קטן, מכל מקום אסור לספות לו בידים אף איסורין דרבנן, כדאיתא **באורח חיים** (סימן שמ"ג ס"א). **ובגליון מהרש"א** הקשה, **דהר"ן (ביומא א. בדפי הרי"ף)** כתב, דכל שהוא לצרכו של תינוק, מאכילין אותו איסור דרבנן אפילו בידים.

(ה) **רש"י ד"ה הא דפריש, בתוה"ד,** כשפירש מדדי האשה לכלי. כתב **הבית יוסף** (יו"ד סימן פ"א, ז'), דלאו דוקא לכלי, דהוא הדין דשרי בפירש לתוך היד. ולא נקט כלי אלא לאפוקי פירש על גבי הדר, או חולבת לתוך פיו, דאסור.

(ו) **רש"י ד"ה מוצצו,** דהא ליכא דחזי ליה. וכתב **המנחת יעקב** (סב סק"ה), דמדוייק מלשונם דכל שאחרים רואים את הדם אסור. **ותוס' בכריתות** (כא:): **ד"ה דכוותה,** הסתפקו, אם כל היכא דפריש אסור, או דאפילו כשאצבעו מנטפת דם שרי, כיון שניכר שבא מגופו, וליכא מראית עין.

(ז) **תוס' ד"ה יכול, בתוה"ד,** ואין בשר מהלכי שנים וכו'. **והרמב"ם** (בפ"ב

ממאכלות אסורות ה"ג) כתב, דאף דבבשר אדם ליכא לאו, מכל מקום איכא איסור עשה, דכתיב (דברים יד, ד) "זאת הבהמה אשר תאכלו", ולא אדם. **והרמב"ן** הקשה, אם כן איך חלב ודם מהלכי שנים מותר, הא כל היוצא מן הטמא טמא. **והרא"ש** (סימן י"ט) כתב, דבבשר איכא איסור דרבנן כמו בחלב, ולחתוך ממנו ולאכלו אסור, דכיון שאין דרך לאכלו מיחלף בטמאה, אבל פירש מותר. **והריטב"א** כתב, דאיכא איסור לאו בבשר מכח קל וחומר דעביד תלמודא הכא. ועוד כתב, דבלאו הכי מחיים אסור משום אבר מן החי, ולאחר מיתה הרי מת אסור בהנאה. אבל **הרמב"ן** כתב, דמחיים שרי. נויש לומר, דכיון שלא נאמרה בו שחיטה, אין בו איסור אבר מן החי וכדגים וחגבים. (א.ג.א.). עוד הסתפק **הרמב"ן**, האם לאחר מיתה דוקא בישראל אסור בהנאה, או גם בנכרי. **והריטב"א** הוכיח, דעל כרחק איכא איסורא דאורייתא בבשר, דאי לאו הכי אמאי איצטריך קרא להתיר הדם והחלב, הא היוצא מן הטהור טהור. וכן כתב **הר"ן** (כד: בדפי הרי"ף).

(ח) **רש"י ד"ה מוצצו, דהא ליכא דחזי ליה.** הקשה **הבאר שבע** (שו"ת סימן ט"ז), הא קיימא לן דכל מקום שאסרו חכמים משום מראית עין, אפילו בחדרי חדרים אסור. **והשער המלך** (פ"ה מיו"ט ה"ד) תירץ על פי דברי **התוס' בשבת** (סב:): **ד"ה והתניא,** דבכהאי גוונא דעושה המעשה בצורה ובאופן שאפילו אם יעשהו ברשות הרבים לא יהיה ניכר מה שעושה, ליכא איסור. והכא נמי כיון שהוא בתוך פיו, לעולם לא ניכר אפילו אם יהיה ברשות הרבים.

(ט) **תוס' ד"ה גונח, בתוה"ד,** וקשה לר"י הא דפריך התם וכו' הוי ליה לאקשויי אפילו אי ליכא סכנה אי דחולה הוא אפילו בשבת נמי. **וביבמות** (קיד:). תירצו **התוס' בד"ה שבת,** דאכתי לא פירש תלמודא דמפרק כלאחר יד הוא, ולהכי מקשי דוקא ממקום סכנה, דבוה שרינן אפילו מלאכה דאורייתא.

(י) **גמ', וכמה וכו' שלשה ימים.** **הרא"ש** (סימן יח) הביא מהירושלמי (פ"ה ה"ו), דהיינו ג' ימים מעת לעת. ועוד איתא בירושלמי שם, דהיינו דוקא כשפירש בבריותו, אבל אם פירש מחמת חולי מחזירין אותו. וכן פסק **הרמב"ם** (בפ"ג ממאכלות אסורות ה"ב). **ובהגהות מיימוניות** כתב, דהטעם משום דמה שלא יונק מחמת חולי, אינו משום שכבר נגמל וקץ בחלב. אלא משום שאינו יכול לינק מחמת חולי. וכתב **המנחת יעקב** (סימן ס"ה ס"ק י'), דדוקא אם חלה הוא, אבל אם פירש מחמת חולי אמו, אסור לחזור. [וצריך עיון דלטעם ההגהות מיימוניות דאין הוכחה מפרישתו שאינו זקוק ליניקה, מאי שנא. (א.ג.א.)].

דף ס ע"ב

(יא) **תוס' ד"ה אפילו, בתוה"ד,** מאי שנא מביצת נבלה דאסרי בית הלל. **התוס' בביצה** (ו:): **ד"ה ביצים** תירצו, דגורו בית הלל בנבלה דוקא אטו טרפה, דבטרפה יש לאסור לכולי עלמא כשגדלה באיסור.

(יב) **תוס' ד"ה ואמר,** אין לפרש דגורין מת אטו לא מת וכו'. הקשה **המהרש"א**, הא בהני דמיייתין בברייתא לסייע לטעם האיסור במינקת, מהא דמצריך רבי מאיר המתנת ג' חדשים לענין הבחנה, על כרחק דגור

המגיד משנה, דמה שאמרה הגמ' שלא תאכל דברים הרעים לחלב, היינו דוקא שהיא אינה מצטערת אבל אי לאו הכי חייה קודמין. **והבסוף משנה** הקשה עליו, דמה שייך לומר חייה קודמים בדברים שאינם צריכים לקיום גופה, דהא מאכלות רעים אינם חייה. (ועיין מה שהקשה עוד). ולכן כתב, דהרמב"ם דייק לשון ברייתא, "פסקו קימעא אוכלת הרבה", דהיינו אם פסקו לה מזונות הראויים לה, והיא רוצה לאכול יותר, אוכלת. ואין אבי הבן יכול לעכב עליה, אף על פי שהמאכל המרובה מוזק לולד. וטעמא הוי ודאי משום דצער דגופה עדיף. ואם כן אי אפשר לבאר לסיפא דברייתא דקתני, "ולא תאכל עמו דברים הרעים לחלב", דאינה רשאה לאכול דברים הרעים לחלב. דהא קתני רישא דרשאה לאכול הרבה יותר מכדי צרכה, ואין לך דבר שמוזק יותר מאכילה גסה. ועל כרחך הסיפא מתיחסת לרישא, שאינו יכול לעכב עליה. דכמו כן אינו יכול לעכב עליה שלא תאכל דברים הרעים לחלב. **והראב"ד** השיג עליו, דבסוגיין איירינן לענין שנתנו לה בן אחר להניק ופסקו לה מזונות, לענין אם צריכה יותר כדי צורך הולד.

(זו גמ', **דרכא על רמא דחמרא. היעב"ץ** ביאר, דהיינו על הגללים שמטיל החמור.

דף סא ע"א

(א) **גמ'**, **והוא אומר שלא להניק. הרמב"ם** (בפכ"א מאישות הי"ג) ביאר, שאינו רוצה שתניק כדי שלא תתנוול.

(ב) **רש"י ד"ה צערא דידה הוא**, החלב רב בדדיה ומצערה. וכן משמע **בתוס' לעיל (נט:)** ד"ה כגון. אבל **הרמב"ם** (שם) כתב, שצער הוא לה לפרוש מבנה.

(ג) **רש"י ד"ה דלאו אורחה**, אין דרך בנות משפחתה להניק. **הרמב"ם** (בפכ"א מאישות הי"ד) כתב, שהוא עשיר שראוי לו שלא תניק אשתו. וכתב **המשנה למלך**, דמייירי אפילו אם בשעת הנישואין או בתחילת הנקתה לא היה עשיר, ואחר כך התעשר. דגם בזה נאמר שעולה עמו, דאם היה עשיר מעיקרא שראוי לקנות שפחות להניק, כבר כתב **הרמב"ם** (שם ה"ו) שאינה מיינקת את בנו.

(ד) **גמ'** **והיא בעולת בעל עולה וכו'.** **המהרש"א** (חידושי אגדות) ביאר, דדרש מדהווי לתורה למכתב, "והיא אשת איש", כדכתיב בתר הכי השב אשת האיש כי וגו'. ועל כן דרשו, שאמר לו הקב"ה לאבימלך, אל תאמר שלא לקחת אותה לאשה כיון דאשת איש היא, אבל תחשוב לקחתה לשפחה בעלמא. דהא מהא ד"ויקח אבימלך צאן ובקר וגו' ויתן לאברהם" נראה שירד אברהם מנכסיו. על כן הוזהירו שעולה עמו ואינה יורדת עמו, ועומדת במעלתה שלא להשתעבד בה כשפחה. ומאן דדריש "אם כל חי לחיים ניתנה כו'", כיון מתחילה כתיב, "לזאת יקרא אשה כי מאיש לוקחה זאת", ועתה אחר מעשה הנחש, קראה בשם חוה, "כי היתה אם וגו'". ומדוע, לפי שנתקלל אדם בעבורה, ואם כן היה לבעל דין לומר, שהיא טפילה לו. דהרי נתקללה ביותר כדכתיב "ארבה עצבונוך והרונך בעצב תלדי בנים וגו'". על כן אמר היתב"ש, שאינו כן אלא תקרא חוה וגו', דהיינו, לחיים ניתנה ולא לצער מתחלת הבריאה קודם שחטאו, ועל כן

הא אטו הא, דהא לא שייך בהו למגור כהאי גוונא. ואם כן נגזור נמי גבי הני ג' גוונים לענין מיינקת הא אטו הא. **והקרני ראם** תירץ, דגבי מיינקת לא שייך לגזור הא אטו הא, כיון דהתם הגזירה על מיינקת, אם כן אשה זו שאינה מיינקת אינה בכלל הגזירה, ולא דמי להבחנת ג' חדשים, דהתם שם האיסור נאמר על אשה סתם, ועל כן גזרו אטו הא. **נוצריך** לומר שהראיה מהתם דגזרינן, אבל כל גוונא לפי טעמו. **והריטב"א** כתב בשם התוס', וכן כתב **הרשב"א** בקצרה, דדוקא במילתא דלא מיינכר לעלמא גזור, כגון התם בקטנה ועקרה, שאין הכל יודעין בה שאינה ראויה לילד. אבל הכא במת, קברו מוכיח עליו, וכן בנתנתו למיינקת מיינקתו מוכחת עליו, אלא דמכל מקום יש מיינקת שחוזרת בה, ולהכי צריך לגזור אפילו במיינקת שאינה חוזרת בה אטו מיינקת שחוזרת בה, דלא ניכר לאינשי. ושאינו דבי ריש גלותא דכולי עלמא ידעי דלא הדרי בהו. וכן כתב **הרא"ש** (סימן כ').

(ג) **תוס' ד"ה והלכתא, בתוה"ד**, ולמאי דהוה מפרש מעיקרא, טעמא דמעוברת שייך בגרושה כמו באלמנה וכו'. הטעם דבעינן התם לפרש, דחיישינן שמא ימות עוברת על ידי ביאת השני, או שיעשה סנדל, וטעם זה שייך אף בגרושה. וכתב **הקרבן נתנאל** (סימן כ' אות ר'), דמאי דפשיטא לתוס' דמגופא דמילתא לא הדר ביה, היינו משום דאי באמת גרושה שרי, ודאי הדין והמנהג היה ידוע בימי הגמרא, והיה לגמרא להקשות על טעם הראשון ממעשים בכל יום שגרושה אינה ממתנת, אלא על כרחך שידעו שאף גרושות ממתנות.

(יד) **בא"ד**, ועוד דאלמנה נמי לא משעבדא וכו'. **והרא"ש ביבמות** (פ"ד סימן כ"ו) הוסיף, דאף שאינה מחוייבת להניקו, מכל מקום רוב נשים חסות על ילדיהן ומניקתו אפילו אינה משועבדת להניקו, אבל אם תנשא לא תניקוהו. אבל **בשו"ת מהר"ם אלאשקר** (סימן י"ב) נקט, דבכלל התקנה שלא תנשא הוא שמחוייבת להניק, ואף גרושה מחוייבת להניק לדעת רבינו תם, ודוקא אם נדרה אין כופין אותה, כדאיתא **לעיל (נט:)**. **והרא"ש** (סימן כ') ביאר דעת רבינו שמשון, דאין ראייה מאלמנה לגרושה, דאלמנה אף דלא משעבדא ליה, מכל מקום כיון שאין האב קיים עשו תקנה לולד, מה שאין כן בגרושה שבעלה חי אין צריך לעשות תקנה.

(טו) **בסוה"ד**, ועוד דאלמנה נמי לא משעבדא מכי תבעה כתובתה או רוצה לינשא. חזינן בדבריהם, דכל זמן שלא תבעה כתובתה משועבדת להניק כיון שניזונית מן האחין, וכדתנן **לקמן (צה:)**, דאלמנה הניזונית מנכסי יתומים מעשה ידיה שלהן, והנקה מכלל מעשה ידיהם, כדתנן **לעיל (נט:)**. גבי מלאכות שעושה לבעלה. **ובבאר היטב** (באהע"ז סימן צ"ה ס"ק ב'), הביא יש אומרים דאלמנה הניזונית אינה חייבת להניק אלא בשכר, אף כשהיא ניזונית מהיתומים.

(טז) **גמ'**, **פסקה קימעא אוכלת הרבה מהיכא אמר רב ששת משלה.** פירש **רש"י בד"ה אוכלת הרבה**, כדי שיהיה לה חלב הרבה ולא תמיתנו. אמנם **הרמב"ם** כתב (בפכ"א מאישות הי"א), לענין אשה שמניקה את בנה שמוסיפין לה על מזונותיה יין ודברים שיפין לחלב. אם היא מתאוה לאכול יותר, או מאכלות אחרות מפני חולי התאוה שיש לה בבטנה הרי זו אוכלת משלה, כל מה שתצצה ואין הבעל יכול לעכב ולומר שאם תאכל יתר מדאי, או תאכל מאכל רע ימות הולד מפני שצער גופה קודם. וביאר

הדרה היוזמי

מסכת כתובות דף פא

טז ניסן התשע"ה

אמר כי היא היתה אם וגו' בלשון עבר.

(ה) גמ' ר' אלעזר אמר מהכא כי היא היתה וכו'. התוס' רי"ד הביא דילפינן להא דעולה עמו, מקרא ד"והיא בעולת בעל". והשמיט דברי ר' אלעזר ולכאורה צריך עיון מאי טעמא.].

(ו) גמ', משום דאמר לה קמי אורחי ופרחי מאן טרח. הריטב"א הביא, שהקשו בתוספות, דהא כי ליכא אלא היא לחודה היתה טורחת גם לארחי ופרחי, ואם כן כל שכן היכא דאיכא תרתי שפחות שיטרחו הן גם לארחי ופרחי. ותירצו, דהשתא נמי ידע תלמודא טעמא דאמרינן בסמוך, דנפיש בני ביתא נפיש ארחי ופרחי. [ואמנם כבר רש"י בד"ה פרחי פירש דהוא מהאי טעמא]. והא דהקשו בסמוך "דתימא עיילית לך אחריתי לארחי ופרחי", משום דסלקא דעתיה דבשלש שפחות אף דנפיש ארחי ופרחי כיון דאיכא תלת מסייען בהדדי, אבל בשתים כבר ידעינן השתא דמהני האי טעמא דנפיש בני ביתא.

(ז) גמ', והרחצת פניו וכו'. כתב הרמב"ן, דמיירי שרוחצת לו מן הקיתון, אבל ליגע בו ממש פשיטא דאסור.

(ח) תוס' ד"ה מחלפא, בתוה"ד, דשאני מזיגת הכוס שהוא דבר של חיבה וכו'. הרא"ש (סימן כד) כתב, בשם רבינו שמעיה, דמזיגת הכוס דהכא היינו שהיתה נותנת לידו, ועל זה נאמר שעשתה בדרך שנוי, כי הוא מעשה של חיבה. אבל שאר דברים דהיינו שאינם של חיבה יכולה לתת לידו כדרכה. אמנם הרא"ש כתב, דכאן לא איירינן בנתינה לידו אלא שמוזגין היין במים, ומעשה זה שעושה האשה לבעלה הוא דרך חיבה. ולא מיירי מהושטה כלל, ודביתהו דשמואל מוזהר הכוס בשמאל ואחר כך הניחתו על השלחן. אבל להושיט לידו ממש ודאי זהירי.

(ט) בא"ד, וכן משמע שהשיבתו אפילו באצבע קטנה לא נגע בי, אבל שלא הביאה לו לא קאמרה. והרא"ש (סימן כד) דחה ראיה זו, דאליהו שאל לה שמא לא היה נזהר מליטול מידך, והיה לו ליזהר בזה כיון דודאי יבא לידי נגיעה, וענתה לו שהיה זהיר טובא שלא יבא לידי נגיעה, ולכך לא הקפיד על הנטילה מיד ליד, אבל לכל אדם אסור שמא יגע, וכדמשמע משאלת אליהו. (ששאלה על נתינת הפך).

(י) בא"ד, שם. הרמב"ם (בפכ"א מהלכות אישות ה"ח) כתב, שהשינוי במזיגת הכוס הוא שלא תושיט אותו לידו, אלא על השלחן וכיוצא בזה, וכתב הר"ן (כה: בדפי הרי"ף), דמשמע דדעתו דשאר דברים מותר להושיט מיד ליד ובלבד שלא יגע.

דף סא ע"ב

(יא) גמ' מ"ט סמכת אניסא א"ל חזאי רוח צרעת דפרחא עלוי. פירש רש"י על מר זוטרא. כתב החתם סופר דהשיב להם, שהסיבה שסיכן עצמו למסור נפשו לסכנת המלך, על מנת להציל מר זוטרא. דהיינו ששאלת רבנן היתה כמו שביאר המהרש"א (בחידידשי אגדות), מאי טעמא סמכת אניסא, משום דסברי דסכנתו של רב אשי לגבי המלך, היתה גדולה יותר מסכנת מר זוטרא. ומשני להו, חזאי רוח צרעת שפרחה על מר זוטרא, וסכנתא ידידיה גדול מסכנה ידידי. עוד הוסיף, דמכאן מוכח דמחוייב לסכן עצמו משום הצלת חבריו. והביא שנשאלה שאלה זו מלפני הרדב"ז ח"ג

סי' תרכ"ה. והאריך בדבריו.

(יב) גמ' דבר אחר חזאי ביה כו'. ופירש רש"י בשר חזיר מצורע כו'. העיר המהרש"א (חידידשי אגדות) הא תיבת "דבר אחר" בכל מקום היינו חזיר סתם. ומהיכא תיתי לפרש כאן שהוא מצורע. אלא משום דמסברא דלא פסיל לסעודת עובדי כוכבים משום בשר חזיר, אלא משום דהיה מצורע. וכן דרכם להיות מצורעים, כדאייתא בקדושין (מט:): עשרה קבין נגעים ירדו לעולם ט' נטלו חזירים.

(יג) גמ', אינו כופה לא לעמוד לפני אביו. פירש רש"י בד"ה לעמוד, לשרת. וכתב הר"ן (כה: בדפי הרי"ף) דהיינו דוקא כשאין סמוכים על שולחנו ומבני ביתו, דאי לא הכי הא אמרינן (בעמוד א') דעליה לטרוח קמי ארחי ופרחי. והריטב"א (בעמוד א') כתב, דשמא לא חייבוה לטרוח אלא קמי ארחי ופרחי דלא קביעי.

(יד) תוס' ד"ה הלכה כר"א, והא דקי"ל כל מקום ששנה רבי שמעון בן גמליאל במשנתנו הלכה כמותו וכו'. והרא"ש (סימן כז) כתב, דיתכן לפרש, דלא פסיק הלכתא כרבי אליעזר אלא במאי דפליג אתנא קמא, אבל במאי דפליג ארבי שמעון בן גמליאל, קיימא לן כרבי שמעון בן גמליאל. והקרבן נתנאל (באות כ') הביא שהרי"ף לא פסק כהאי כללא דכל מקום ששנה רבי שמעון בן גמליאל במשנתנו הלכה כמותו.

(טו) מתני' בית שמאי אומרים שתי שבתות. ופירש רש"י בד"ה שתי שבתות, אם הדירה ב' שבתות תמתין וכו'. הקשה הריטב"א, אם כוונת מתניתין, שהנדר לב' שבתות, או לשבת אחת. חזינן דלא כשמואל, דאמר דאף בסתם ימתין, שמא ימצא פתח לנדרו. דלדידיה אין נפקא מינה מה הדירה, אלא לעולם ימתין ב' שבתות. נוצריך לומר דלא ניחא לריטב"א לפרש דרש"י סירש אליבא דרב, דבגמרא משמע דלא פליגי רב ושמואל בפירוש המשנה, אלא בעיקר הדין. (א.ג.).].

(טז) גמ', אלא בית הלל מנדה גמרי לה. כתב הקרבן נתנאל (אות ל'), דלפי מה שפירש רש"י בד"ה נגמרו, דאין כופן להוציא משום דאשכחן אורח ארעא בהכי. לדידן, דכל נדה אסורה י"ב ימים, יש לנו לומר דאין כופן להוציא עד י"ב ימים. וסיים דצריך עיון לדינא. [ואמנם צריך עיון, מאי טעמא לא אמרה הגמ' עצמה כן, דהא דבנות ישראל החמירו על עצמן למנות ז' נקיים, מומן הגמ' היה. ועוד דלא מצינו דין זה בכל הפוסקים, שבתמו הזמן לו' ימים כנדה. (א.ג.).].

(יז) תוס' ד"ה התלמידים, פי' ר"י דאתא לאשמועינן דאף דמנהגם היה ללמוד ולעשות מלאכה בעירם וכו' אפ"ה יכולים לשנות ממנהגם ולצאת וכו'. כתב הר"ן (כה: בדפי הרי"ף), דלא מיירי הכא דעושים כן בקביעות, אלא דיכולים לבטל עונתן ולצאת ל' יום ופועלים שבת אחת, מתוך שכן דרכן שפעמים שצריכים לצאת חוץ לעירן. והביא הר"ן דיש מפרשים, דמיירי כשיוצאים בקביעות וזה שיעור עונתן. והא דלא תני עלה עונה האמורה בתורה כבסיפא, משום דאין זה בסתם תלמידים ופועלים אלא באלו שדרכן לצאת. מה שאין כן בחמרין גמלין וספנין סתמן דרכן לעשות חוץ לעירן, ולחכי תני גבייהו בסתמא דזהו עונתן. וכן כתב הר"י בתוס' לקמן (סב.) ד"ה אלא, דמתניתין מיירי שיוצא לעולם לל' יום וחזרו יום אחד. [ולפי זה מה שכתב הר"י כאן שיכולים לשנות ממנהגן, היינו

הדרה היוזמי

שמשנים ממזה שנהגו עד השתא, ומעתה נוהגים מנהג אחר. (א.ג.א.).

שילת. וכן כתב בשו"ת מעיל צדקה (סימן נא). עיין לקמן אות ט.

דף סב ע"א

(א) רש"י ד"ה אורחא דמילתא, דרך ארץ שלא ישא עליו חטא וכו'. והרא"ש (סימן כט) כתב, שלא ישאל ממנה דבר של צער, דשמא אף שנותנת לו רשות על ידי פיוסו או על ידי שמתביישת ממנו, בלבה מצטערת.

(ב) תוס' ד"ה אלא, פי' בקונטרס כו' וא"ת והיאך יצא ר"ע כו' עכ"ל. הפני יהושע הקשה, מאי קשיא להו הא לקמן מסקינן, דזו דברי ר"א. אבל חכמים אומרים התלמידים יוצאין שנים ושלוש שנים שלא ברשות. ומשמע דברשות אפילו טפי שרי. ותירץ, דאפשר דמשמע להו כיון דאמר רבא לקמן, "סמכו רבנן אדרב אדא ועבדי עובדא בנפשיהו". דרבא לית ליה הא דר' אדא בר אהבה, וסבר דחכמים לא פליגי אדר"א. עוד כתב, דרב עצמו דאמר חדש כאן וחדש בביתו, אמר לקמן הלכה כר"א. ומשמע דאהא דשלא ברשות נמי קאי, דאי לענין עיקר דיני עונה, לא שייך לומר הלכה, דהא לא אשכחן מאן דפליג.

(ג) בא"ד, וי"ל דהתם בלא פיתוי שהיו שמחות היו בעליהן הולכין ללמוד תורה וכו'. והריטב"א הביא יש שתיצרו, דר' עקיבא שאני דפסק עמה כן בשעת קידושין. והרא"ש (סימן כט) תירץ בשם הראב"ד, דשאני הני שהיתה תורתן אומנותן ולא חשו לאורחא דמילתא.

(ד) בא"ד, ולא אתלמידים דהא אפילו שלא ברשות יוצאין לעולם ל' יום וכו'. עיין לעיל סא: אות יד.

(ה) [בא"ד, וקרא נמי דמייתי בפועלים איירי. לכאורה אף שהוכיחו מהא דילפינן ממחלקות דדוד. מכל מקום ר' יוחנן דיליף מקרא דבנין בית המקדש, לא שייך לפועלים. דעל כרחך לא יצאו מביתם לצורך פרנסתם, דהא אמרה הגמ' דשאני קרא דמחלקות דדוד דאית להו הרווחה. דהיינו דבקרא דבית המקדש לית להו. (א.ג.א.). אמנם לפי מה שביארו התוס' דבעבודת המלך היתה הרווחה יותר מפועלים, יש לומר דגם גבי עבודת בית המקדש התפרנסו כפועלים.]

(ו) גמ', כגון רב שמואל בר שילת. בשיטה מקובצת הביא בשם תלמידי רבינו יונה, וה"ר יהונתן הכהן דפירשו, דקאי עליה גופיה. אמנם איהו שאני משאר תלמידי חכמים, משום שאוכל שכר טרחו ועמלו וכו' וישן בביתו בלילה, שאין התינוקות לומדים בלילה. ומאי דאמרינן עונת תלמידי חכמים מערב שבת לערב שבת, היינו תלמידים הלומדין תורה לפני רבן, שלומדים בלילות וטורחים יותר. ותנאיה על הרי"ף (כו. מדפי הרי"ף), שפסק כאוקימתא דאביי דמאי טיילין כגון רב שמואל בר שילת וכו' וסמך אדברי רב ולא הביא דברי רבין דאמר כגון מפנקי דמערבא, דבמסקנא דגמ' הכי איתא. וכן נקט המגן אברהם (סימן ר"מ ס"ק א'), דבגמרא משמע דאפילו אם הם בני תורה עונת הטיילין בכל יום. [ולכאורה נראה דכונתו להוכיח מדאמרו כגון ר"ש בר שילת]. אבל הבית שמואל (סימן ע"ו ס"ק א') כתב, דבתלמיד חכם אין דין טיילין, דהתורה מתישה כוחו, ואף אם אין מוטלת עליו שום מלאכה, והוא בריא ואינו נותן מס. והא דאמרו כגון רב שמואל בר שילת, לדוגמא נקיט, כגון רב שמואל אבל לא ר"ש בר

דף סב ע"ב

(ז) גמ', אמר ליה רוצה אשה בקב ותפלות מט' קבין ופרישות. וכתב הרא"ש (סימן כט), דהוא הדין בכולן שאינו יכול לשנות מלאכתו להפסיד עונתו, חוץ מטייל ונעשה תלמיד חכם, דכיון דמצוי אצלה תמיד בעיר וגם לומר תורה אינה מקפדת. והרמב"ם (פי"ד מהלכות אישות ה"ב) כתב, שאדם רך וענוג [דהיינו טייל שעונתו בכל לילה], שנעשה תלמיד חכמים אין אשתו יכולה לעכב. וכתב בשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן קמ"ט), דמשמע מדבריו, דאפילו צווחת שאינה רוצה, אינה יכולה לעכב. אבל מדברי הרא"ש משמע לכאורה שיכולה לעכב, מדכתב שאינה מקפדת. ואפשר דכוונת הרא"ש, דאנן סהדי דבשעת הנישואין אינה מקפדת, וממילא לא נשתעבד לה מעולם, ואפילו צווחת עתה לא מהני.

(ח) גמ', התלמידים יוצאין שלא ברשות שניים ושלוש שנים. ביאר הר"ן (כה. בדפי הרי"ף), דנקט שנים ושלוש משום דאינו קבוע, אלא פעמים ב' ופעמים ג', כפי צורך לימודו.

(ט) גמ', עונה של תלמידי חכמים אימת וכו'. הקשה הר"ן (כו. בדפי הרי"ף), אמאי לא תני לה במתניתין בהדי שאר עונות. ותירץ, דעונתן אינה קבועה, דמצוי שמתעכב מחמת תלמודו ומגדר שינה מעיניו, ואחת בשבת נאמר דוקא כשלא מתחדש להם בלימודם דבר. והשיטה מקובצת, הביא שרשי במהדורא קמא פירש, דשאלת הגמ' אולא, על תלמידי חכמים שכבר למדו לעצמן בגירסא, אבל לא מיירי בבני פירקי דזמניהו מפרש במתניתין, מערב שבת לערב שבת. ועיין לעיל אות ו'.

(י) גמ', וכי הוה אתי הוה חזי קמיה עמידא דנורא. בשיטה מקובצת הביא מרש"י מהדורא קמא, דהיה זה מפני כבודו על שמקיים מצות עונה בזמנה. (יא) גמ', שאלמלי יהודה קיים לא ביטל עונתו. כתב המהר"ם שי"ף, דמאי דלא תלה שהוא חולה, משום דקים ליה דאף בחליו לא היה מבטל מצותו, כדאשכחנא גבי דוד בסנהדרין (קז.), שאף בחליו קיים י"ח עונות.

(יב) רש"י ד"ה איעקרא, נעשית עקרה שכן דרך העומדות עשר שנים בלא בעל. הרש"ש הקשה מהא דאיתא ביבמות (לד:), אמרינן דאי דעתה להנשא לא מיעקרא. ותירץ, דדוקא אם דעתה להנשא בתוך עשר מהני, אבל הכא ידעה מעיקרא שלא יבא עד י"ב שנה והסיחה דעתה מאותו זמן.

דף סג ע"א

(א) מתני', פוחתין לה מכתובתה. הקשה המהר"ם שי"ף, הא אמר רבי מאיר לעיל (נד:), דכל הפוחת לכתולה ממאתים הוי בעילת זנות. ותירץ, דאדרבא כיון דמורדת היא קנסוה, ולא איכפת לן שתהא קלה בעיניו להוציאה.

(ב) מתני', עד כנגד כתובתה. הר"ן (כו. בדפי הרי"ף) הביא יש אומרים, דאף לתנא קמא פוחתין לה מנכסי מלוג שלה, ולא פליגי תנא קמא ורבי יוסי אלא לענין נכסים שעדיין לא נפלו לה, דלתנא קמא אין פוחתין אלא ממה שיש לה עתה, ולרבי יוסי מעמידין אותו כחוב, שאם תיפול לה ירושה אחר כך תפסיד שיעור הפחיתה. ויש מפרשים, דלתנא קמא אין פוחתין

הדרה היוזמי

מסכת כתובות דף סב

טז ניסן התשע"ה

ח) גמ', ולא לאמלוכי ביה בעי. פירש רש"י בד"ה ולא, שאנו נמלכין בו ומחזירין עליו שיחזור בו. אבל הרא"ש (סימן לב) גריס, ולא לאמלוכי בה בעי, ומפרש, דמיירי שהאשה אינה רוצה לצאת מיד, דבכהאי גוונא קונסין אותו, ומוסיפין על כתובתה. אבל אם רוצה לצאת מיד בכתובה, הרשות בידה.

ט) תוס' ד"ה רב הונא, בתוה"ד, ומורדת ממלאכה היינו מזיגת הכוס. במהר"ם שי"ף דייק מדבריהם אלו דסברי, דמזיגת הכוס הוי חיוב גמור בכל הנשים. ודלא כרש"י לעיל (סא). ד"ה אבל, שאין זה אלא עצה טובה, דאם כן פשיטא דאין נפקא מינה בזה לגבי מורדת. [וכן יש לדייק מתוס' (בעמוד ב') ד"ה אלא, ממה שכתבו בסוה"ד, דאינה בת מלאכה כמו שאר נשים, דאינה מוזגת לו הכוס כו'. (א.ג.)]

י) גמ', אחת לי ארוסה וכו', הקשה הריטב"א, אמאי לא פרכה הגמ' מארוסה, למאן דאמר ממלאכה, מאי מרד דמלאכה איכא. ותיירך, דשייך בגוונא שהגיע הזמן, דאוכלת משלו, וחיבת לעשות בצמר ודאי, ואולי גם לאפות ולבשל. עוד דתיירך, דכל ארוסה, אם היא מורדת מלכנוס כדי שלא תעשה לו המלאכה, שהאשה עושה לבעלה. וכמו לענין מורדת מתשמיש, מפני שאינה רוצה לכנוס לחופה. אמנם הרא"ש ביבמות (פ"ד סימן כ"ה) כתב, דכל שאינה יושבת תחתיו לא שייך חשש איבה, ולהכי אין לה מזוני אף דניזונית ממנו.

יא) גמ', בשלמא למאן דאמר תשמיש היינו דקתני חולה. כתבו התוס' בד"ה רב הונא, דהיינו כשאינה חולה כל כך, שיכולה לסבול תשמיש. והקשה המהרש"א, מאי טעמא לא נימא דאף חולה שאין יכולה לסבול תשמיש, הויא מורדת. דומיא דנדה, שאסורה ומכל מקום הויא מורדת, משום שעל דמונעת ממנו הרגשת הפת בסלו. וסיים דיש ליישב. והקרני ראם ביאר, דחולה שאין ראויה לתשמיש, אף בלא מרידתה לא מיקרי פת בסלו. תדע, דהקשתה הגמ' חולה בת מלאכה היא, ואי שייך גבה פת בסלו. תהיה מורדת משום הא. ויש לומר דהטעם משום דשאני נדה שסופה להטהר, מה שאין כן חולה מהיכן יודע מתי תרפא.].

דף סג ע"ב

יב) תוס' ד"ה אינו דומה (שייך לעמוד א'), בסוה"ד, דמדיר הוי טפי פת בסלו שמא ימצא פתח לנדרו וכו'. והר"ן (כו: בדפי הרי"ף) כתב, דהא דמדיר מיקרי פת בסלו, היינו אחר שיודעת שלאחר ז' ימים בעל כרחו יוציאנה ותיפטר ממנו, מה שאין כן במורד שאין קצבה למרדו. נואינו מוציא מיד לאחר ז' ימים. [ונראה דהתוס' מיאנו לפרש כן, משום דמה שתגרש לא מחשיב פת בסלו, דסוף סוף לא יהיה לה תשמיש. והנה מדברי התוס' משמע דמדיר קיל ממורד, משום שמא ימצא פתח לנדרו, ולהכי אין מוסיפין על כתובתה בנדר של ז' ימים. וקשה דביותר מז' ימים הוי להיפך, דבמדיר יוציא ויתן כתובה לאלתר, (ומשמע דאף לאחר שעברו ימי הנדר צריך לגרש), ובמורד רק מוסיפין על הכתובה, ואם יחזור בו אפילו לאחר כמה שבתות אין צריך לגרש. ונראה דהתוס' גרסי בעמוד א' ולא לאמלוכי בה בעי ובהרא"ש שהובא באות ח. דהיינו שגם במורד אם רוצה יכולה לתבוע שיגרשנה ויתן כתובה מיד, ומתניתין דידן מיירי

אלא מהכתובה והנדרוניה ולא משאר נכסיה. וכן משמע מרש"י ותוס' לעיל (נד: בד"ה למורדת. והריטב"א נקט, דפוחתין אף מנכסי מלוג. וביאר, דהא דאיצטריך ר' ינאי לעיל (נד:) לומר דתוספת כתובה ככתובה לענין מורדת, היינו לדעת רבותינו (בעמוד ב') שלאחר ד' שבתות מפסדת כל כתובתה, דהתם אינה מפסדת אלא הכתובה, ולא נכסי מלוג. ואיצטריך למימר דתוספת חשיבא ככתובה. אבל לדינא דמתניתין דפוחתין והולכין, אין נפקא מינה אי חשיבא ככתובה או לא, דפוחתין מכל מה שיש לה.

ג) תוס' ד"ה פוחתין, בירושלמי מפרש כנגד שבע מלאכות וכו'. כתב בשיטה מקובצת בשם הרא"ה, דאף דלא מיירי במרדה מכל ז' מלאכות, וכן הבעל לא מרד משאר כסות ועונה. מעיקרא תיקנו חכמים קנס זה למורדת ומורד מהכל, ולהכי שיערו שיעור זה. וכיון דתיקנו, לא פלוג רבנן בין מורדת מכולהו חיוב, למורדת או מורד באחד מהם, וחייבו כולן בשיעור הקנס הזה.

ד) תוס' ד"ה רב הונא, בתוה"ד, כי אמרה איני ניזונית ואיני עושה פטורה מכל ז' מלאכות. ובהשגות הראב"ד על הרי"ף (כו: בדפי הרי"ף) כתב, דאינה נפטרת אלא מלעשות בצמר ולא בשאר מלאכות, והא דאמר רב הונא דמורדת ממלאכה לא הויא מורדת, אפשר לפרש, דהיינו דוקא במורדת מלעשות בצמר, שבוה יכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה. אבל אם מרדה משאר מלאכות, מודה רב הונא דהויא מורדת. עוד כתב, דכל זמן שלא אמרה איני ניזונית ואיני עושה [או שאמר הבעל צאי מעשה ידיך במזונותיך בדספקה], מודה רב הונא דהויא מורדת, אף במרדה מלעשות בצמר לחוד. כיון שבעלה חייב במזונותיה, וממילא מחויבת לעשות בצמר. ובחידושי הרמב"ן פירש להיפך, דאי מורדת בצמר לחוד, אף לרבי יוסי ב"ר חנינא לא הוי מרידה כלל, כיון שיכול הוא שלא לזונה, וגם היא יכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה. והא דאמר רבי יוסי ב"ר חנינא דהויא מורדת ממלאכה, מיירי במורדת משש המלאכות שאינן תחת מזוני (ודלא כתוס'), ורב הונא סבר דאפילו בהא לית לה דין מורדת, כיון שאפשר לכופה בשוטים, או שימנע מזונותיה ותשמישה עד שתחזור בה.

ה) גמ', באומר איני זן ואינו מפרנס. כתב הרא"ש (סימן לה), דבהא אף רב הונא מודה דהוי מורד, דלא פליג אלא כשהיא מורדת ממלאכה, דלא מיקריא מורדת, משום שיכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה, [וכמו שכתבו התוס' בד"ה רב הונא]. אבל הבעל אינו יכול לומר כן, ומודה רב הונא בהא דמוסיפין על כתובתה. [והיינו לבתר דמשני ולא לאמלוכי וכו', אבל מעיקרא מצינו למימר דרב הונא פליג אף במורד, ולהכי לא הקשו אלא על רבי יוסי ב"ר חנינא. (א.ג.)].

ו) תוס' ד"ה באומר, מכאן מוכיח רבינו אליהו שחייב אדם להשכיר עצמו וכו' כדי לזון את אשתו. וביאר הריטב"א, דבשאר בעל חוב פשיטא דאינו חייב, וסבר רבינו אליהו דהכא חמיר טפי.

ז) בא"ד, דאפלא היינו עבודת קרקע וכו' אבל להשכיר עצמו אינו חייב. והרא"ש (סימן לב) הוסיף, דאפלא היינו עבודה שדרך האיש לעבוד בביתו כגון לחרוש ולזרוע. ובט"ז (סימן ע' ס"ק ד') הלשון, "דאפלא היינו עבודה שדרך לעשות כגון לעבוד ולחרוש וכו'". ולכאורה משמע דטעם החילוק, משום שאין דרכו להשכיר עצמו.

הדרגת היוזמי

דף סד ע"א

(א) גמ', תפסה לא מפקין מינה. הקשה האבני מילואים (סימן ע"ז ס"ק י"ג), לדעת הפוסקים דלא מהני תפיסה מספק בספיקא דדינא, אמאי לא מפקין מינה. ותירץ על פי מה שכתב בשיטה מקובצת כאן, דללישנא בתרא רב גמרא סבר דהבעל נחשב מוחזק, אבל אמימר ומר זוטרא ורב אשי שפסקו דלא הפסידה, אינהו סברי דלעולם האשה נחשבת מוחזקת כיון שיכולה לומר כלי אני נוטלת, כדאיתא ביבמות (סו:), וכיון דלא הוכרע להלכה מי נחשב המוחזק, היכי דקיימי נכסי ליקו. [נאמנם מקושיית התוס' בד"ה משום, מוכח דתפיסתה מועלת לא משום הספק מי מוחזק, אלא מחמת עצם ספקו של רבא. דאם לא כן אין מקום לקושייתם. (א.ג.)].

(ב) גמ', ומשהינן לה תריסר ירחי שתא וכו'. כתב הרמב"ן, דהיינו דוקא במי שיוצאה לאלתר כגון שאמרה מאיס עלי, ואם תחזור בה תוך זמן זה תגבה כתובתה. אבל באמרה מצערנא שפוחתין לה ז' דינרין לשבת, מיד משפחתו לה לא מהני חזרתה שתקבל שוב מה שפחתו לה. והביא שהר"י מגא"ש מפרש להיפך, דדוקא באמרה מצערנא משהינן לה י"ב חודש אחר שפחתו כל כתובתה, אבל באמרה מאיס עלי לא משהינן לה. וכן פירשו בתוס' (סג:): ד"ה ואינהו, דהכא קאי אמורדת במצערנא.

(ג) גמ', כותבין אגרת מרד. ביאר הריטב"א, שצריך לכתוב איגרת שיהא פוחת והולך מכתובתה, כדי שלא תוכל להכחיש ולומר לא מרדתי.

(ד) גמ', ארוסה נמי נימא לה זיל לא מיפקדת. הקשה הריטב"א, אם כן אמאי המורד על אשתו נשואה מתשמיש המיטה, מוסיפין על כתובתה. נימא לה דלא מיפקדא. ותירץ, דשאני נשואה שנתחייב לה בעונה כשכנסה. [ולכאורה קשה, הא לעיל (סג:), ביארו הריטב"א והפני יהושע, דארוסה המורדת ממלאכה חשיבא מורדת, משום שעל ידי הנישואין יהיה זכאי במעשה ידיה. ואמאי, נימא דכל זמן שלא נשאת לא זכה, כדאמרין הכא דכל זמן שלא נישאו לא זכתה בעונה. ויש ליישב, דהתם הארוסה חייבת לא למרוד בנשואין דהא במה שנתארסה נתחייבה להנשא לו. אבל הבעל אינו מחוייב מחמת הקנין, אלא לאחר שכנסה נתחייב לה בעונה. הלכך לא חשיב מרידה עד שכנסה ונתחייב בעונה. ולפי זה במרידה מתשמיש נמי, בזמן שהארוסה מורדת כותבין אגרת מרד אף כשאין הארוס בא בטענת פריה ורביה, וכגון שאינו יכול להוליד. דמכל מקום מעכבת ממנו זכותו. (א.ג.)].

(ה) תוס' ד"ה תבע, בתוה"ד, דאיכא למימר דכייפינן ליה אבל אין נזקקין לכתוב עליו איגרת מרד. וכן כתב הריטב"א, דבודאי כופין אותו שיכנס או שיפטרנה, שלא תהא אלמנות חיות.

(ו) תוס' ד"ה ודיני, פירש בקונטרס וכו' מכל הני טעמי כייפינן ליה לחלוץ ושקלה כתובתה. הקשה הפני יהושע, מאי שנא מאומרת מאיס עלי דאין לה כתובה אף לסוברים דכופין אותו לגרש. (ודייק שכן דעת רש"י). ותירץ, דשאני שומרת יבם דכתובתה על נכסי בעלה הראשון, ומיד כשמת היה לה ליטול כתובתה, אלא כיון דאגידה ביה על ידי היבם תקנו חכמים שלא תיטול, שמא ירצה ליבמה. ומשום הכי במקום שכופין לחלוץ יש לה ליטול כתובתה. [ולפי זה צריך עיון, היכא שנתייבמה ולאחר מיכן אומרת ליבם מאיס עלי, שמא נמי תיטול כתובה דהרי לעולם כתובתה על נכסי בעלה

כשאינה רוצה לצאת ממנו. (א.ג.)].

(יג) בא"ד, תדע דבמורד מוסיפין אבל לא במדיר. והר"ן (כו: בדפי הרי"ף) כתב טעם אחר, דבמורד קונסין אותו כדי שיחזור בו, אבל במדיר מה תועלת בקנס, דמאי אית ליה למיעבד, מאחר שאינו מוצא פתח לנדרו.

(יד) גמ', נדה בת תשמיש היא וכו' פת בסלו. כתב הרא"ש (סימן לג) דאף דהתלמוד בבלי סבר דשייך בנדה מרידה אף בימי נדתה. בירושלמי (קידושין פ"א ה"ב) אמרו, דהא דתנינן דשייך מרידה בנדה, היינו דוקא כשמרדה קודם נידתה וממשיכה להחזיק בה בימי נידותה. דפוחתין לה אף על ימי נידותה. אבל אי מרדה מעיקרא בימי נידותה לא מיקריא מורדת.

(טו) תוס' ד"ה אבל, פי' בקונטרס וכו' ויש מפרשים דכופין אותו להוציא. וכן כתב הרמב"ם (בפי"ד מהלכות אישות ה"ח), דאם אמרה מאסתיהו ואיני יכולה להבעל לו מדעתי, כופין אותו להוציא לפי שאינה כשבוית חרב שתיבעל לשני לה, ותצא בלא כתובה.

(טז) בא"ד, ואין נראה לרבינו תם דניחוש שמא עיניה נתנה באחר וכו'. האבני מילואים (סימן ע"ז ס"ק ז') תירץ, על פי דברי הר"ן בנדרים (צ:), דבאומרת טמאה אני לך מדינא אין להאמינה כלל, אלא דמעיקרא ראו חכמים להאמינה כיון דמזלולה נפשה כולי האי, נראה שאומרת אמת, וחזרו לומר שמא עיניה נתנה באחר ואוקמוה אדינא דלא מהימנא. ולפי זה לא מצינו שהפקיעו נאמנות האשה משום חשש עיניה נתנה באחר, אלא דוקא התם דמעיקר הדין אינה נאמנת. ואם כן לא דמי להכא, דבאומרת מאיס עלי יש להאמינה מעיקר הדין, שאינה כשבוית חרב להבעל למאוס לה (וכלשון הרמב"ם שבאות הקודמת), ולהכי טעמא דשמא נתנה עיניה באחר לא מהני להפקיע נאמנותה.

(יז) בא"ד, ויש לדחות דהתם נוטלות כתובה דוקא איכא למיחש שמא נתנה עיניה באחר וכו'. והרמב"ן דחה דחיה זו, דאם כן במשנה אחרונה אמאי תיקנו שלא תהא נאמנת, דהיה להם לתקן שתצא בלא כתובה.

(יח) בא"ד, וגם בקונטרס לא פירש שיכופו הבעל ליתן גט. ובתוס' גיטין (פד.) ד"ה הכא כתבו, דדעת רש"י שאין כופין אותו.

(יט) רש"י ד"ה כלתה דרב זביר אמרידא, ואמרה מאיס עלי. כתב הרמב"ן, דעל כרחק מיירי באמרה מאיס, דאי באומרת מצערנא ליה, בהא פשיטא דהפסידה בלאותיה קיימין, דהא חזינן דלרבי יוסי במתניתין (בעמוד א') פוחתין לה אפילו בנפלה לה ירושה ממקום אחר, ומדרכי יוסי נשמע לרבנן דמפסדת אפילו נכסים הקיימין בעין, בנכסי צאן ברזל שיש לה מעיקרא. אבל הרמב"ם (בפי"ד מהלכות אישות ה"ח והי"ג) כתב, דבאומרת מאיס לא הפסידה בלאותיה קיימין, ובאומרת מצערנא הוי ספק.

(כ) רש"י ד"ה הפסידה בלאותיה קיימין, אפילו בגדיה שהכניסה לו בנדונייתה וכו'. וכן כתב הרי"ף (כו: בדפי הרי"ף), דמיירי בנדונייה. וכתב הרמב"ן, דשמעינן מינייהו דדוקא בנדונייה איכא ספק, אבל בנכסי מלוג ודאי אינה מפסדת. וזה באומרת מאיס, ובאומרת מצערנא הביא פלוגתא אי מפסדת נכסי מלוג. והובא לעיל אות ב'.

הדרה היוזמי

מסכת כתובות דף סד – דף סה

יז ניסן – יח ניסן תשע"ה

הראשון, אם יש נכסים ממנו. (א.ג.).

דף סד ע"ב

(ז) [תוס' ד"ה מיחזי, בתוה"ד, דהכא אסור משום דלא הוי כמו הבלעה, דאין מוסיפין לכל שבת יחד אלא מה שעולה בכל יום. המשנה ברורה (סימן ש"ו ס"ק כ"א) כתב בשם החיי אדם דכשמבליע בכמה שעות בערב שבת ובמוצאי שבת גם כן מיקרי הבלעה, (אף שאינו הבלעה בתוך שבוע שלם). ולפי זה צריך לומר דלענין מרידה מחשיבים היום מהשקיעה עד השקיעה, ולא מבקר עד בוקר, דאם כן יהיה עדיין הבלעה, דליל שבת מובלע עם ערב שבת, ויום השבת מובלע עם מוצאי שבת. ואפשר עוד דלענין מרידה אין משערין ביום שלם, אלא הכל תלוי בלילה לחוד, כיון שהמרידה מתשמיש (כמבואר באות הבאה), ואין דרך לשמש ביום. (א.ג.).]

(ח) גמ', מה בין מורד למורדת אמר ליה צא ולמד וכו'. כתב הרמב"ן בספר הזכות (כו: בדפי הרי"ף), דמהכא מוכח דקיימא לן כרב הונא לעיל (סג:), דמורדת דמתניתין היינו דוקא מתשמיש, ולא ממלאכה. מדלא פירש שמואל כלל טעם על מורד במלאכה, מה בין מורד למורדת. ועל כרחך דסברי דמתניתין לא מיירי במרידה ממלאכה כלל.

(ט) מתני', המשרה את אשתו על ידי שלישי. הרא"ש (בפ"ז סימן ד') הביא מהירושלמי (פ"ז ה"א), דמיירי דוקא בשקיבלה עליה, אבל אם אינה רוצה הרשות בידה לומר, אי אפשר להתפרנס מאחר אלא מבעלי. אבל הרמב"ם (בפי"ב מהלכות אישות ה"ב) כתב, שהרשות ביד הבעל ליתן לה המזונות ותהיה אוכלת ושותה לעצמה, והוא לעצמו. ובלבד שיאכל עמה מערב שבת לערב שבת. [ואף שלא הזכיר הרמב"ם שנותן לה המזונות על ידי שלישי, על כרחך מקור דבריו ממתניתין דידן, דפירש דמתניתין איירי אף בעל כרחיה, ואם כן הוא הדין דעל ידי שלישי רשאי כמו שהוזכר במתניתין. וכן כתב הר"ן (כח. בדפי הרי"ף) דהרמב"ם לא ס"ל כהירושלמי. והרמ"א (סימן ע' סעיף ב') כתב על פי הירושלמי, דלא יוכל לומר שהיא תאכל לבדה אלא אם כן קיבלה עליה מרצונה. ומשמע בדבריו דאפילו אם נותן לה בכל פעם מזונותיה בעצמו חייב לאכול עמה. וצריך עיון, דבירושלמי משמע שטענתה שאינה רוצה להתפרנס מאחר. (א.ג.).]

(י) מתני', משני קבין חיטין או מארבעה קבין שעורין. כתב הרמב"ם (פי"ב מהלכות אישות ה"י), שנותן לה מאכל של אנשי אותה העיר, אם חיטים חיטים, ואם שעורים שעורים. עוד כתב, דהקטנית בשביל פרפרת לאכול בה הפת. והשמן שנותן לה, לאכילה ולהדלקת הנר.

(יא) מתני', ואם אין נותן לה מעה כסף לצורכה וכו'. כתב הר"ן (כח: בדפי הרי"ף), דאין הכונה שתלוי ברצונו של הבעל, ויכול לומר לה אתן לה מעה כסף ולא אקבל מותר מעשה ידי. דכיון דקיימא לן שיכולה אשה לומר, איני ניזונית ואיני עושה. הוא הדין שיכולה לומר איני נוטלת מעה כסף, ואיני נותנת מותר. אם כן לא יתכן שגם ביד הבעל לומר כן, דמה הועילו חכמים בתקנתן, הרי כל אחד יכול לעכב. אלא ודאי שהבעל אינו יכול לומר כן, ומתניתין מיירי בדיעבד, שלא נתן והיא שתקה, והמותר שלה, ואין הבעל יכול לומר שויתרה.

(יב) מתני', במה דברים אמורים בעניי שבישראל. כתב החלקת מחוקק (סימן ע' סק"ב), דמדברי הרמב"ם (פי"ב מאישות ה"א) משמע, דאף אם הבעל עני ביותר ואינו אוכל אלא פת במלח, מכל מקום חייב לכבדה יותר מגופו וליתן לה דבר ללפת בו את הפת, ושמך. ואפילו בזמן שאוכלת עמו. אבל מדברי השולחן ערוך (שם סעיף ג) משמע, דבזמן שהיא אוכלת עמו, לעולם אינו חייב ליתן לה יותר ממה שאוכל בעצמו. ודוקא כשמשרה אותה על ידי שלישי חייב ליתן לה אפילו כשהוא אוכל פחות מזה.

(יג) גמ', כמאן כר' חידקא דאמר ארבע סעודות חייב אדם לאכול בשבת וכו'. ואף על פי דסעודת שבת הוי מצוה שהזמן גרמא. כבר כתב הר"ן בשבת (מד. מדפי הרי"ף), בשם רבינו תם, שנשים חייבות בג' סעודות משום שהיו בנס דמן. והר"ן עצמו כתב, הטעם דלפינן מזכור ושמור את שישנו בשמירה ישנו בזכירה, ובכלל זה כל חיובי שבת.

דף סה ע"א

(א) גמ', מניין לאכסנאי שאסור בתשמיש המטה. כתב הראב"ד בבעלי הנפש (שער הפרישה), דמסתברא דאם יחדו לו ולאשתו בית שרי, דלא אמרו אסור אלא משום הצניעות. וכן פסק השולחן ערוך (באורח חיים סימן ר"מ סעיף י"ג). וכתב המשנה ברורה (ס"ק כ'), דיחוד בית, היינו שאין לבעל הבית עסק באותו מקום אלא מיוחד להם לבדם, דאז הוי ליה איהו כבעל הבית. עוד כתב, (בס"ק נ"א) דיחוד חדר נמי מהני.

(ב) גמ', לך ולחברך ולחברורך. בשיטה מקובצת הביא בשם רש"י מהדורא קמא שפירש, דחברורך היינו חבר חברך, ולישנא בעלמא הוא.

(ג) רש"י ד"ה לחברך, שלא אתבזה על הבריות מכבודי הראשון. והריטב"א הביא דיש שפירשו, כדי שאמצא חן בעיני האנשים ויקפצו עלי לישא אותי. והקשה, דהא רב יוסף גופיה אמר לעיל (נד). דכחלה ופירכסה אין לה מזונות, כיון דחזוין שרוצה לינשא, ואם כן היה לרב יוסף לומר לה שאין לה מזוני. ותיירך, דכחלה ופירכסה עשתה מעשה, אבל משום אמירה בעלמא, מודה רב יוסף דלא הפסידה.

(ד) גמ', מפץ ומחצלת למה לה וכו' דמלו פוריא בחבלי דמבגר לה. כתב בשיטה מקובצת, דהא דבעינן גם מפץ וגם מחצלת, משום שבמקום שיש חבלים צריך ליתן גם מפץ וגם מחצלת על גביהן, דדווקא על ידי שניהן נעשה רך כמו עור שיש בשאר מיטות. והביא דתלמידי רבינו יונה סברי, דאין צריך שניהן, ומפץ אַ מחצלת קטני. והרי"ף (כח. מדפי הרי"ף) גרס במתניתין, נותן לה מטה ומפץ, ואם אין לו מפץ נותן לה מחצלת.

(ה) רש"י ד"ה אורחיה, דרכו לישן על כרים וכסתות ואנן קיימא לן עולה עמו. כתב הר"ן (כח. מדפי הרי"ף), דלפי זה, הא דאמרינן כי אזילנא שקילנא להו, היינו משום דלא אמרינן עולה עמו אלא בפני בעלה, ואף ר' נתן מודה לזה, דלא מחייב מדינא אלא משום דזימנין דמתרמי וכו'. [ולגירסתינו ושקלת לדידי, מוכח דאף כשהיא עמו אינה עולה עמו, אם עתה אינו מתנהג בעליה זו]. והרמב"ן כתב, דהכא מיירי שאין דרך בנות משפחתו, ולא בנות משפחתה בכך. והא דאמרינן דאורחא ידידיה ולא אורחא ידידה, היינו שהוא עצמו רגיל בזה והיא אינה רגילה בזה בעצמה, ולא שייך כאן עולה עמו, כיון שאין זה דרך משפחתו אלא דרך שלו.

מדין מזוונות האם, וכדמשמע ברש"י ד"ה יוצא, ולהכי כיון דחזינא בדבריה רב אסי דעד בן שש נגרר בתר אמו, ממילא יש לדמותו למתניתין דמינקת, דחזינן דחייב לזון את הבן הנגרר עמה. וכתב, דלפי זה אם מתה האם אינו חייב במזוונות הבנים, וכתב עלה, דלא ראיתי לראשונים ז"ל שאמרו כן. ובשו"ת הרא"ש (כלל י"ז, ז') כתב, דהבא על הפנויה והוליד ממנה בן נמי חייב במזוונות הבן. וכתב החלקת מחוקק (סימן ע"א ס"ק א'), דמשמע קצת מהא, שאינו נגרר אחרי אמו, ודלא כהר"ן. ונקשה דלעיל (נט:): אמרינן בנתגרשה אינו כופה, ואם היה מכירו נותן לה שכרה, וכופה ומניקתו. ולדברי הר"ן, כיון שגרשה היא ואינו חייב במזוונותיה, ממילא אינו חייב בהנקת בנו, ואמאי הוא כופה וכן אמאי צריך ליתן שכרה, ואפשר דאין הכי נמי דאינו חייב, ואיירינן בגוונא שהוא רוצה בכך, והאם אינה רוצה.].

יא) גמ', שם. כתב הרא"ש (בפ"ד סימן י"ד) בשם רבינו מאיר, דממאי דכלל התנא מזוונות הבנים עם מזוונות האשה כחדא, דקתני מוסיפין על מזוונותיה, משמע דדין אחד להם, וכמו שחייב במזוונות אשתו אף כשיש להתפרנס משלה, הכי נמי לגבי בנים אף כשיש להם להתפרנס משלהם וזכו מתקנת חכמים שיוזנם האב.

פרק מציאת האשה

יב) מתני', בושטה ופגמה שלה. כתב הרשב"א, דלא תני צער, משום דפשיטא דלדידה הוי כיון שיש לה צערא דגופא, וכדאיתא בבבא קמא (לו:). צערא דגופה לא תקינו ליה רבנן. ושבת הוי לבעלה דהרי מעשה ידיה שלו, וכיון דתני דמעשה ידיה לבעלה לא איצטריך למיתני דשבת לבעל. [ודלא כתוס' ד"ה שלה שכתבו דהשבת שלה]. וריפוי צריך ליתן לבעל, כיון דהוא חייב לרפאותה כדתנן לעיל (נא:), [והוא שוכר הרופא].

דף סו ע"א

א) רש"י ד"ה על ידי הדחק, כגון שדחקה עצמה והעדיפה. כתב בחידושי הגרע"א, דמבואר בלשון רש"י, דהעדפה היינו שעשתה יותר מה' סלעים, דאי לאו הכי לא היה לרש"י להוסיף, והעדיפה. והקשה, דכיון דמיירי שצריכה לדחוק עצמה אם כן אפילו כשאין בזה יותר משיעור ה' סלעים יהיה לעצמה, דהא אינה מחוייבת לעשות אלא כפי כוחה. [וכן נראה מוכח מדברי התוס' בד"ה והא, שכתבו דמציאה על כרחך מיירי בהגביהה בשעה שעשתה מלאכה, ואם כן דומה להעדפה שעל ידי הדחק. ואף שאין הכרח דבמציאה מיירי שהעדיפה יותר מה' סלעים. (א.ג.א).].

ב) גמ', סוס בר בושת הוא. כתב בשיטה מקובצת, דאין לפרש כונת הגמרא, דהסוס עצמו אינו בר בושת, דאם כן מאי מהדר לאקשווי מרקק בבגדו, דהבגד נמי לאו בר בושת הוא. אלא על כרחך דכונת הגמרא דהסוס אינו בר הכי שיתבייש האדון בחבלתו.

ג) גמ', בבגדו לית ליה זילותא אשתו אית לה זילותא. בשיטה מקובצת הביא, שהרא"ה גריס בגדו לית ליה זילותא. ומפרש, דכיון שיש זילותא לאשה עצמה חייב. ולא דמי לרקק בבגדו דהבגד עצמו לית ליה זילותא. והשיטה מקובצת כתב, דבספרים ישנים גרסינן אשה אית ליה זילותא,

[וקשה דתנן לעיל (סד:), אבל במכובד הכל לפי כבודו, והרי כיון שמשרה אותה על ידי שליש אינה עולה עמו לדעת רש"י, ואמאי חייב לפי כבודו. וצריך לומר, דדינא דמכובד לפי כבודו אינו מדין עולה עמו, וכן מוכח מרש"י לקמן (סח:). ד"ה הא באכילה ושתיה, דנקט דאף לגבי מזוונות הבנות נאמר הדין דמכובד לפי כבודו, ואף דבבנות אין דין עולה עמו. וכן נראה מדברי הרמב"ם (בפי"ב מהלכות אישות הי"א) שכתב, שאם היה ממונו ראוי לעשות לה כמה תבשילי בשר בכל יום כופין אותה, ופוסקין לה מזוונות כפי ממונו. ומשמע דאף אם הבעל אינו רגיל בכך לעצמו (ואין כאן דין עולה עמו) מכל מקום מחויב ליתן מזוונות כדי ממונו. (א.ג.א).].

דף סה ע"ב

ו) גמ', האני תנא שליח ערטולאי ורמי מסנאי וכו' כי היכי דניהוי לה שמחה בגוייהו. לכאורה צריך עיון, מהא דאיתא בפסחים (קט:). דחייב אדם לשמח את אשתו בבגדים חדשים. ואם הקפידה המשנה לציין ענין קניית המנעלים ממועד למועד על מנת לשמחה, מאי טעמא לא כתבה זאת גם לענין הכלים. וכמו שביאר רש"י להדיא לקמן (סה:). ד"ה האני תנא, דשאר בגדים אינה מחליפה במועד, אלא מנעלים. ויש לומר, דכיון שמתניתין איירא לענין עני שבישראל, ולגביה ליכא חיוב בבגדים. ומכאן המקור למה שכתב באליהו רבה (או"ח תקכ"ט ס"ב בשם המהרי"ל, הובאו דבריו בביאור הלכה שם) דאם אין ידו משגת לקנות בגדים, יקנה לה מנעלים חדשים. (י.צ.ב.).]

ז) גמ', מותר מזוונות לבעל. מרש"י ד"ה מותר, שפירש שאינה רעבתנית משמע, שאם אכלה פחות מצרכה אינו בכלל הזה. וכדכתבו התוספות בנוזר (כד:). ד"ה שקימצה בשם הר"ם, דהיינו דוקא שנעשה מותר בגוונא דאכלה כל צרכה, אלא שהמזוונות הוחלו. אבל אם קימצה שלא אכלה כדי שובעה, המותר ודאי שלה.

ח) גמ', רב נחמן אמר אוכלת ממש. הרמב"ן ביאר הטעם, משום שהוא ליל עונה, בעינן שיהיה מצוי עמה, ואם תאכל בבית אחר גנאי הוא לה לבא אחר האכילה, ועוד שמתוך כך מתפייסין ומרגילין זה עם זה. וכן פירש רש"י (במתניתין סד:). בד"ה ואוכלת, דטעמא משום עונה.

ט) גמ', האמר רבא בבית אפל מותר. הקשה הריטב"א, מכל מקום אמאי מחייבו רבי שמעון בן גמליאל בכך. ותירץ, דמיירי באלו שעונתן שתיים בשבת, וסבר רבי שמעון בן גמליאל דאף דקיבלה עליה שישרה אותה על ידי שליש, מכל מקום אין לו למעט מעונתה כל כמה דאפשר, ולהכי יקיים עונתו ב' פעמים בשבת. ותנא דמתניתין סבר, כיון שנתרצית בכך, אין צריך להשלים מה שמחסר באמצע השבוע, וכן פירש השיטה מקובצת בשם הרא"ה. [ולדברי התוס' בד"ה רב אשי דמיירי במתניתין אף בגמל וספן, וצריך להרבות בעונתה טפי, ניחא מה דמצריך רבי שמעון בן גמליאל לילי שבת ושבת, דהוא מאותו טעם שצריך להרבות בעונתה טפי. (א.ג.א).].

י) גמ', ממאי מדקתני אם היתה מניקה וכו'. הקשה הר"ן (ה: בדפי הרי"ף), מאי סייעתא, נימא שאין חייב לזונן אלא בזמן הנקתו. ותירץ, דחובת האב לזון בנו אינה כלפי הבן עצמו, אלא מחמת שהוא נגרר אחר אמו והוא

הדרה היוזמי

מסכת כתובות דף סו – דף סז

יה ניסן – יט ניסן התשע"ה

(סימן ד'), דרבי שמעון בן גמליאל קאי נמי ארישא דמתניתין (בעמוד א') דמיירי בשום. וכתב דהלכה כרבי שמעון בן גמליאל. והר"ן (כט. בדפי הרי"ף) כתב, דאפשר דרבי שמעון בן גמליאל לא אתי לאפלוגי אתנא קמא, אלא דהדברים אמורים כשאין מנהג, אבל כשיש מנהג הכל לפי המנהג. והמהר"ם ש"ף כתב, דרבי שמעון בן גמליאל לא קאי כלל אסיפא דנותן לה קופה של בשמים, דהא אמרינן עלה בגמרא דלא נאמר אלא בירושלים.

(י) תוס' ד"ה לא נאמרו, והא דאמרינן וכו' שלא היתה כלה צריכה להתבשם בירושלים מפני ריח הקטורת וכו'. והתוס' ישנים ביומא (לט:): ד"ה כלה תירצו, שעשירות שבהן היו מתבשמות אף שלא היו צריכות.

(יא) תוס' ד"ה וענו, בתוה"ד, אבל כאן שהיה חי ענו אחריה אמן. כתב הפני יהושע, דלדברי רש"י בד"ה שפסקו, דהכא נמי היה לאחר מיתת בעלה. יש לפרש, דהא דענו אמן הכא ולא התם. היינו משום דהתם דוקא שהיתה שומרת יבם הוי פורענות, דהא הבעל מת בלא בנים. אבל הכא דהיתה אלמנה סתם אינו פורענות, דהא החיים יודעים שימותו, וממה נפשך ימות אחד מהם קודם.

(יב) גמ', אשריכם ישראל בזמן שאתם עושים רצונו של מקום וכו' ובזמן שאין עושים רצונו וכו'. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), שאמר אשריכם על ב' הצדדים, דתרווייהו למעלת ישראל, דכל האומות יש להם שר ומזל בשמים, מה שאין כן ישראל אין להם כלל מזל אלא הם חלק ה', ומשום הכי כשעושים רצונו הם למעלה מכל השרים והמזלות. וכשאין עושים רצונו של מקום, הקב"ה מסלק שכירתו מהן, וממילא הם שפלים ונבזים מכל שאר האומות שיש להם שר ומזל.

דף סז ע"א

(א) גמ' איבעית אימא לכבודו הוא דעבד. כתב בקובץ שעורים (אות רכד) דבפסחים (ח). פירש רש"י, דהיכא שמתכוין למצוה וגם לתועלת עצמו הרי זה צדיק גמור. ואם כן, הכא בעינן למימר דלא התכוון לשם מצוה, רק לכבודו גרידא. והקשה איך אפשר לומר כן על נקדימון בן גוריון, דהוא אחד משלשה שנקדה להם חמה. ובודאי כשעשה צדקה היתה כונתו לשם מצוה. ותירץ, דשמא יש לומר דלכבודו גרע טפי ממכוין על מנת שיחיה בני, דהוא כעובד בשיתוף, כמו שכתב בחובת הלבבות. וכן מוכח מהא דחסד לאומים חטאת, שאין עושין אלא להתפאר בהן, כדאיתא בבבא בתרא (י'). עוד תירץ, דכדבעי ליה למיעבד לא עבד. עוד הביא דהקדוש בעל החפץ חיים ז"ל אמר, דמהבואר במנחות (מ"א.) דבעידן ריתחא ענשינן על מי שלא מקיים מצות ציצית. מוכח, דבעידן ריתחא ענשינן גם בדבר שאינו נענש עליו שלא בעידן ריתחא, ומעשה דנקדימון היה בזמן חורבן הבית דאין לך עידן דריתחא יותר מזה.

(ב) תוס' ד"ה זהב, פירש ר"ח דבכלי זהב מיירי. ביאר המהרש"א, דלא ניחא להר"ח לפרש כפירוש רש"י דאיירי בחתיכות זהב, דאם כן יקשה, למאי דמשני במסקנא דאיירי בדהביא פריכא, ופירש רש"י בד"ה ואיבעית אימא, דיש חילוק בין גרוטאות זהב גדולות שאינם נפרכות, לדקות הנפרכות. דהעיקר חסר מן הספר, ד"פריכא" משמע בין גדולות ובין קטנות. ועוד,

ומפרש, דאין מזדלזל בעל הבגד כשרקקו בבגדו, ואם מתבייש בטלה דעתו, אבל באשתו מזדלזל הבעל בבשתה.

(ד) מתני', יכול הוא שיאמר לאחיו היתני רוצה ליתן ולך אי אפשר ליתן. הרי"ף (כט. מדפי הרי"ף) כתב דבירושלמי (ה"ב), הקשו, ולאו דברים הנקנים באמירה הן. (וביאר הר"ן (שם), דאם כן זכה בהן אחיו והיבם יוציא הממון). ותירצו, תני בר קפרא פוסק על מנת לכנוס. וביאר הרי"ף, דהיינו, דכל הפוסק לחתנו, על מנת לכנוס הוא. וכיון שמת ולא כנס, אינו חייב ליתן לאחיו. והריטב"א כתב, דרב האי גאון פירש כוונת הירושלמי, דמתניתין איירא דווקא בגוונא שהאב פסק בפירוש על מנת לכנוס. והקשה עליו, דלשון הירושלמי לא משמע כן. וכן משמע מגמרא דילן, דשבקו למתניתין כצורתה. והרא"ש (סימן ג') הביא בשם רב האי גאון, דלא דהיינו דוקא כשפסק לחתנו, אבל אם הפסיקה היתה לבתו, כגון שאמר בשעת הקידושין הריני נותן לבתי כך וכך. וזכה בהן, אף שמת החתן. ודוקא אם נתייבמה, כיון דלא פקעי הקידושין.

(ה) רש"י ד"ה יכול הוא שיאמר, או חלוץ או יבם, אבל אחיו או יתן או תשב עד שילבין ראשה. הקשה הרשב"א, דהיינו דוקא לתנא קמא במתניתין לקמן (קט.). אבל אנן קיימא לן כאדמון דפליג התם, ואמר דלעולם אמרינן ליה או כנוס או פטור. ולהכי מפרש, דכוונת התנא דאין האח יכול לתבוע הממון, אבל אחיו היה יכול לתבעו בדין, דדברים הניקנין באמירה הן. כדלקמן (קב.). [וחזינן בדברי רש"י דאם היתה ההתחייבות שייכת ליבם, לא היה חייב לחלוץ או ליבם, ומוכח כדברי שו"ת חכם צבי (סימן א') דמצות חליצה אינה כשאר המצוות, דמחוייב בהן מחמת עצמו וכופין עליהן, וכל מה שכופין אותו לחלוץ אינון אלא על מנת שלא תתעגן. ולהכי כשיש לו טענה אי אפשר לכפותו. אמנם הפני יהושע לקמן (ע.) בתוס' ד"ה יוציא פליג, וסבר, דכיון דחליצה ויבום מצות עשה הן ורמו עליה, לא גריעי משאר מצות עשה דכופין].

(ו) מתני', הוא פוסק כנגדן חמש עשרה מנה. כתב בהגהות אשר"י (סימן ד') בשם ה"ר שמואל ברבינו ברוך, דכיון שאף אם היה מגרשה מיד, היה נותן לה תוספת זו, לא דמי להלוואת ריבית, שנותן רק אם ירחיב לו הזמן.

דף סז ע"ב

(ז) תוס' ד"ה וכשחתן פוסק, פי' ר"ח כשהחתן מייחד לה כלים כו' לכבוד החתן כו' עכ"ל. כתב המהרש"א, דלא נראה להם לפרש כפירוש רש"י ד"ה וכשחתן, דכולה איירי בשום שמביאה לו. דאם כן מה לי שומא דידה ומה לי שומא דידה מה לי שמו הם תחלה, ומה לי שהוא כותב תחלה.

(ח) תוס' ד"ה תנא שומא, שומא רבה וכו' בשומא דידה שומא רבה כו' דקאי אאלף דינר וכו'. הקשה המהרש"א, דדבריהם הכא אינם מתיישבים עם מה שכתבו בד"ה וכשחתן, דבסיפא מיירי שהוא מייחד לה, ואילו הא דקאי אאלף דינר, על כרחך היינו שהיא מביאה לו. כדקאמר, פסקה לו להכניס אלף כו'. אמנם לפירוש ר"י בשם ר"ח בסוף הדיבור, דלא קאי כנגד השום אאלף כו', ניחא לקיים פירושם, דהכא גבי כשהחתן פוסק, דאיירי בין בשומא רבה בין וזוטא.

(ט) מתני', רבן שמעון בן גמליאל אומר הכל כמנהג המדינה. כתב הרא"ש

עניים הט"ו), והטור (יו"ד רנ"א, ח) כתבו, דהן בכסות והן במוזנות האשה קודמת, מטעם שהאיש דרכו לחזור על הפתחים. ולפי זה במקום שאין דרך לחזור על הפתחים האיש קודם נמי בכסות.

(ט) גמ', יתום ויתומה שבאו לינשא. ביאר הבן יהוידע, דהא דחילקם לתרי בבי ולא כתב יתום ויתומה שבאו להתפרנס מפרנסים וכו', ואם באו לינשא משיאין וכו'. היינו משום דאתא לאשמועינן שלא נאמר דאיירי באותו יתום ויתומה שמתפרנסים כבר מקופה של צדקה, ולכך מקדימים את האשה מפני שבושתה מרובה שמתפרנסת מקופה של צדקה, ולכך משיאים אותה כדי שבעלה יפרנסה. אבל באופן שאינם מתפרנסים מקופה של צדקה, אדרבה האיש קודם משום ששייך בו חשש הרהור וקרי. לכך חילקם לתרי בבי, לומר שאין חילוק בזה. אלא הטעם משום דבושתה של אשה מרובה, שעומדת בלא בעל.

(י) [תוס' ד"ה אמר אביו, בתוה"ד, וכתובה נמי אפילו למאן דאמר כתובה דרבנן, הוי מאתיים וזו צוריים. בתפארת ישראל (פאה פ"ח מ"ח אות מא) כתב שמצא כתוב, דלחכי תקנו מאתיים וזו לבתולה כדי שלא תצטרך לצדקה שנה תמימה. דהיינו כיוון ששיעור מאתיים וזו מונע מנטילה מצדקה. וחזינן שלמד דהיינו אותם זווים. וצריך עיון, דמכאן מוכח שלענין צדקה היינו זוי מדינה ולענין כתובה כתבו התוס' דהיינו כסף צורי. (י.ו.)]

דף סז ע"ב

(יא) גמ', אמרו עליו על הלל הזקן שלקח לעני בן טובים אחד וכו'. כתב השיטה מקובצת בשם הגאונים, דכל הני מעשיות דעני בן טובים, איירי בעני שאינו מפורסם בעניות שעושים לו האי כבוד כדי שלא תתפרסם עניותו, אבל עני שנתפרסם דינו כאחד מעניי ישראל.

(יב) גמ', ורץ לפניו שלושה מילין. הקשה הקובץ שיעורים (אות רכו), מהא דכתב הרמב"ן (סוף פרק אלו מציאות), דדינא דזקן ואינו לפי כבודו דפטור מהשבת אבידה, הוא בנין אב לכל התורה במצות שבין אדם לחבירו. ואם כן הכא היאך רץ הלל וביזה את כבודו. ותירץ, דעשה לפניו משורת הדין. אך הקשה לפי דברי הרא"ש (בבא מציעא פ"ב סימן כא), דבמקום שהזקן פטור אסור לו לזלזל בכבוד תורה, וכמו שכתב הריב"ש בשם הראב"ד דאף דתלמיד חכם שמחל על כבודו מחול, אבל בזיונו אינו יכול למחול. וכתב, דשמא היה במקום שלא הכירוהו.

(יג) גמ', בכל יומא הוה מפסדי חיותא אמטולתיה. ביאר הבן יהוידע, דודאי נמצאו אוכלים לשאר הבשר, אלא דרגילות הוא דשוחטים כמה בהמות שיש בהם טריפות עד שמוצאים בהמה כשירה, ואותם טריפות אינם נמכרות לגויים כיון שהיה כפר קטן, ואותם גויים שגרו שם היו עובדי אדמה ואין קונים בשר בדמים.

(יד) גמ', אמר אוי לו לזה שהרגו נחמיה. ביאר הבן יהוידע, הקשה אמאי נקט אוי לו לזה "שהרגו נחמיה", ולא אמר אוי לו לזה "שמת בפינוקו". ומשמע, שעל ידי אדם אחר לא היה מת, ומדוע. ותירץ על פי מה שכתב כתב היעירות דבש, דאם באו יסורים או מיתה על אדם בגזירת שמים, נגרמת לו טובה גדולה, דמתמקרים עונותיו וניצול מדינה של גיהנום. מה שאין כן באופן שלקה ומת על ידי פשעתו, שאין לו טובה זו. והרי כבר

דלפירוש רש"י היה צריך לומר לעולם בכלים של כסף ובדהבא פריכא, דהא חזר בו מהא דמוקים בכלים של זהב, אבל לפירוש ר"ח ניחא דהשתא נמי מוקי ברייתא בכלים של זהב.

(ג) גמ', אלא לאו ארישא וכו'. הקשה השיטה מקובצת, דאדמקשה אדר' יוחנן מתנא קמא, יסייע לו מרבן שמעון בן גמליאל. והמלוא הרועים הוסיף, דיותר יקשה להנך שיטות דסברי דהלכה כרבן שמעון בן גמליאל בכל מקום אף בברייתא. ותירץ (בד"ה ועוד יש לי לומר), דברייתא מיירי בזהב שבור שהגיע מכלים, דמסתבר יותר לומר דלא יפחתו חומש, דדוקא חתיכות זהב חשובים כפרקמטיא שדרך הנועדים למזמוטי חתן להוסיף בהם חומש, וצריך לפחות מהם. אבל בשברי כלים אין הדרך להוסיף בהם חומש. ועל כן הקשה שפיר מתנא קמא דסבר דאפילו שברי זהב חשובים ככלי כסף דפחתי וכל שכן חתיכות זהב. ומאידך ליכא סייעתא מרבן שמעון בן גמליאל, דאיכא למימר דדוקא שברי זהב לא פוחתים ולא חתיכות זהב.

(ד) תוס' ד"ה אלא, מדרבנן פריך. כתב המהרש"א דתוס' סברי דהא דאיתא דהלכה כרבן שמעון בן גמליאל בכל מקום היינו דוקא במתניתין, ולא בברייתא.

(ה) תוס' ד"ה גמלים, בתוה"ד, וקשה לר"ת וכו', ונראה לו דבכתובה איירי. הקשה הפני יהושע, לר"ת מדוע הוזכר האי דינא בסוגיין, דאיירינן לענין הוספה ופחיתה בנדוניא. ועוד דלשון פורנא משמע לשון ריוח, כדאיתא לעיל (נד). פורנא דיתמי.

(ו) מתני' וכן המשיא את היתומה, פירש רש"י ד"ה וכן, גבאי צדקה. כתב השיטה מקובצת, דלפי מה דהריטב"א דייק, מהא שדייקו בירושלמי, מהא דתנן שאם יש בכיס מפרנסים אותה לפי כבודה. דדוקא שיש בכיס, אבל אין מחייבין את הפרנסין ללות. דהיינו דוקא לפרנס אותה לפי כבודה, אבל בגונא דרישא חייבין ללות. כדי שלא לפחות מחמשים זו. ואם כן מוכן מה שכתב רש"י לגבאי צדקה. דהיינו דוקא אינהו חייבין ללות, לאפוקי בית דין דאין עליהם שום כפייה וחויבו.

(ז) גמ', ואמרינן מאי כיס אמר רחבה ארנקי של צדקה. ביאר השיטה מקובצת, דהגמ' הקדימה דברי רחבה לפירכה, משום דדוקא אם הוי קופה של צדקה שהוא לכל צרכי צדקה, פריך דאי חמישים זוי ממש אם יש בכיס כמה יהיבין לה. אבל אי הוי כיס המיוחד להשאת יתומים ויתומות, לא הוה קשה כולי האי. משום דאיכא למימר, דכיון דיש הרבה בכיס של יתומות, משיאין אותן לפי כבודם אפילו יותר מחמשים זו.

(ח) רש"י ד"ה להתפרנס, מוזנות של צדקה. אמנם הרשב"א פירש, דפרנסה היינו כסות, וכדתנן בהוריות (יג): האשה קודמת לכסותה ולפדותה, אבל במוזנות מפרנסים את היתום ואחר כך את היתומה וכדתנן (שם) האיש קודם להחיותו. וכתב ההפלאה, דיש לבאר דרש"י סבר דזיל בתר טעמא, דדרכו של איש לחזור על הפתחים, והאי טעמא שייך נמי במוזנות. והא דנקט במתניתין דהוריות לכסות, היינו כמו שביאר רבינו עובדיה מבטנורא (שם) שבושתה של אשה מרובה משל איש, ונפקא מינה במקום שאין אנשים, או באופן דלא מצי כלל לחזור על הפתחים דבמוזנות האיש קודם, ובכסות האשה קודמת מהטעם הנזכר. אמנם הרמב"ם (פ"ח ממתנות

הדרה היוזמי

מסכת כתובות דף סז – דף סח

כא ניסן – כב ניסן התשע"ה

להחמיר בזה.

(ג) גמ', אינו נפטר מן העולם עד שיבוא לידי כך. כתב התוס' אנשי שם (פאה י"ח, ד), דטעמא משום דאיתא בסנהדרין (צא:), דכל המתים שיקומו לתחיה יעמדו במומם, ואחר כך יתרפאו. כדי שלא יאמרו שאחרים הם. והוא הדין הכא, כיון שהכירוהו כבעל מום, צריך לעשותו בעל מום כדי שיקום לתחיה במצב הזה. [אמנם כל זה לא שייך לענין המקבל צדקה ואין צריך לכך].

(ד) מתני', מה ראוי להנתן לה. פירש רש"י ד"ה מה, עישור נכסים. וכתב השיטה מקובצת, דהוכרח לפרש כן משום מה שפירש בד"ה מדרעתה, דרבותא קא משמע לן, דאף על פי שנתרצית אין מחילתה מחילה. ואי לא איירינן בדבר קצוב, דהיינו עישור נכסים, פשיטא דלא הוי מחילה ואפילו בגדולה לא מהני. ובשם הריב"ש כתב, דהא דראוי להינתן לה, היינו למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה.

(ה) מתני', אלא שמין את הנכסים ונתנין לה. כתב הריטב"א בשם התוספתא, שרואים היאך בנות אחרות כמותה מתפרנסות מנכסים כאלו. אמנם התוס' ד"ה ומאי, כתבו, דהיינו עישור נכסים.

(ו) גמ', אמר שמואל לפרנסה שמין באב. כתב הריטב"א בשם רש"י, דהיינו בין להוסיף על עישור נכסים ובין לפחות. אמנם בשם הר"ח כתב, דהיינו דוקא לפחות ולא להוסיף. וכן נראה דעת התוס' לעיל (ג): ד"ה ומאי.

(ז) גמ', ולימא הלכה כר' יהודה. הקשה הריטב"א, דתיפוק ליה דאי אמר הלכה כר' יהודה, הוה אמינא שהלכה כמותו לגמרי, ובאופן דליכא אומדנא באב אמדינן בתר שומת הנכסים, קא משמע לן דלעולם שמין באב, ובגוונא שאין אומדנא לא פסק מידי ואינן נוטלות כלום. ותיירץ, דכיון דר' יהודה לא איירי במתניתין בהדיא היכא דליכא אומדנא, אם כן כי אמר הלכה כרבי יהודה היינו דוקא באופן שיש אומדנא.

(ח) גמ', ומי אמר רבא הכי וכו'. כתב הבית יעקב, דיש שהקשו מכאן על פירוש ר"ח הובא לעיל (אות ו) דלכולי עלמא אין מוסיפים על עישור נכסים. דלדבריו לא קשה כלל מרבי דאמר דנוטלת עישור נכסים, משום דרבי איירי לענין להוסיף, ורבא פסק כר' יהודה לענין לפחות ותרומתו מי איירי באמידניה. ותיירץ, דהא בסמוך איתא, דאמרו רבנן לרבי, לדרבירך, מי שיש לו עשר בנות וכו'. ואי איירי באמידניה לא קשיא כלל, דהא ודאי דאין אומדים לאדם שיש לו עשר בנות שיתן כל נכסיו לבנותיו, אלא על כרחך דאיירי בדלא אמדינן ליה. [והגמרא בקושיא סברה, דגם אדם שאין מכירים אותו אומדים אותו אומד הממוצע לרוב בני אדם].

(ט) גמ', אלא לאו ש"מ הא דאמידניה וכו'. כתב ההפלאה, דמהא דהוצרך לפסוק כרבי, מבואר, דלר' יהודה אפילו בלא אמידניה נוטלת נכסים לפי הפחות שבאנשים דשמין את הנכסים ונתנין לה. [אמנם על פי מה שביאר הבית יעקב שהובא באות הקודמת, דלרבי דוקא אזלינן בתר אומדנא, ובלא אמידניה אזלינן בתר עישור נכסים, דהוא אומדנא כללית שכן אב נותן לבתו, (ועיין שם שביאר לפי זה הדין ודברים בין רבנן לרבי). ורובנן לעולם אזלינן בתר עישור נכסים, ואפילו כשיש עשר בנות. יש לומר, דרבא הוצרך לפסוק כרבי ולא כרבנן. וכן הוצרך לפסוק כרבי, לשיטת התוספתא (הובא לעיל אות ה) דלרבנן אינה נוטלת עישור נכסים.

אמרו חז"ל מגלגלים זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב. ועל כן, אם היה מת על ידי אחרים, אפשר לומר שנגזרה עליו גזירה זו משמים, דמגלגלים חוב על ידי חייב, ואם כן לטובה לו הדבר. אבל כיון שנתגלגלה המיתה על ידי נחמיה שהיה צדיק וחסיד, ודאי שאין מגלגלים חובה על ידו, אלא על כרחך שגרם את מיתתו בעצמו, ועל כן אמר אוי לו לזה "שהרגו נחמיה".

(טו) גמ', אמר לפתוח לו לשום מתנה. הקשה המהרש"א (חידושי אגדות), הא מדקאמר לשום מתנה הא לא שקיל, חזינן דאיירינן באדם שבקשו הימנו להתפרנס מצדקה, ואינו מסכים, ואם כן מאי כוונת רבא בדבריו לפתוח לו לשום מתנה. וההפלאה ביאר, דהיינו שכל פעם שנותנים לו לשם הלואה פותחים לו לשם מתנה, דיתכן שעל ידי שלוחה פעמים רבות מתבייש יותר. וזו כוונת השולחן ערוך (יור"ד רנ"ג, י"ט) שכתב, מערימים לו ונותנים לו לשם מתנה או לשם הלואה.

(טז) גמ', ואל ילבין פני חבירו ברבים. כתב היעב"ץ, דיתכן דעובדא דמר עוקבא היה במקום דהיו בו רבים, או דילפינן מהכא דגדול צער הבורשה [אף על פי דמר עוקבא החמיר על עצמו].

(יז) גמ', עיפיניהו ושברניהו. הקשה המהרש"א (חידושי אגדות), היאך היה רשאי העני ליטול סכום זה הא כבר נטל קודם לכן ד' מאות וזו ויצא מכלל עני. והמהרש"ם ש"ף כתב, דבאמת לא נתן בנו של מר עוקבא לעני הכסף, כיון שראה שאינו צריך. ועוד, דדוקא בלקט שכחה ופאה נאמר האי דינא, אבל בצדקה יהיבין לכל אחד לפי צרכו. וכך הביא בשם המרדכי (פ"ק דבבא בתרא).

דף סח ע"א

(א) גמ', בטלי כסף או בטלי זהב. הקשה ההפלאה, דהא איתא להלן בסמוך, דאין מחייבים אותו למכור כלי תשמישו. ולא מבעיא לשיטת רש"י ד"ה כאן, דבכל ענין אין מחייבים אותו כשאין לו מאתיים זה, אלא אפילו לשיטת התוס' ד"ה כאן, [והדברים צריכים תיקון דהיינו שיטת הרי"ף (כט: מדפי הרי"ף)], דכשנוטל צדקה מיחיד אין מחייבים אותו למכור. ותיירץ, דכשיש לו שנים קיימא לן דאין מניחים לו אלא אחד. ועוד, דבגוונא דידן כיון דהיה סגי לו בשל כסף היה צריך למכור של זהב.

(ב) גמ', בואו ונחזיק טובה לרמאין וכו'. תמה הפני יהושע, אמאי הוצרך לכל הני קראי דמייתי, הא פשיטא דצדקה לא גרע משאר מצוות עשה שיש חטא בביטולם. ותיירץ, דנראה דהכא לא איירינן לענין נתינת צדקה להחיות העני, דבזה ודאי דאין למנוע משום הרמאים. דהא קיימא לן בבבא בתרא (ט). בודקים למזונות ואין בודקים לכסות ואיכא מאן דאמר להיפך. אלא הכא איירינן לענין די מחסורו, דהיינו סוס לרכב עליו וכדומה, דבלא שיש רמאים היה מן הדין ליתן לכל הפושט יד ככל מחסורו שהיה רגיל אליו. והשתא אי לאו שהחמירה התורה בעונשו של המבטל צדקה לא היה צריך ליתן לכל אחד די מחסורו אפילו בלא הרמאים, דהא מבואר לעיל (טו): דאפילו להחיותו אינו חייב אלא ברוב ישראל, ודי מחסורו שאינו פיקוח נפש, חשיב כדבר שבממון שאין הולכים בו אחר הרוב. ולכך מייתי כל הני קראי [הסמוכים לדי מחסורו], למילף דהחמירה התורה בצדקה וצריך לילך אחר הרוב, וכיון שיש הרבה רמאים אין צריך

(ג.מ.פ.).

דף סח ע"ב

(ו) גמ', כיצד הן עושות שוכרות להן בעלים ומוציאין להן פרנסתן. כתב הרשב"א, דמבואר הכא, דאין הבת נוטלת עישור נכסים עד שעת נישואין. אבל בגוונא דאולנין בתר אומדנא דאב, אומדים את הנכסים לפי שווים לאחר מיתת האב קודם נישואין, ולפי שווי זה מוציאים בשעת נישואין. (יא) גמ', הא גדולה ויתרה. הקשה השיטה מקובצת, דלפי מה שפירש רש"י אמתניתין בר"ה מדעתה, דאין מחילת קטנה מחילה, אבל גדולה מחילתה מחילה. אפשר ליישב בפשיטות, דמתניתין איירי דמחלה בפירוש, והכא איירי דאינה מוחלת. ותיירך, דעל כרחך מתניתין אתי לרביי, דאף על פי שלא מחלה הגדולה, מכל מקום כיון דנשאת אמדינן דמחלה על השאר ואבדתו. דאי לאו הכי ליכא שום רבותא במתניתין. [אמנם רש"י כתב במתניתין דהרבותא לענין קטנה, דאף על פי שנתרצית אין מחילתה מחילה. ועיין בשיטה מקובצת (שם) שהביא להקשות, מהא דהפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין. ועיין מה שתירץ שם. ואם כן איכא רבותא שפיר. (ג.מ.פ.).]

(יב) גמ', אלא לאו ש"מ הא במחאי הא דלא מחאי. ביאר השיטה מקובצת בשם הריב"ש, דלר' שמעון בן אלעזר אפילו במוחה אין לה, משום דיצאה מרשותו בנישואין (וכל שכן בבגרות). אמנם המלוא הרועים כתב, דכל פלוגתא רבי ורבי שמעון בן אלעזר, אינה אלא בלא מחאי ובניזונת וכדלקמן, אלא דפסק רבא כרבי באופן שמיחתה.

(יג) גמ', הא דקא מתזנא מינייהו. כתב הריטב"א, דמסברא היה נראה לומר, דדוקא בנישואין צריכה למחות כשאינה ניזונת, אבל בבגרות אף על גב דאינה ניזונת אינה צריכה למחות, דכל זמן שאינה משתדכת לא חששה לתבוע פרנסה, וליכא ראייה שמחלה. ודלא כדמשמע מסוגיין דנישואין ובגרות שוין הן לענין זה. ותמה על הרמב"ם (פ"כ מאישות הי"ג), דכתב דבגרה צריכה למחות מדלא מתזנא, אבל נשאת ולא בגרה, אינה צריכה למחות, אף על גב דלא מתזנא, ודלא כסוגיין.

(יד) רש"י ד"ה פרנסה, נדוניא. תמה הפני שלמה, אמאי לא פירש רש"י, דפרנסה היינו עישור נכסים כמו שפירש רש"י לעיל ד"ה אף איבדו. ותיירך, דהכא סלקא דעתך, דפרנסה אינה כתנאי כתובה, היינו דנגבית ממטלטלי. והוא משום דשמיין באב כמו שכתבו התוס' לעיל (נא). ד"ה ממקרקעי, ואיירי בדאמידניה. ולכך פירש סתם נדוניא ולא עישור נכסים.

(טו) גמ', האומר אל יזונו בנותיו מנכסיו אין שומעין לו. הרמב"ן הביא דהר"ח, גריס להיפך "אל יזונו שומעים לו", "אל יתפרנסו אין שומעים לו". והטעם משום דחיוב מזונות אינו אלא לאחר מיתה, ולא חל שעבודא מחיים, מה שאין כן פרנסה דהיא תקנה דרבנן מחיים. ובשם רב האי גאון כתב, דאיירי לענין שהתנה עם אשתו בשעת נישואין, דמזונות שהוא תנאי כתובה יכול להתנות, מה שאין כן פרנסה שהיא מצוה שבגופו אין שומעים לו.

(טז) תוס' ד"ה לרבי, בתוה"ד, דהא רבא פסיק לעיל כר"י דפרנסה שמיין באב וגביא מטלטלי. דביהם צרכים עיין. דהא לא הוכיחו שאמר רבא

דפרנסה גובה ממטלטלי בהדיא, אלא מכח מה שפסק ששמיין באב. ואם כן, מה הוצרכו להביא מדברי רבא, היה להם להוכיח כן מהא דרבי גופיה סבר בסוגיין דפרנסה שמיין באב, ואם כן גובה ממטלטלי. (א.ג.).

דף סט ע"א

(א) רש"י ד"ה תלה, שלח לו אגרת שלומים ותלה שאלה זו בין השיטים. ההפלאה והמהר"ם ש"ף כתבו, דרב נהג כן, משום שלא רצה לכתוב שאלתו, מטעמא דדברים שבעל פה אי אתה רשאי לכתבם, ואף דהתירו משום "עת לעשות לה" הפרו תורתך", איהו לא רצה לסמוך על ההיתר. וכתב אגרת שלומים, ובתוך התיבות עשה עצמו כאילו שכח אות אחת, ותלאה למעלה, וכך בתיבה שלאחריה, כך שביחד נצטבר משפט שלם.

(ב) גמ', ואי שלח לי מוציאים אכתי מכרו קמבעיא לי. כתב הריטב"א, דיש מקשים אמאי מבעיא ליה במכרו, הא כיון שענה לו במשכנו בניחותא, דמוציאים, מכלל דמכרו אין מוציאים, דאם גם במכרו מוציאים, היה לו לתמוה עליו בתשובתו, כיצד נסתפק במשכנו, הא אפילו במכרו מוציאים. ותיירצו, דלא עדיף כולי האי מכרו ממשכנו שיתמה עליה בהכי. והריטב"א תירץ, דבכתיבה אין התמיהה ניכרת כל כך.

(ג) גמ', אמר ר' חנינא גדולה מזו אמרו וכו'. ביאר הריטב"א, דר' חנינא סבר דמשום שהגיע לרשות היורשים ויתרה, דרשות יורש כרשות לוקח. ולכך הקשה, דהא אפילו מלקוחות שאין מלוה על פה נגבה מהם, מוציאים, וכל שכן מיורשים שאף מלוה על פה נגבה מהם.

(ד) רש"י ד"ה ויתרה, בתוה"ד, אלא זו שקדמה ונישאת. כתב ההפלאה, דמבואר ברש"י דהכל תליא בנישואין, ואם נישאת השניה אף על פי שלא גבתה נוטלת פרנסתה, והיינו משום דלאחר נישואין כיון שהגיע זמן הפירעון חשיב חוב גמור וזוכה בו הבת. עוד כתב, דדברי רש"י מוכרחים, דאם נאמר דמיירי בנישואו שניהם בחיי הבן, אלא שלא גבתה השניה. היה יכול לומר דאיכא נפקא מינה גם כשלא גבתה ראשונה, דכיון שלא גבתה ויתרה גם הראשונה, וחולקות שניהם בשוה.

(ה) גמ', למיגבא לבינונית שלא בשבועה. הקשה הרשב"א, דלכאורה גם אם היא בעלת חוב דאב לא בעיא שבועה, דהכא חשיב פירעון תוך זמנו, ולא עביד איניש דפרע בתוך זמנו, ומהניא אפילו לגבות מיתומים בלא שבועה, כדאיתא בבבא בתרא (ה:). ותיירץ, דבקרוכים שדעתם קרובה זה אצל זה, חיישינן לצררי.

(ו) רש"י ד"ה למיגבא, רב אשי מת ומת רב סמא בנו בחייו. הקשה הריטב"א, דאי איירי בכהאי גוונא, יקשה, אמאי חשוב כבעל חוב של אביו, הא בנו של רב סמא קם תחת אביו, וחשיב חוב שלו עצמו וגובה מבינונית ובלא שבועה. אמנם הרש"ש והיעב"ץ הגיהו ברש"י ומת בנו אחריו.

(ז) גמ', ובשמתא יהא מאן דלא אמר ליה. הקשה היעב"ץ, כיצד שמית רב הונא על ענין זה, וכיצד קיבל רב ששת את דבריו, הא הוי זלוול בכבוד תלמיד חכם, ואסור לו לשמוע לרבא בכך, ואפילו למלך אסור לשמוע כמבואר בסנהדרין (מט.). ותיירץ, דיתכן דרב הונא המוכר כאן היה נשיא, ונשיא אין כבודו מחול.

הדרה היוזמי

עוד כתב, דלפי זה נתיישבה קרשית התוס' בד"ה הא, משום דאי היה טעמא דרבי יוסי משום דלא סבירא ליה מצוה לקיים דברי המת, הווי אמינא דאם היו יורשים לא היו נותנים לה כלל. ודוקא מהטעם שיכולה למכור את השדה המתנה קיימת.

(יב) רש"י ד"ה מן הנישואין, שאף האב לא עלה בדעתו וכו'. **כתב הפני יהושע**, דמבואר ברש"י דדוקא במשליש מן האירוסין וניסת מודה רבי מאיר דהרשות בידו, כיון דלא עלה בדעתו למסורם לשליש רק עד שתנשא. אבל במשליש לאחר נישואין דלא שייך סברא זו, סובר רבי מאיר דיעשה השליש מה שהושלש בידו. ותמה, דהא לא הוזכר כלל האי דינא בפוסקים אף על גב דפסקינן כר' מאיר. וכתב, דיתכן דבפוסק לאחר נישואין לא שייך כלל האי דינא, דבדואי זוכה בהם הבעל מיד, כיון דידו כידיה או עדיפא מידה.

(יג) תוס' ד"ה המשליש, בתוה"ד, לא דק דבגמרא מסקינן וכו'. **המהרש"ל** כתב, דיש ליישב דכוונת רש"י [כמו דהעתיקוהו התוס'], דאומרת עתה דנאמן עליה לאחר שישאנה, [והיינו דלאחר הנישואין לא יעכבם לעצמן]. **(יד) גמ', אילפא תלא נפשיה באיסקריא דמכותא, המהרש"א** (חידושי אגדות תענית כא). ביאר, על פי מה דאיתא **בעירובין** (נה.), לא מעבר לים היא, לא תמצא לא בסחרנין ולא בתגרנין. לכך תלה נפשיה באיסקריא לרמוז, שאף על פי שעסק בסחרה (מעבר לים) לא שכח גירסתו.

(טו) גמ', ואם אמר אם מתו יירשו אחרים תחתיהם וכו'. הקשה **השיטה מקובצת**, דהא איתא **בבבא בתרא** (קכט:), נכסי לך ואחריוך לפלוני, והראשון ראוי ליורשו, אין לשני במקום ראשון כלום. שאין לשון מתנה אלא לשון ירושה, וירושא אין לה הפסק. ואם כן הכא נמי, אף על פי שאמר תנו הוי לשון ירושה וירושא אין לה הפסק. ותיירץ בשם **הבעל המאור**, דאין כוונת הש"ס (שם) לומר דכל לשון מתנה במקום ירושה הוי לשון ירושה, אלא דנכסי לך הוי לשון ירושה, אבל כשאמר בפירוש לשון מתנה הוי מתנה. עוד תירץ **השיטה מקובצת**, דהא דאמרין דירושא אין לה הפסק, היינו דוקא שאומר לאחד שיוכה בכל הממון, ולא מצי להפקיע ירושה זו. אבל הכא אין יורשים אלא אותו חלק השווה לשקל בשבת, ובנשאר יזכו היורשים הבאים לאחר מיתת הבנים.

(טז) רש"י ד"ה הא מני. בתוה"ד. וליכא לאקשווי עלה וכו'. **השיטה מקובצת** בשם **ר"מ הלוי תירץ**, דהכא איירי שיכולים בניו להתפרנס ממעות אלו על ידי הדחק ולא יצטרכו לציבור, אבל באופן שגם על ידי הדחק לא סגי להם, ודאי נותנים להם סלע, דלא נתכוין אדם זה להמית את בניו ברעב, ולא להפילם על הציבור. ואפילו אם אמר להדיא לא מהני, דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת במידת סדום.

דף ע' ע"א

(א) תוס' ד"ה הא, בתוה"ד, יש מקשין כיון דמצוה לקיים דברי המת וכו'. **בחידושי הגרע"א** תירץ, דנפקא מינה בגוונא שהיתומים חייבים לאחרים, ואין להם לפרוע משלהם, אלא מירושא זו. דיתכן דפריעת בעל חוב מצוה, עדיפא ממצוה לקיים דברי המת. ומשום הכי יתן ליתומים על מנת שיפרעו חובותם, ודוקא מטעמא דדברי שכיב מרע ככתובים ומסורים, יתן

(ח) גמ', ענן ענן ממקרקעי או ממטלטלי, ומאן יתיב בי מרוזחא ברישא. הבן יהוידע ביאר שהקשר בין שתי השאלות הוא, דהספק הראשון אי גביא ממקרקעי או ממטלטלי מבואר לעיל בסמוך, אי יש לבת דין יורשת, ותגבה ממטלטלי. או דין בעל חוב, ותגבה מקרקעות. והנה בזמן הזה נוהגים בבית האבל שיושבים בני הנפטר בראש, למעלה משאר קרובים, אפילו אם גדולים מהם, כגון אביו ואחיו של הנפטר. ויתכן דכך נהגו גם בזמנא, ומשום דעיקר האבילות היא בבנים דיורשים את הנפטר, ואותו סדר ישיבה שייך גם אצל הנשים. וזה שנתכוין לומר לו דיוכל לפשוט ספיקא קמא האם הבת יורשת או בעל חוב, כשיבחין בבית האבלים מה הוא סדר הישיבה, דאם הבנות יושבות בראש, אות הוא דהן יורשות, ועיקר האבילות שייך בהם, ואם לאו חשובות כבעל חוב. **והשיטה מקובצת** כתב, דאיכא מאן דפירש, דנתכוין לקרותו בזה גס רוח, ומרוח היינו זחוח הלב. ויש מי שפירש שנתכוין לבזותו ולומר שאפילו שאלה קלה כזו מסופקני אם יודע לענות. ובשם **הריב"ש** פירש, דנתכוין לרמוז לו דכשם שהאבל אינו יושב בראש מחמת חשיבותו, כן רב ענן נעשה ראש עיר, שלא מחמת חשיבותו.

דף סט ע"ב

(ט) רש"י ד"ה ינחם כתיב, אין לך לומר פתח בשום אות אא"כ אלף או ה' סמוכין לו וכו'. אתה קורא ינחם. אין לפרש דכוונת רש"י שיקראו בחיריק וקמץ (ינחם). דהא **במכות** (ז: **בד"ה יש אם למסורת**, כתב כן גם לגבי קמץ, שאין לקרות ונשל כיון שאתה מוסיף בזה אלף או הא, ולהכי יש לקרות ונישל. אלא דלכאורה נראה, דכוונתו לקרא ינחם (בקובץ). (ג.א.ג.)

(י) מתני', ר' יוסי אומר וכי אינה אלא שדה וכו'. הקשה **הרשב"א**, הא קיימא לן **בגיטין** (סה.), דלמכור בנכסי אביו בעינן שיהא בן עשרים, והכא משמע דסגי בגדולה אף על פי שאינה בת עשרים. ותיירץ, דרש"י תירץ קושיא זו [ברש"י שלפנינו ליתא], דכתב, לא יהא אלא שקנה לה "השליש" שדה, אלו רצתה היא למכרה אחר כך הרי היא מכורה מעכשיו. דהיינו דלא חשיב קרקע של אביו אלא מעות של אב, והקרקע שנקנתה ממעות אלו הוויא כקרקע בעלמא. אמנם בשם **הראב"ד** פירש, דהא דאינה יכולה למכור בנכסי אביה, היינו דווקא בקרקע שירשה מאביה, אבל הכא חשיבא כמקבלת מתנה.

(יא) מתני', יעשה השליש מה שהושלש בידו דברי רבי מאיר. וכתבו **התוס'** **ד"ה וכי**, ור' מאיר סבר דאינה יכולה למכור. והקשה **ההפלאה**, הא כיון דקיימא לן דכל מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה, הכא כיון דאינה יכולה למכור משום דמצוה לקיים דברי המת, אינה יכולה להקדישו, ואם כן המתנה בטילה. ותיירץ, דצריך לומר דרבי מאיר סבר דבאמת אינה מתנה, אלא שיש על היורשים מצוה לקיים דברי המת שרצה שיהיה ביד השליש. ולפי זה מובן מה שאמר ר' יוסי בלשון תמיה, וכי אינה אלא שדה וכו'. דהיינו דהוה פשיטא ליה דיכולה למכור. דאי אינה יכולה למכור בטלה המתנה, ואי איכא יורשים אין לתת לה כלל, דהא לית ליה מצוה לקיים דברי המת. ואי ליכא יורשים פשיטא שיכולה למכרה, כיון שהיא היורשת ולית ליה לדינא דמצוה לקיים דברי המת.

הדרה היוזמי

דמתניתין כשהוא הדירה. צריך לומר, דאיירינן בגוונא שהדירה מנכסיו או מתשמיש המטה אם תטעום אחד מכל הפירות הללו. והא דאינה ממתנת חודש או חדשים למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, היינו משום דאיירי בסתם וכמו שמחלק רב לקמן (עא.).

(ז) גמ', וכיון דמשועבד לה היכי מצי מדיר לה. התוס' לעיל (נט:): ד"ה קונמות הקשו, דמצי לשנויי דהקונם מצי למפקע לשיעבודה, וכדאיתא התם "שאני קונמות דקדושת הגוף נינהו". ותיצרו, דאלמנה רבנן נמי לשעבדא באשה. והרשב"א (כאן) תירץ, דהאי מקשה סבר דקונמות אינם כקדושת הגוף אלא כקדושת דמים.

(ח) גמ', שם. הקשה הרשב"א, דהא באמת אינו מפקיע שעבודה כיון דבעי להעמיד פרנס שיפרנסנה. ותיירץ, ד"עמיד פרנס" דקתני אינו חיוב, מדלא נקט חייב להעמיד פרנס. ועוד, דאם איתא דלא מצי לאפקועי שעבודה אמאי בעי פרנס, יפרנס איהו גופיה כיון שלא אסר כלום, אלא ודאי דחל הנדר וקאמרה מתניתין דעל ידי פרנס יכול לפרנסה בגוונא שאינו עושה שליחותו, כמבואר לקמן (עמוד ב') דאומר כל הזן אינו מפסיד.

(ט) גמ', שם. הקשה הרשב"א, אמאי לא מוקים למתניתין כשנדרה היא וקיים לה הוא. ותיירץ, דלישנא דהמדיר משמע דהדירה הוא. ועוד, דבנדרה היא, שמעינן לר' מאיר דאמר היא נתנה אצבע בין שיניה, וסתם מתניתין ר' מאיר ואם כן למה יוציא ויתן כתובה.

דף ע"ב

(י) גמ', ואם איתא להא דרב הונא אמר רב. הקשה הרשב"א, אמאי לא הקשו לרב הונא דתקנת מוזנות עיקר, הא אינו יכול לומר לה צאי מעשה ידיך במוזנותיך. ותיירץ, דאפילו לרב הונא מצי למימר צאי מעשה ידיך במוזנותיך, ואי ספקה למוזנותיה על ידי מעשה ידיה ספקה, ואי לא ספקה יספיק הוא מכיסו.

(יא) גמ', אי הכי פרנס למה לה. כתב הפני יהושע, דאיכא למימר דדוקא הכא לבתר דאוקמה כשאמר לה וכו', איכא לאקשווי "פרנס למה לה", אבל בתחילה כדמשנינן "נעשה כאומר לה", לא קשיא, משום דאפשר לפרש, ד"נעשה כאומר", היינו דכיון שיכול לומר לה צאי מעשה ידיך במוזנותיך אין חיוב מוזנות ידיה מבורר, דיתכן דספקה במעשה ידיה ולא מיחייב לה מיד.

(יב) גמ', שם. כתב הרשב"א, דשמעינן מהכא, שהאומרת "איני ניזונת ואיני עושה", [והוא הדין האומר צאי מעשה ידיך במוזנותיך], הבעל מכסות ולבוש פטור. דאי לא תימא הכי, אכתי צריכה פרנס לצרכים אלו. ואף על גב דלפרנסת לבוש בעינן יותר משלושים יום, מכל מקום לא היה לגמי להקשות פרנס למה ליה, אלא אמאי שלושים יום ותו לא. וכן כתב הר"ן לעיל (כג: מדפי הרי"ף), והוסיף, דהטעם משום דכסות בכלל מוזנות.

(יג) גמ', דמספקת לדברים גדולים ואינה מספקת לדברים קטנים. ביאר הרשב"א, דבדברים קטנים לא אלמנה רבנן לשעבדא וחייל נדרה.

(יד) גמ', שם. הקשה בחידושי הגרע"א, אמאי בעינן לאוקמי באומר לה צאי מעשה ידיך למוזנותיך, הא מצי לאוקמי שפיר במדיר אותה בסתם, ובדברים גדולים דמשועבד לה לא חל הנדר, ובדברים קטנים דאין

למקבל המתנה. עוד תירץ, דנפקא מינה אם קדמו היתומים ומכרו. דמטעם מצוה לקיים דברי המת מהני מכירתן, אבל מדין דברי שכיב מרע ככתובים ומסורים דאלים טפי מוציאים מהלוקח.

פרק המדיר

(ב) מתני' המדיר את אשתו מליהנות לו. פירש רש"י אין הנאת תשמישו נאסר עליה דהא משועבד לה וכו'. וביאר הריטב"א, דאילו הוה חייל לא היה יכול להשהותה אלא שבת אחת לבית הלל, או שתי שבתות לבית שמאי. כדתנן לעיל (ס"א:). ועיין לקמן אות ד.

(ג) תוס' ד"ה המדיר הקשו ארש"י, דלמאי דאוקימנא מתניתין בעודה ארוסה הא עדיין לא אשתעבד לה, ולסברתו מאי טעמא לא חייל. ועוד כי פרכינן כיון דמשועבד לה וכו' אדפרכינן ממתניתין דקונם שאני עושה לפיך, ניפרוך ממתניתין גופא, דשמע מינה דאתשמיש לא חייל נדרא משום דמשועבד לה. ואקושיא קמייתא תירץ הריטב"א, דכוונת רש"י להעיר, אהא דקתני יעמיד פרנס שלשים יום, אף דתשמיש המטה לא אפשר בפרנס. משום דלאוקימתא דמתניתין איירא כשהיא ארוסה, פשיטא דלא קשיא תשמיש המטה, דלאוקימתא דכשהגיע זמן, אינו מחויב לה בעונה. ולאוקימתא שהדירה כשהיא ארוסה ונשאת, הא סברה וקבלה. ולאוקימתא קמייתא דמיירי כשהדירה כשהיא נשואה, אמונות חייל נדרא משום דאמר לה צאי מעשה ידיך במוזנותיך, אבל אתשמיש המטה לא חייל. ואקושיא בתרייתא תירץ, דטפי ניחא לן למיפרך ממתניתין דעלמא דמיפרשה בהדיא. מלמיפרך מדוקיא דמתניתין דהכא. ועוד, דההיא ניחא לן טפי דפרכינן ממעשה ידיה למוזנות דשייכי אהרדי ודינם שוה, מלמיפרך מעונה, דאעונה אפשר לחלק, דילמא בעונה אפקעה רבנן לנדריה טפי משום בטול פריה ורביה.

(ד) בא"ד, ור"ת פירש דליהנות לו לא משמע אלא הנאת מוזנות. והריטב"א כתב בשמו "הנאת נכסיו" עוד תירץ, דלבתר דתנא לעיל דיבר במדירה מתשמיש המטה, דיבר תנא דהכא אהא דמדירה מנכסיו. והוכיח זאת מהירושלמי (ה"א), דרמו מתניתין דהכא אמתניתין דהמדיר את אשתו מתשמיש המטה, דהתם תנינן שתי שבתות והכא אתמר שלשים יום. ופרקינן תמן במדירה מגופו ברם הכא במדירה מנכסיו, פירוש שהדירה מנכסיו בפירוש או שהיו מדברים קודם לכן בענין שמוכיח שלא הדירה אלא מנכסיו.

(ה) מתני', ר' יהודה אומר בישראל חדש אחד יקיים ושנים יוציא ויתן כתובה. ביאר הרשב"א, ד"שנים" היינו תחילת החדש השני. ונקט שנים, משום דבעי למתני ובכהנת שנים יקיים, ומשום דנקט בהא שנים נקט בכהנת שלושה יוציא ויתן כתובה. אמנם בירושלמי (ה"א) משמע, דבכהנת בסוף שלושה יתן ויוציא כתובה.

(ו) מתני', המדיר את אשתו שלא תטעום אחד מכל הפירות. ביאר הרשב"א, דאיירי באוסרה על כל פירות שבעולם ממין זה. וכתב, דאף דבגמרא לקמן (עא.) אוקימנא מתניתין בשנדרה היא וקיים לה איהו וקרי ליה מדיר לפי שקיים לה. הני מילי לשמואל, אבל לרב לקמן (עא.)

הדרה היוזמי

מוסכת כתובות דף פט – דף ע

כג ניסן – כד ניסן התשע"ה

דגמרא משמע, דר' יהודה אתי להוסיף על תנא קמא בכהנת, ולא פליג עליה. אמנם **לקמן** (עא:), איתא, לגבי המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה, אמר אביי סיפא אתאן לכהנת ור' יהודה היא, ומבואר דתנא קמא לא חילק בין כהנת לישראלית.

(ג) **גמ'**, **ושמואל אמר אפילו בסתם לא יוציא**. הקשה הרשב"א, איך מוקים שמואל למתניתין בסתם, הא איתא במתניתין "עד שלשים יעמיד פרנס", ומדלא נקט "יעמיד פרנס עד שלשים" משמע שהדירה עד שלשים. ותיריך, דרב ושמואל לא פליגי בפירושא דמתניתין, ובמקום שמפרש יותר משלושים יום מודה שמואל דיוציא ויתן כתובה לאלתר, ולא חיישינן שמא ימצא פתח לנדרו דעביד איניש לאחזוקי דיבורא, ורק בסתמא סובר שמואל דחיישינן להכי.

(ד) **תוס' ד"ה בשלמא לרב, בתוה"ד**, דאמר יאסר הנאת תשמישך עלי, אם תטעום מאותו המין. הקשה **המהרש"א**, הא בגוונא דתלי הנאת הנאת הפירות בתשמיש יכול לאוסרה כל הפירות. נוכחו שכתבו התוס' **לעיל** בסמוך **ד"ה שלא**. ותיריך **הפני יהושע**, דהא דנקטו התוס' ממין אחד היינו משום דנקטו לישנא דמתניתין. ומה שכתבו לעיל היינו דבכהאי גוונא חל הנדר אפילו בגוונא דכל הפירות. עוד כתב דאי אפשר דמתניתין איירא בכל הפירות. דאם כן איך אמר ר' יהודה דבכהנת שני ימים יקיים, הא אם לשון כל הפירות היינו כל מאכל, ונבדאי שכן סברו התוס' במה שכתבו דבכהאי גוונא אי אפשר לקיים הנדר. לא מסתבר כלל לומר דכשהדירה שתתענה ממש שני ימים ושני לילות ואם לאו תאסר עליו בתשמיש לעולם, שלא יכפוהו אפילו בכהנת להתיר נדרו או להוציא, דהא יש סכנה בדבר להתענות שני ימים ושני לילות כדאיתא בראש השנה (כא). לענין יום הכפורים.

(ה) **גמ'**, **הכא במאי עסקינן כגון שנדרה היא וקיים לה הוא**. כתב הרשב"א, דאיירי באופן שקיים להדיא ולא בשתיקה, דבכהאי גוונא אין לומר הוא נתן אצבע בין שיניה, דמצי למימר אידי דטרידנא אישתלאי [שכחתין], ולהכי נקרא "מדיר" דבשתיקה אין לקרותו מדיר.

(ו) **תוס' ד"ה ואם אמר, בתוה"ד**, הנ"מ בשאר נדרים וכו'. הקשה **המהרש"א**, דלדבריהם לא יקשה הא דמקשינן להלן בסמוך, "וסבר ר' יוסי היא נתנה וכו'". דאיכא למימר, דבאשה שנדרה בנוזר איירי בנדר עיני נפש, ובהא אמרינן תצא בכתובה. ותיריך, דהגמרא סמכה אהא דאסקינן (בעמוד ב'), דתלינהו לקישוטיה בתשמיש המטה, והוי נדרי עיני נפש. **והקרני ראם** כתב, דהגמרא מקשה אמאי במתניתין כופין אותו להוציא הא בדידיה תליא, כמו שאמר ר' יוסי דברייתא, [להאי דמפיך].

(ז) **גמ'**, **ואם אמר אי אפשר באשה נדרנית**. הר"ן (לב. מדפי הרי"ף) הביא בשם **הרמב"ם** (פ"ב מאישות הכ"ד) דפירש, דתלוי בדעתו כמשמעות פשטות הברייתא. אבל הר"ן עצמו פירש, דאין תלוי בדעתו. אלא אם פירש דלא היפר לה משום דאי אפשר באשה נדרנית, כופין אותו ומוציאה בלא כתובה. והטעם דכופין, משום דמוכח דמיסנא סני לה.

(ח) **רש"י ד"ה אלמא וכו'**, נדרי קישוט מדקניס ליה כתובה על שקיימו. תמה **הפני יהושע**, דמבואר בדבריו, דאם אינו יכול להפר אין צריך ליתן כתובה. והא ודאי ליתא, ועיקר דיוק הגמרא הוא מהא דכופים אותו

משועבד לה חל הנדר ויעמיד פרנס. ותיריך, דדוקא בניזונת על ידי אחר מציא תבעא מיניה דברים קטנים, ולומר שאינה יורדת דלא מצינא לאיגלוגלי בהדר. אבל בגוונא שניזונת על ידו בדברים גדולים, לא מציא למיטען הכי כיון דסוף סוף ניזונת על ידו. אך כתב, דלתירוצ' א' **דתוס' ד"ה והאידנא**, דמדיון מחילה הוא ובמדיר אותה לא מחלה אינו מיושב כל כך.

(טו) **גמ'**, **עד שלשים יום עביד שליח שליחותיה**. ביאר הרשב"א, דטפי לא עביד בחפץ לב אלא ברוע פנים, והיא ברושה ומצטערת. ואף דעד עכשיו היתה מתפרנסת על ידי שליח, מכל מקום לא היה זה על ידי אדם אחד בקביעות.

(טז) **תוס' ד"ה טפי**, הכא לא שייך טעמא דזילותא כיון דלא נישאת. **הריטב"א** הוסיף, דהכא אפילו תוך ל' זילא בה מילתא, כיון שהוא מפרנסה על ידי פרנס העושה כן מעצמו.

(יז) **בא"ד**, וא"ת ויעשה לה תקנה אחרת כגון שיתן לו לחברו במתנה וכו'. הקשה **בחיורושי הגרע"א**, הא מה שקנתה אשה קנה בעלה וחזרו הבעל וחוכה בזה [נוחשיב שהוא זנה]. ואי נימא שנותן לה על מנת שאין לבעלה רשות בה, עדיין לא נפטר הבעל מחיוב מזונות. ותיריך, דהכא איירי דנתן לה הבעל על מנת שאין לבעלה רשות בה, ועל מנת שיפטר בו הבעל.

(יח) **גמ'**, **הכי השתא וכו'**. הקשה **השיטה מקובצת**, ודקארי לה מאי קארי לה. ותיריך, דהכא מיירי נמי בגוונא שאומר כל הזן בפני אהביו, דפשוט לו שיתנו לה מזונות. וסברה הגמרא, דבכהאי גוונא ודאי הוי שלוחו. דהא בגט אף על פי שאין מכיר שום אדם דהא מושלך בבור חשיב שליחות. ועוד, דאם לגבי גט דבעינן שיהא שלוחו לכתובת הגט, חשיב שעשאו שליח, כל שכן לגבי מזונות דאשה דבעינן רק שיהנה ממנו, ודאי חשיב שנהנה ממנו.

(יט) **גמ'**, **למעוטי שאר איסורים דשבת**. פירש **הריטב"א** בשם **הירושלמי**, (לא נמצא). ועיין ברא"ש שבת פט"ז סימן י' שהביא כן בשם הבה"ג. וכן כתב האור זרוע הלכות ערב שבת סימן לו סק"ג, והביא ראיה לזה מהירושלמי, דהיינו אפילו בנזקים הבאים על ידי בידקא ומיטרא, ואף על גב דאיכא פסידא טובא אם לא יצילו כמו בדליקה, אין אדם בהול על ממונו כל כך דניחוש שמא יעשה מלאכה בידו כדי להציל. עוד כתב, דאיכא מרבנן דסברי דהוא הדין שאר איסורי תורה, ונקט איסורי שבת משום דאיירי בהו.

(כ) **תוס' ד"ה באומר וכו'**, **בסוה"ד**, ובסוף מסקנא כו' אי הוה שרי למימר ליחיד ה"ל למתני בחנוני הרגיל אצלו אם תזון כו'. הקשה **המהרש"א**, דלכאורה אין זה מוכרע, דהכא משום דגבי חנוני הרגיל איכא תוספת ריעותא, מה שאמרה הגמ' דכמאן דא"ל זיל תזון הוא, מה שאין כן בשאר יחיד.

דף עא ע"א

(א) **תוס' ד"ה ר' יהודה, בתוה"ד**, וג' חדשים דהבחנה דהווי חדשים בשלשים יום, משום דטורח הוא לפרש ולומר צ' יום. **הערוך לנר (ביבמות מג.)** העיר דהווי חדשים דאחד מלא ואחד חסר.

(ב) **גמ'**, **אמר אביי, כהנת אתא לאשמועינן**. כתב הרשב"א, דמלישנא

הדרה היוזמי

להפך דלא הוי נדרי עינוי נפש. אבל הטור (יו"ד רל"ה, ד.) פירש, דאיירי בנדרה נדרי עינוי נפש או בינו לבינה, והפך לה על מנת שתאמר לפלוני וכו', והיא אינה רוצה לעשות דברים אלו, ומשום הכי נתקיים הנדר. וביאר הב"ח (אות ט'), דבכל הני דלעיל, איכא לאוקמי בין נדר הוא, בין נדרה היא וקיים לה הוא. דצריך להוציא כיון שקשה לה לקיים את נדרה. מה שאין כן הכא דהא דיוציא ויתן כתובה הוא מחמת שאינה מעיזה פניה לומר דברים של קלון וכדומה, דשייך דוקא בהדירה הוא. אבל בנדרה היא אינו בדין שיוציא ויתן כתובה כיון שכבר העיזה פניה בנדר זה. ולא הוי דומיא דכל הני דלעיל דשייך בהני תרי אנפי. ולכך פירש, דאיירי בנדרה נדרי עינוי נפש, והפך לה על מנת כן.

(טו) גמ', אמר ר' יוחנן ככלה בבית חמיה. ביאר ההפלאה, דמרב החיבה שחיבב הקב"ה לישראל, החשיב את כנסת ישראל כנשואה אליו. ומעלת נשואה שאין בה כבר תנאי וסימפון שמבטל המקח, שכבר נבדקה קודם לכן. וזה ביאור הקרא בשיר השירים (ד, ז) "בְּלֶךְ יָפָה רַעֲיָתִי וּמִוֶּם אֵין בָּךְ". וכל זה יהיה לעתיד לבוא על ידי בנין בית המקדש שהוא החופה של הקב"ה עם כנסת ישראל.

דף עב ע"א

(א) גמ', טוב לכת אל בית אבל וכו'. כתב המהרש"א (חידושי אגדות), דאיירי במשתה של רשות, אבל במשתה של שמחה הא איתא לעיל (יז). מעבירים את המת מלפני הכלה דכבוד החתן קודם.

(ב) גמ', והחי יתן אל לבו דברים של מיתה וכו'. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), דעל ידי שיספור לאחרים יתן אל לבו דגם אותו יספידו לאחר מיתתו, ויזכור יום המיתה.

(ג) גמ', בשלמא לשמואל משום הכי יוציא ויתן כתובה. ביאר השיטה מקובצת בשם הריב"ש, דהטעם שצריך להוציא, משום דאמר האשה בעינא חוטרא לידה ומרא לקבורה. או משום, שיש איסור בדבר, דאף דאין האשה מצווה על פריה ורביה, מכל מקום אסור לה להשחית זרע בעלה.

(ד) גמ', וכן היא שנדרה שלא תשאל וכו'. כתב הרשב"א בשם הראב"ד, דמיירי בנדרה היא וקיים לה הוא, וקסבר האי תנא הוא נתן אצבע בין שיניה. אמנם הרשב"א פירש, דמיירי בלא קיים לה הוא. ואפילו למאן דאמר הוא נותן אצבע בין שיניה מוציא בלא כתובה, משום דאין נחשב דברים שבינו לבינה ולא עינוי נפש ואינו יכול להפך.

(ה) גמ', ושלא תארוג בגדים נאים לבניו. כתב הרשב"א, דאף דקיימא לן דממלאכה לא הויא מורדת אלא כופה ועושה. שאני הכא דכיון דנדרה ואי אפשר לכופה לעשות מלאכה, תצא שלא בכתובה.

(ו) מתני', ואלו יוצאות שלא בכתובה. כתב הריטב"א, דבכל הני גווני דמתניתין, אין כופין אותו להוציא משום זה, אלא שאם מוציא, מוציא בלא כתובה. וטעם הדבר, דיכול לומר שיזהר מכאן ולהבא שלא תכשילנו. אבל והרשב"א כתב בשם הראב"ד, דמצוה לגרשה. והרא"ש (סימן ט') כתב, דהטעם דמוציאה בלא כתובה משום דאינו יכול לדור עימה דמכשילתו, אבל אם היא בעצמה אוכלת דבר איסור לא הפסידה כתובתה. ודייק הקובץ שיעורים (אות רלב) מדבריו, דהא דבזינתה מפסדת

להוציא, דאם לא מצי להפך לא יכפוהו להוציא. ועל כן ביאר, דרש"י אתי לבאר, שלא נאמר דהא דכופים אותו היינו משום צער האשה, שלא תקרא מנוולת, אבל באמת אינו יכול להפך. דאי משום הא, מדוע נותן לה כתובה.

דף עא ע"ב

(ט) גמ', כדאמר רב כהנא וכו'. הקשה בחידושי הגרע"א, אמאי צריך להביא מדרב כהנא, הא דבר זה מבואר להדיא במתניתין לעיל (פא:), המדיר את אשתו מתשמיש המטה בית שמאי אומרים שתי שבתות וכו', ועל כרחק היינו באומר יאסר הנאת תשמישך עלי, דאי לאו הכי לא חל הנדר. ותיריך, לפי מה שהוכיח מהר"ן (נדרים צ:), דאשה אינה יכולה לאסור עצמה על בעלה באומרת טמאה אני לך, ושויה נפשה חתיכה דאיסורא. וביאר הגרע"א, דהטעם, משום דשעבודה של אשה גדול משל בעל. ואם כן, מתניתין דלעיל דאיירא בהדירה הבעל לא דמיא להא דאיירינן הכא בנדרה היא, ועל כן צריך לדרב כהנא, דגם האשה יכולה לאסור הנאת תשמישו עליה.

(י) רש"י ד"ה א"ב קרו לה מנוולת, בתוה"ד, לפיכך יכול להפך משום דברים שבינו לבינה, ביאר המהר"ם שו"ף, דצריך לחלק בין תשמיש לקישוט סם, דקישוט סם לא מהני למאן דאמר שאין יכול להפך דברים שבינו לבינה, אבל איסור תשמיש הוי דבר שבינו לבינה דמיפר לכולי עלמא. אמנם הריטב"א פירש, דהבעל יכול להפך מחמת בזיון אשתו, שחברותיה קוראות אותה מנוולת.

(יא) רש"י ד"ה ותתקטש, אמאי יוציא לאלתר ויתן כתובה. כתב הפני יהושע, דהיינו דוקא אליבא דתנא קמא דסבר הכי. אבל לר' יוסי, תליא בקיצבה דעניות, ובעשירות שלושים יום. וביאר, דלר' יוסי אין להקשות אמאי נאסרת מיד לאחר ל' יום דעשירות וקצבה דעניות. דיתכן דסבר ר' יוסי דימתין לאחר מיכן שבת אחת כבית שמאי, אלא דלא הוצרך להזכיר זאת משום דפליג על תנא קמא בשיעור זמן דקישוט. מה שאין כן לתנא קמא קשיא דנקט לישנא דיוציא דמשמע מיד.

(יב) גמ', וכמה קצבה, אמר רב יהודה אמר שמואל י"ב חרש. הקשה הריטב"א, מדוע בלא נתן קצבה יוציא מיד, הא יכולה להמתין עד שיעבור זמנה הראוי לה. ותיריך, דכל שלא נתן קצבה הרי היא מצטערת מעכשיו ואמרה דסני לה.

(יג) מתני', המדיר את אשתו שלא תלך לבית האבא או לבית המשתה. הקשה הריטב"א, כיצד יכול להדירה כהאי גוונא, הא אין אדם אוסר הנאת עולם על חברו. ותיריך, דצריך לומר שתלה הנדר באיסור תשמיש, או באיסור הנאת נכסים. ובכהאי גוונא בסתמא לרב יוציא לאלתר, ולשמואל באופן שאסרה פירות העולם עליה אם תלך לשם, וקיים לה הבעל יוציא לאלתר. והשיטה מקובצת תירץ בשם הר"י מיגאש, דבאמת לא חל הנדר, אלא יוציא ויתן כתובה, משום שבכל פעם שחפצה לילך הוא מונעה מכך.

(יד) מתני', אמר לה ע"מ שתאמרי לפלוני וכו'. הר"ן (לב: מדפי הרי"ף) פירש, דאיירי שתלה דברים אלו במזונות או תשמיש, דבלא זה אינו יכול

הדרה היוזמי

(יד) **רש"י ד"ה יחזור ויקניטנה**, אין לו להוציאה אלא כך יתקנה. חזינן דסבר דלר' מאיר אם יגרשנה יצטרך לתת לה כתובה. אמנם **תוס'** לעיל (עא.) כתבו **בד"ה אימא**, דאף לר' מאיר יכול לגרשה אם ירצה, ולא יצטרך לתת לה כתובה. והא דפליג ארבנן היינו דלדידהו חייב לגרשה. והריטב"א הקשה ארש"י דלפי דבריו סתמא דמתניתין דלא כר' מאיר ואיך לא הזכירה זאת הגמ'. וכתב דיש שגרסו בברייתא ר' יהודה ולא קשיא. וכן איתא בתוס' (שם).

(טו) **תוס' ד"ה יחזור וכו'**, ואם לא שיקניטנה לא ידע מתי שתדור שיפר וכו' ובסוה"ד כתבו, אבל בהא מודו רבנן דאם כבר חל הנדר דמיפר אע"ג דלא שמע. דהיינו דלא בעי לשמוע הנדר כדי שיפר. והקשו **הרשב"א והריטב"א**, אם כן מדוע בעי להקניטה יאמר לה בכל יום נדרים שנדרת יהיו מופרין. והריטב"א תירץ בשם **הרא"ה**, שלא נצרכה תקנתו של רבי מאיר אלא לנדרים שצריכין חכם, והכי קאמר יחזור ויקניטנה כדי שתדור לפניו, ומה שיוכל הוא להפר יפר, ומה שאינו יכול להפר יפר על ידי חכם. אמנם כתב דלא נתיישב לו תירוץ זה. כי מה שיפר על ידי חכם, לא סגיא שלא מדעתה, ומאן לימא לן שלא תחזור ותדור אחרי כן. ועל כן תירץ, דכוונת ר' מאיר דכיון דלהפר אחרי נדרה טורח גדול הוא, וכל שעה צריך לעשות כן שמה תעבור על נדרה קודם הפרה, ואולי ישכח ולא יפר. לכך תיקן שיעשה בענין שתדור לפניו כל הנדרים שרגילה לידור, ויפר לה שלא מדעתה. [דהיינו שאם לא ידע איזה נדרים היא נודרת אינו יכול להפר בסתמא]. אמנם הקשה, מה תועלת בדבר הרי היא שלא ידעה שמפר לה עוברת על נדריה, ובעיא סליחה כדאיתא **בנזיר** (כ"ג.), דהווי כמי שנתכוון לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר כבש. מכל מקום בעון זה אין בנים מתים, ומוטב שתאכל בשר תמותות שחוטות ולא תאכל בשר נבילות. ואמרו לו חכמים אין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת כי הרגיל בנדרים דרכו לידור ולחזור ולידור באותו דבר עצמו.

דף עב ע"ב

(טז) **גמ'**, מחצר לחצר ודרך מבוי. כתב השיטה מקובצת בשם **תלמידי רבינו יונה**, דמשמע דדוקא כשהולכת במרוצה מחצר לחצר דרך מבוי, אין בו משום פריעת ראש. אבל כשמסבבת המבוי קודם שתכנס לחצר אחרת, יש בו משום פריעת ראש אפילו בקלתה.

(יז) **גמ'**, **במשחקת עם בחורים**. כתב **הריטב"א**, דמשמע דתרווייהו בעינן, משחקת דוקא עם הבחורים. והא דאמרין בסמוך מדברת עם כל אדם אמר בה, אף דהתם לא שחקת. לא משחקת ממש אמרו, אלא מטיילת ומדברת דברי בטלה.

(יח) **גמ'**, **רבנן אמרי מדברת עם כל אדם**. ביאר **הר"ל**, דהני רבנן סברי, דהטוה בשוק היינו מראה זרועותיה כשמואל, והכא לא גילתה זרועותיה. ורבינא דפליג סבר, דלא שייך הכא מדברת עם כל אדם, דאינו מוכרח דהפילה הפלך בכוונה, דלמא מעצמו נפל וביקשה שיושיטו לה אותו. ועוד, דמדברת עם כל אדם בעינן שיהיו כמה אנשים.

(יט) **גמ'**, **וסימנך אפרים ומנשה וכו'**, **הרי"ף** (לב: מדפי הרי"ף) גרס, שנאמר (בראשית מח, ו) **"וּמִזְמִינֶיךָ אֶשֶׁר הוֹלֵךְ אַחֲרֵיהֶם"**. וביאר **הבית יעקב**,

כתובה אינו קנס משום שעברה עבירה, אלא משום שהיא גרמה להיאסר עליו. וכן גבי מאכילתו שאינו מעושר. הטעם משום דנעשית חשודה ואסור לו לסמוך על נאמנותה, אבל אילו לא נעשית חשודה לא היתה מפסדת גם בהאכילתו שאינו מעושר.

(ז) **מתני'**, **העוברת על דת משה ויהודית**. כתב **הריטב"א**, דאפילו עברה פעם אחת, כיון שהתירה בה הרי היא מוציאה בלא כתובה. אמנם **הרמ"א** (אבהע"ז קט"ו, ד') כתב בשם **הרשב"א**, דגם בהתירו בה בעינן דתהא רגילה בכך.

(ח) **מתני'**, **שם**. כתב **הריטב"א** בשם **הרמב"ם** (פכ"ד מאישות הט"ז), דהעוברת על דת יהודית, אפילו הבעל רוצה לקיימה הפסידה כתובתה. דהטעם שתיקנו חכמים כתובה לאשה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, וכיון שהיא פרוצה ניחא לן שתהא קלה בעיניו להוציאה. וסיים הריטב"א דרוב רבותיו חולקים על זה.

(ט) **תוס' ד"ה אי**, ונראה **לרשב"א** דמה שרצתה להאכילו וכו'. **הר"ן** (דף לב: מדפי הרי"ף) כתב, שאפילו נתכוונה להאכילו [ולא האכילתו] מפסידה כתובתה, ודייק מלשון מאכילתו. **ובקובץ שעורים** (אות רלב) כתב, דלפי מה שביאר (לעיל אות ו). צריך לבאר דמה שחקרו התוס' אם מפסדת מפני שרצתה להאכילו, היינו דהספק הוא אם נעשית חשודה בכהאי גוונא, ודאי מפסדת, ואם לא נעשית חשודה ומותר לו לדור עמה ולסמוך על נאמנותה ודאי אינה מפסדת.

(י) **גמ'**, **מנא ידע**. הקשה **הר"ן** (לב: מדפי הרי"ף), דהא איכא למימר דאיירי שהודתה אחרי כן. ואין לומר כמו שכתב **הראב"ד**, שאין אדם משים עצמו רשע, דלהפסידה כתובתה ודאי נאמנת דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי. **והפני יהושע** יישב שיטת **הראב"ד**, דלא אמרינן הודאת בעל דין כמאה עדים דמי, אלא כשמודה בעיקר הדבר. אבל הכא מה שהודתה שהאכילתו שאינו מעושר, לא הודתה בהפסדת כתובתה. דמה שמפסדת כתובה אינו אלא משום שעברה על דת וכיון דלא מהימנא בהכי, ממילא אית לה כתובה.

(יא) **גמ'**, כגון דאמרה איש פלוני תיקן לי את הכרי. כתב **הר"ן** (לב: מדפי הרי"ף), דמיירי שאמרה לבעלה בפני עדים שפלוני תיקן את הכרי, והתברר על פי עדים שהיא שיקרה. אבל בשם **הרמב"ן** כתב, דנאמן להוציאה בלא כתובה על סמך מה שהכחישו דבריה הכהן והחכם לבד.

(יב) **תוס' ד"ה וספרה**, וא"ת אמאי אין מברכת זבה על ספירתה. ביאר **הפני יהושע**, דאי לאו דרשה ד"לה לעצמה" אין להקשות כן. דיש לומר דבאמת אין מצוה בספירה, ומה שכתבה התורה "וספרה וכו'" ולא "תשב שבעת ימים", לומר שצריכה לספור בפני עדים, או בפני בעלה על ידי בדיקה, ולא דמי לספירת העומר. אבל השתא דדרשינן "וספרה לה" לעצמה, דנאמנת מדנקט לשון ספירה, ולא כתב תשב שבעת ימים. על כרחך דיש מצות ספירה.

(יג) **גמ' יחזור ויקניטנה וכו'**. **החתם סופר** הביא דהקשו, תינח נדרים שבינו לבינה, אבל אם נודרת ואינה מקיימת נדרים דעלמא, מאי איכא למימר, הא לא יוכל להפר. וכתב לולי דמסתפינא הייתי אומר כשאינה מקיימת ונענשת במיתת בנים הווי כל הנדרים בינו לבינה ומיפר.

הדרה היוזמי

דקושיא זו הקשו התוס' לשיטתם [כדביאר המהר"ם שי"ף באות הקודמת], דבכניסה לחופה ודאי לא שייך דין בעילת זנות. אמנם לרש"י, דגם בכניסה שייך לומר דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, אפשר לגרוס רב, ולא קשה מידי. (נ.מ.פ.).

(ד) בא"ד, ואם תאמר והיכי סלקא דעתין למימר דכנסה בלא בעל וכו'. הר"ן (לג: מדפי הרי"ף) כתב, שמסקנת הסוגיא מוכחת, דסמכינן אטעמא דאחולי אחליה לתנאה. וביאר, דהא דמהני מחילה היינו משום דכיון דהתנה להנאתו, דעתו שלא יתבטלו הקידושין מיד, אלא יהא תלוי בדעתו אם יקפיד או לאו, אבל לאחר שהקפיד לא מהני מחילה. [אמנם מדברי התוס' נראה, שגם לאחר שהקפיד מהני מחילה והכל תלוי במה שמודיע בשעת הכניסה. (נ.מ.פ.)]. והוסיף הר"ן, דבגוונא שאינו מקפיד ומוחל הרי הוא כאומר הרי את עלי כאילו אין עליך נדרים. ובשם הרשב"א כתב, דלא מהני מחילה לאחר שקידש בתנאי, והא דאמרינן בגמרא "לא תימא טעמא דרב משום דאחולי אחליה לתנאה", היינו שלא נאמר דכיון דכנסה לחופה סתם ולא הזכיר התנאי, מחל על התנאי הראשון ובעל לשם קידושין גמורים וצריך ליתן כתובה, קא משמע לן דהטעם משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, אבל לא מחל על הכתובה. וביאר הר"ן, דלדבריו בעינן למימר דביאה נישואין עושה כשהיא בביתו, משום דהקידושין והנישואין באים כאחד.

(ה) רש"י ד"ה והגרילה, ובא עליה. הרשב"א פירש, דאיירי דהגדילה עימו במיטה. והוסיף עוד לבאר, דהיו שם עידי ייחוד דהם עידי ביאה. ואף על פי שלא פירשו לשם קידושין, הרי זה כמדבר עמה על עסקי גיטה וקדושה ונתן לה סתם שהיא מקודשת.

(ו) תוס' ד"ה אלא טעמא, בתוה"ד, דלרב אפילו קדשה על תנאי וכנסה על תנאי הואיל ובעל צריכה גט. ביאר המהרש"א, דהא דנקט קידשה על תנאי וכנסה סתם, היינו משום רבותא דשמואל דאפילו בכנסה סתם אין צריכה גט. והא דנקט במתניתין כנסה סתם, היינו לרבותא דאפילו הכי תצא שלא בכתובה. והעיר, דלפי מה שכתבו התוס' לעיל (ע"ב: דלאו משום רבותא דתצא שלא בכתובה נקט, אלא משום רבותא דבעי גט, נקט קדשה על תנאי. הדרה קושייתו לדוכתה דהווי לה למתני רבותא טפי, דאפילו בכנסה נמי על תנאי בעי גט. והפני יהושע ביאר, דנקט כנסה סתם, לאשמועינן דדוקא במומין אלו תצא שלא בכתובה דאין אדם מתפייס במומין ונדרים אלו, [ואפילו בלא תנאי כלל תצא בלא כתובה], אבל בשאר מומין אינה מפסדת הכתובה, כיון דקדשה בתנאי וכנסה סתם. והא דכתבו התוס' לעיל (שם), דאליבא דרב נקט רבותא דגט, היינו לעולא דסבר דרב ושמואל פליגי בכנס בלא בעל, ובהא ודאי לא שייך לומר דמהני גם בכנס בתנאי.

(ז) תוס' ד"ה ותיובתא דשמואל, ואע"ג דכר' ישמעאל רביה ס"ל. ביאר הפני יהושע, דמשמע להתוס' דאפילו מדרבנן אין צריכה גט לר' ישמעאל, מדמסיים במילתיה ממאנת והולכת לה.

דף עג ע"ב

(ח) גמ', הכי נמי קאמר המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים וכו'.

דסבר הרי"ף דמאפרים ומנשה ליכא ראייה, דהתם היה על פי הדיבור שהקב"ה אמר לו שעתיד משבטיו להחלק ויחשבו בני יוסף כבני יעקב. אלא מייתי ראייה מקרא, דמולדתך אשר הולדת אחריהם שנאמר ליוסף, והא לא מצינו שהוליד יוסף ילדים לאחר אפרים ומנשה, ועל כרחך דקאי על זרע אפרים ומנשה שנקראים בני יוסף. וכעין זה פירש המהרש"א.

(כ) תוס' ד"ה על מנת, תימה לר"י מאי איריא וכו'. השיטה מקובצת תירץ בשם הריב"ש, דהכא איירי בסתם מומין כדרך כל המומים הפוסלים בכהנים. וסמפון היינו מומין גדולים כגון בעל פוליוס. אמנם התוס' סברי דאין לך מום גדול יותר מאשה נדרנית.

(כא) בא"ד, כדתינא לעיל ואם אמר אי אפשי וכו'. כתב המלא הרועים, דיש לדחות, דלעיל מיירי בנדרה תחתיו, ובהא איכא למימר אי אפשי. מה שאין כן הכא דאיירי באשה שיש לה נדרים שאינם מופרים אבל אינה נודרת תחתיו.

(כב) גמ', באלו נדרים אמרו וכו'. כתב הרי"ף (לג: מדפי הרי"ף), דנדרים שאין בהם עינוי נפש כגון קליות ואגוזים אינה יוצאה בלא כתובה. וביאר הר"ן (שם), דבפשטות הגמרא נראה, דהחילוק בין נדרי עינוי נפש לשאינם עינוי נפש, הוא דוקא לגבי קידושין, דהיינו שבשאר נדרים צריכה גט, ולא לגבי כתובה. אבל הרי"ף דקדק, דקאי נמי על כתובה, מהא דאמרה הגמרא בסמוך מידי דקפדי ביה אינשי הוי קפדיה קפידא וכו'. דהאי לישנא שייך דוקא אי איירינן לגבי כתובה, אבל לגבי קידושין, היה לה לומר דמסתמא כשאמר על מנת שאין עליה נדרים לא קפיד אלא בהני. אמנם כתב הר"ן, דהיינו דוקא בנדרים שנדרה קודם קידושין, אבל בנדרה תחתיו גם בשאר נדרים הוי קפידתו קפידא, ותצא שלא בכתובה. והוסיף הר"ן, דאין כונת הרי"ף דקליות ואגוזים אינם נדרי עינוי נפש, דודאי חשובים נדרי עינוי נפש. אלא דכיון דאינם עינוי נפש כל כך, לא קפדי בה אינשי. והביא דיש דפליגי על הרי"ף וסברי, דהוא הדין כל נדרי עינוי נפש [ואפילו קליות ואגוזים].

דף עג ע"א

(א) רש"י ד"ה אלא, בסוה"ד, אבל לענין ממונא בתנאיה קאי שאם ימצא עליה נדרים תצא בלא כתובה. הקשה הרשב"א, הא כיון דאין לה כתובה, מה הועיל זה בתקנתו, הא אשה זו שיודעת שיש עליה נדרים ודינה לצאת בלא כתובה, לא סמכא דעתה ונעשית בעילתה בעילת זנות, כדאיתא לעיל (נו:). ותירץ, דדוקא התם שהוא יודע שאין דעתה סומכת עליו, ונמסרת לו כזונה בעלמא, אף הוא מתכוין לביאה פגומה. אבל הכא שאינו יודע שיש עליה נדרים, שהרי התנה עמה וקבלה עליה, ודאי התכוין לביאת מצוה, אלא שמחמיר על עצמו למיחש שלא נתקיים תנאו, ולכך מקדשה בביאה. ושמואל סבר, דאין אדם מחמיר על עצמו בזה.

(ב) תוס' ד"ה לא, בתוה"ד, ופליגא אעולא אמר ר' אלעזר וכו'. ביאר המהר"ם שי"ף, דלרש"י פליג אביי אדעולא בחדא, דלאביי גם בכניסה וגם בבעילה נחלקו רב ושמואל, וסבר אביי דגם כניסה, כיון שהיא לצורך ביאה. דעתו בשעת התנאי, שאם יכניסנה יהיו הקידושין חלים בכל ענין. (ג) [בא"ד, ועוד דהתם פריך נכנסה לחופה ולא נבעלה וכו'. יש להעיר

הדרה היוזמי

מסכת כתובות דף עג – דף עד

כז ניסן – כח ניסן התשע"ה

התנאי.

(יד) גמ', **התם בהא קמיפלגי מ"ס על מנת שירצה האב וכו'.** הקשה **הרשב"א**, דפלוגתא דתנא קמא ורשב"א, איתא **בתוספתא** (קידושין פרק ג'). ואיתא התם, דטעמא דרשב"א דלא רצה אינה מקודשת, משום שלא היתה בעילה אלא על תנאי הראשון. ותירץ, דלא היתה ברייתא זו שנויה בבית המדרש, דלא מיתניא בי ר' חייא ור' אושעיא ולכך לא רצה להקשות ממנה.

דף עד ע"א

(א) גמ', **איתביה רב אחא וכו'.** כתב **השיטה מקובצת**, דקושיית הגמ' משום דתרווייהו משמיה דר' יוחנן נאמרו, אבל לרבה לא קשיא מידי מחליצה מוטעית, דיכול לפרש כריש לקיש דאומר לו חלוץ לה ובכך אתה כונסה.

(ב) גמ' **חליצתה פסולה עד שיתכוונו שניהם.** בקובץ **שעורים** אות רנב הביא **שבש"ט חכם צבי** (ס"א) חקר כוונה זו מה טיבה, אם היא כוונת מצוה או כוונת קנין. והכריע לומר דהיינו כונת קנין. (וכתב דכדבריו נראה מבואר מלשון **הרמב"ן ורשב"א**, ביבמות ק"ד.) אמנם **הקצות החושן** (סי' רע"ה סק"ד). דחה דבריו לפי מה שהוכיח (שם) דבדעת אחרת מקנה אין המקבל צריך כוונה לקנין, ואם כן היאך אמרו כאן דבעינן שיתכוונו שניהם הא דעת האשה אינה צריכה להקנאה, כיון דאיכא דעת אחרת מקנה.

(ג) גמ', **דלא אפשר לקיומי ע"י שליח כי התם.** בקובץ **שעורים** (אות רנב), כתב בשם **שו"ת מהר"ח אור זרוע** (סימן קכח), דהטעם דלא מהני שליחות בחליצה, משום דבעינן חליצה דומיא דיבום. או משום, דכתיב (דברים כה, ט) **"וְחָלְצָהּ נָעֲלָה מֵעַל כָּלֹו",** והיינו דווקא רגל ידידה. וכן הביא שכתב **הרא"ש** (פרק מצות חליצה ס"ט). והעיר, דעדיין אינו מבואר, דאין זה קרא יתירא ומנלן למעוטי מינה שליחות. (עיין באות הבאה).

(ד) גמ' **תנאה דאפשר לקיומי וכו' לא הוי תנאה.** תוס' בד"ה **תנאי**, כתבו דהסברא שתנאי תלוי בשליחות, כיון שהמעשה כל כך בידו שיכול לקיימו על ידי שליח וכו'. וביאר **בשערי יושר** (שער ז' פ"ח), דהטעם דאין מועיל שליחות בחליצה, משום דאין החליצה פועלת לנתק את הויקה מחמת פעולת האדם. אלא דאמרה התורה שבעשית מעשה החליצה האשה מותרת. דהיינו שהתורה מחילה את חלות הניתוק. וכיון דמהות השליחות שמוסר כוחו לשליח. הכא כיון שאין הניתוק מכוחו אין לו מה למסור. ובכך נתבאר דמהאי טעמא שאין החלות נפעלת על ידו, אינו יכול להחיל תנאי במעשה. (ועיין באות הקודמת). אמנם **הריטב"א** כתב דהסברא דתנאי תלוי בשליחות, כיון דמעשה אלים כולי האי דליתיה על ידי שליח לא חייל ביה תנאי, וכן כתב **המאירי**. [ובפני **יהושע בגיטין** (עה). כתב כסברתם ודלא כתוס' דידן. והביא ראיה מהרמב"ן ביש נוהלין, ולפלא שלא ראה דברי הראשונים כאן כדבריו.]

(ה) **רש"י בד"ה על ידי שליח**, כי התם שהרי משה צוה ליהושע כו' שהיה שלוחו של משה וכו'. הקשה **הפני יהושע**, דלכאורה הא משה בעצמו נמי לא התנה ליתן להם משלו, ואם כן היאך שייך לומר דיהושע היה שלוחו של משה. ותירץ, דאפשר דכיבוש סיחון ועוג היה ראוי למשה לבדו, שהיה מלך והוא נהג טובת עין ונתנה לישראל.

ביאר **הרשב"א**, דלא הוי חסורי מחסרה, אלא דמתניתין אמרה המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים אינה מקודשת. והיינו בכל גווני בין שנמצאו עליה נדרים קודם כניסה ובין נמצאו לאחר כניסה. והא דאיתא בסיפא, כנסה סתם. היינו קידשה סתם, משום דקידושין קרי כניסה.

(ט) גמ', **צריכה גט מדבריהם.** כתב **השיטה מקובצת** בשם **רש"י** (במהדורא קמא), דטעם הדבר, דכיון דקדשה סתם ולא הזכיר שום תנאי, יאמרו דאשת איש יוצאה בלא גט. מה שאין כן כתובה דלא שקלא משום דהוי מקח טעות. אבל בקידשה על תנאי וכנסה סתם, אינה צריכה גט אפילו מדבריהם דמידע ידעי דהוא מחמת התנאי.

(י) **רש"י ד"ה ספקי מספקא ליה**, על סתם אדם אם אפשרי באשה נדרנית אם לאו. כתב **הפני יהושע**, דאף דמסתיתמ רש"י נראה דמספקין גם בקידושין גרידא. מכל מקום לא יתכן לומר כן. דהא איתא **לקמן** (עה:): חזקה דאין אדם מתפייס במומין, וכן יש חזקה אין אדם שותה בכוס אלא אם כן בודקו. ומסתמא דעתו לבדוקה והווי סימפון, ולא בעיא גיטא. אלא דכוונת רש"י דמספקא לן **דווקא בגוונא דכנסה**, אי אמרינן דקפדי, משום חזקה דאין אדם מתפייס במומין. או איפכא, דחזקה שאין אדם שותה בכוס אלא אם כן בודקו, ומסתמא ראה ונתפייס.

(יא) **רש"י ד"ה בטעות שתי נשים**, קידש לאה על תנאי ואשה אחרת כנס סתם אחריה ונמצאו עליה נדרים. **הרי"ף** (לד. מדפי הרי"ף) פירש, דאיירי שקידש אשה אחת על תנאי, ואשה אחרת סתם ואחר כך כנס את הראשונה סתם, דרב סבר דכיון דקידש השניה סתם ולא הקפיד על תנאו, ודאי מחל עליו גם כלפי הראשונה, ולשמואל אכתי איכא למימר דכל הבוהל על דעת תנאי הוא בועל. **והר"ן** (שם) פירש בשם **רבי יוסף הלוי**, דאיירי בגוונא שקידש שתי נשים על תנאי, וחזר וכנסן סתם בזו אחר זו.

(יב) **רש"י ד"ה מחלוקת**, קידשה על תנאי וגירשה מן האירוסין וכו'. **הרי"ף** (לד. מדפי הרי"ף) פירש, דטעות אשה אחת כעין שתי נשים, היינו שקידש אשה אחת על תנאי וכנסה סתם לאחר זמן, וכעין שתי נשים. דהיינו דכשם דבשתי נשים, אם קידש אחת בתנאי וכנס השניה בסתמא, ודאי אחולי אחליה לתנאי [גם לראשונה]. הוא הדין באשה אחת כהאי גוונא. אבל טעות אשה אחת היינו, שקידשה על תנאי ובעל מיד, דבהא לא אמרינן דאחליה לתנאי, כיון דחשיב כמעשה אחד שהיה בו תנאי. ולהכי הקשה מפלוגתא דתנא קמא ורבי ישמעאל בסמוך, משום דמשמע לו דאם בעל קנו היינו לאלתר. **והר"ן** (שם) פירש בשם **הר"ז הלוי**, דאיירי בגוונא שקידש אשה אחת על תנאי וכנסה סתם, ואחר כך בעל סתם. דכיון דאיכא תרי סתמי דמיא לשתי נשים, כמו שפירש **הרב יוסף הלוי** [הובא באות הקודמת], שיש בהם שני סתמות.

(יג) **תוס' ד"ה אדם יודע**, הך צריכותא הו"מ למימר לעיל וכו'. תמה **המהרש"א**, הא היא היא הצריכותא דעביד לעיל. דקאמר, בההיא קאמר רב משום דליכא תנאה, והיינו משום דהכל יודעים שאין כלום בקידושי קטנה, וגמר ובעל לשם קידושין, [וכמו שפירש **רש"י בד"ה דליכא**]. ואמנם **המהר"ם שי"ף** כתב, דמוכח דתוס' פירשו צריכותא דגמרא לעיל כפשוטה. דדוקא התם דליכא תנאי, והיינו דליכא גילוי דעת, ודאי נאמר דבועל מספק לשם קידושין, אבל במקום דאיכא תנאי מפורש, ודאי בועל על דעת

חכם, הנדרים שנודעו לבעל לא מהני שתלך לאחר מיכן אצל חכם להתירם, ואם כן ליכא למיחש למידי. אמנם **הירושלמי** (בפירקין הלכה ז') הקשה כן, ותירץ, דלא חיישינן שתלך אצל חכם, כיון דידועת שאם תלך אצלו נמצא גט בטל ובניה ממזרים. וכתב **השיטה מקובצת**, **דהרא"ה** דייק דמדלא הקשו להאי קושיא בסוגיין מוכח, דסבירא לבבלי, שהקדושין לא יחולו גם אם יתיר לה חכם. וטעמא, משום דאמדינן לדעתיה שאם נישאת לאחר מחמת שהוא מקפיד על נדריה, אין רצונו שלאחר שנישאת יחולו קידושיו למפרע.

(ג) **תוס' ד"ה חכם**, **בתוה"ד**, אבל לאחר ידיעת הבעל לא מהני להו היתר כדקתני מתניתין וכו' ולא מפליג וכו'. הקשה **המהרש"א**, דאכתי תיקשי מתניתין, דלא מפליג מידי בין התירה חכם קודם ידיעת הבעל, להתירה אחר ידיעת הבעל. ותירץ, דלישנא דמתניתין ד"נמצא עליה נדרים" משמע, שהבעל ידע זאת קודם שהתירם החכם.

(ד) **רש"י ד"ה הלכה**, אחר קידושין אצל חכם. **השיטה מקובצת** ביאר, דכוונת רש"י, דאתי לאפוקי דאם הלכה אצל חכם אחר שנישאת לאחר לא יחוי, ורק אם הלכה אצל חכם אחר שנתקדשה לראשון מיד, אז מהני שיתירם, וכדעת **הרא"ה** (הובא לעיל אות יב).

(טו) **תוס' ד"ה משום שם רע וכו'**, **בסוה"ד**, וליכא למימר דהכא כיון דאמר משום שם רע וכו', דע"כ הכא בעינן תנאי מדמשני התם הא מני רבי מאיר היא וכו'. אבל **הריטב"א בגיטין** (מה:), כתב, דכיון שאמר משום שם רע אני מוציאך, הגט בטל. משום דסגי בגילוי דעת, דומיא דזבין ולא איצטריכו ליה זוזי. והא דלא מהני לרבי מאיר, משום דאף דסגי בגילוי דעת, מכל מקום בעינן שיכפול. ואמנם לא בעינן לשאר משפטי התנאים כגון הן קודם ללאו, אבל כפילה בעינן. והוסיף, דהיכא דאיכא אומדנא דמוכח כל כך דלדידן אין צריך אפילו גילוי דעת, לרבי מאיר נמי לא בעינן ולא מידי. אבל היכא דלדידן בעינן גילוי דעת, לרבי מאיר בעינן שיכפול.

(טז) **[רש"י בד"ה כל נדר, לקמן]** (עה). מצינו דפליגי ר' יצחק ור' נחמן בביאור דברי ר' יהודה. (ועיין שם באות א'). **ובשולחן ערוך** (יו"ד סי' רכ"ח סכ"א) פסק כר' נחמן, ואילו כאן רש"י פירש דברי ר' יהודה כר' יצחק, דרבים היינו עשרה. וצריך עיון.

דף עה ע"א

(א) **גמ'**, וכמה רבים רב נחמן בר יצחק אמר שלשה ימים שנים רבים שלשה. **הריטב"א בגיטין** (מו). הקשה, בשלמא מר' יצחק חזינן מהיכא תיתי דבעינן עשרה. אבל רב נחמן דאמר שלשה, מאי טעמא לא אמר כר' יצחק, ועוד מהיכא יליף לה ר' יהודה. ותירץ בשם רבו, דר' נחמן סבר דאין הכרח דמשמעות "עדה" דכתיב גבי גבעונים, היינו בפני העדה. משום דלא כתיב "כי נשבעו להם הנשיאים בפני העדה" אלא "נשיאי העדה", דהיינו שנשיאי העדה נשבעו. וכיון דעדה לית לך, בשלשה סגי משום דהוו רבים. דמשמע דטעמא דלא מצאו היתר לשבועתן משום דנשבעו להם בפני רבים. [אמנם צריך עיון מהיכא משמע]. עוד כתב, דאפשר לומר דטעמא דר' יהודה דבעינן שלושה, משום דסתם שבועה בבית דין ובית דין הם שלשה. [ומדבריו מוכח, דר' יצחק ור' נחמן לא פליגי בטעם דברי ר' יהודה

(ו) **גמ'**, התם משום דאיתקוש הוויות להרדי. פירש **רש"י ד"ה דאיתקוש הוויות**, דכי היכי דמהני תנאי בקידושי כסף ושטר מהני נמי בביאה. והקשה **בחיורשי הגרע"א**, אם כן נילף מקידושין דמהני תנאי נמי בחליצה, כיון דחזינן דמהני תנאי בביאה אף על גב דליתא בתנאי. ולכך פירש באופן אחר, דכוונת הגמ' דעיקר קידושין הוא מילתא דאפשר על ידי שליח, אף דמעשה הביאה אי אפשר על ידי שליח, מכל מקום הא מקדש לה בביאה זו. וכל כהאי גוונא מיקרי איתיה בשליחות. (עייין באות הבאה)

(ז) **גמ'**, **שם**. **הרא"ה בשיטה מקובצת** תמה, הא איכא למימר נמי להיפך, כיון דביאה ליתא בשליחות ליתא נמי בתנאי, ונילף כסף ושטר מביאה גסם בהו לא מהני תנאי. [ומקושייתו מוכח דפירש כרש"י שהובא באות הקודמת. (י.צ.ב.)]. ותירץ, דעדיף למילף חדא מתרת, היינו ביאה מכסף ושטר, ולא תרת מחדא.

(ח) **תוס' ד"ה המקדש במלוה**, פי' בקונט' שמחל לה המלוה וכו' ולר"י אין נראה דשמא אין לחלק וכו'. ביאר **בתוס' הרא"ה**, דכשאומר לה במחילת מלוה, כוונתו בהנאת מחילה ולכך ודאי מקודשת.

(ט) **בא"ד**, כגון דאמר לה התקדשי במעות מלוה שאת חייבת לי. **בחדושי רבי שמעון יהודה הכהן** (קידושין סימן ז'), תמה, היאך אפשר לקדש בלא מחילה. ועוד, מה ההבדל בין מחילת מלוה להנאת מחילה. וכתב, דסברת רש"י היתה דכשמקדש עבור המחילה, אף על גב דמבקש גמול עבור מה שנחסר לו במה שמחל לה. אין זה מועיל, דאף שמחל לה ונחסר לו, מכל מקום אצלה לא נתרבה מה שהוא על ידי מחילתו. ואינו דומה למקדש בהנאת מחילה שהיא מתקדשת במה שקבלת ההנאה. אמנם התוס' סברי, דמה ששייך לבקש גמול במחל היינו על מעשה המחילה. אבל כשמבקש גמול עבור מחילת זכות השעבוד שיש לו מחמת המלוה, הרי אין זו מחילה. ועל כן פירשו, שהיא מתקדשת עבור הכסף שחייבת לו, דהיינו שחובה יפרע בכך, והיא מקנה נפשה להתקדש לו. דאף בקנין כסף אין הכסף עושה את הקנין אלא ההשתעבדות עבור הכסף שמקבל. ואשמועינן דלא מהני מה שמשתחייבת בלבד, אלא בעינן שתהיה נתינה או הנאה חדשה.

(י) **תוס' ד"ה דברי הכל צריכה הימנו גט, בתוה"ד**, וא"ת לרב תיקשי למאן דאמר לא קנו וכו'. הקשה **בחיורשי הגרע"א**, הא מצינן לתרוצי דרב סובר כרב אחא דאחולי אחיל לתנאה.

(יא) **בא"ד**, וקדשה בטעות היינו פחות משה פרוטה ובהא לא אמרינן דבעל לשם קידושין. הקשה **בחיורשי הגרע"א**, דהוה להו לתוס' למימר בפשטות, דכיון דקידשה בפחות משה פרוטה, לא שייך אחולי אחליה לתנאיה, דבמה תתקדש.

דף עד ע"ב

(יב) **גמ'**, **ת"ר הלכה אצל חכם והתירה מקודשת**. הקשה **בשיטה מקובצת** בשם **תלמידי רבינו יונה**, היאך מתירין לאשה שיש עליה נדרים, שנתקדשה ויצאה מבעלה בלא גט, מחמת שנמצאו עליה נדרים, להינשא לכתחילה. הא איכא למיחש דתלך אחר כך אצל חכם ויתיר הנדרים, ונמצא שהיא אשת איש למפרע. ותירצו, על פי מה שכתבו **התוס' בד"ה**

הדרג היוזמי

מסכת כתובות דף עה

כט ניסן התשע"ה

והא דקתני בבכורות בין עוברים בין קבועין, היינו שמום זה אפשר שירפה ממנו, והוי מום עובר. מכל מקום עתה אינה פוסקת ממנו.

(ז) גמ', **רב אשי אמר וכו' אפשר לעברה וכו' אפשר דנקט פילפלא בפומיה וכו' אבל אשה אי אפשר.** הקשה בשיטה מקובצת, הא פרכינן אזיעה וריח הפה, ומאי טעמא רבי יוסי בר חנינא נמי לא תירץ כרב אשי להא דקשיא מריח הפה. ותירץ, דמעיקרא עיקר הקושיא היתה אזיעה, משום דסלקא דעתין, דהא דקתני הוסיפו עליהן זיעה, היינו שזועה תמיד, כדפירש רש"י. דאי זיעה דלפרקים, הא אינו מום, משום דגבי רובא דעלמא הכי הוא. וכיון שכן הקשו זיעה אזיעה, דזיעה תמידית היא כמוהם. ומשני דזיעה תמידית זו היינו זיעה תמידית העוברת לעתים. [עיי' באות הקודמת בשם רש"י במהדורא קמא והריב"ש]. אבל ריח הפה לא הוצרך להזכיר במפורש, משום דפשיטא דכי היכי דפלגינן גבי זיעה, איכא לאיפלוגי גבי ריח הפה. אבל רב אשי הוצרך למנקט ריח הפה, לאשמועינן דאפילו תקון כל כך קל אי אפשר באשה. צמשים דבעלה מדבר עמה כל שעה. ואפשר דלכך האריך רש"י בד"ה וריח הפה, וכתב אבל גבי אשה דהוא מדבר וכו'. ולא קיצר דרכו.

(ח) גמ', **בעומדת על פדחתה. הרי"ף** (לה. מדפי הרי"ף) השמיט האי דינא. ולא הביא אלא הברייטא דגדולה או קטנה שיש בה שיער. ותמה הבית יוסף (סימן לט), אמאי השמיטו. וכתב הרש"ש, **דהרמב"ם** (בפירוש המשנה) **והרע"ב**, נמי לא הזכירו. ופירש, דסברי דלא כדפירש רש"י ד"ה **בעומדת**, דמקפיד אפילו באין בה שער ובקטנה, אלא מיירי בגדולה או ביש בה שיער. אלא דבכהנים אינו פוסל, משום דמצי להסתירו במצנפתו בשעת עבודה. אבל באשה ליכא למימר הכי, כיון שרואה אותה תמיד. וכמו שאמרה הגמ' לעיל לענין זיעה. אבל שומא קטנה אינה מום באשה אפילו על פדחתה. אמנם הרמב"ם (פ"ז מאישות ה"ז) פסק דהווי מום. אלא דשומא פסול רק על הפנים. ובחזון איש (שם ביאר סברתו).

(ט) גמ', **נשכה כלב ונעשה מקומו צלקת הרי זה מום.** ויש לעיין אם חמיר טפי משומא, והוי מום אפילו בפחות מאיסר האיטלקי. דהכי משמע מדלא מפליג גבה בין קטנה לגדולה, כדמפליג גבי שומא. או דנימא דיגיד עליו ריעו וכשיעורא דשומא שיעורא דצלקת. ולכאורה אפשר לפשוט מהא דהרמב"ם (בפ"ז מאישות ה"ז) גבי שומא כתב החילוקים דאיתא בסוגיין, ואילו לענין צלקת חילק. (א.ג.) ואולי יש לומר, דכוונתו במה שהביא הדינים בחדא מחתא, ללמד משומא לצלקת. דהא בוודאי בעינן איזה שיעור, ומאי טעמא לא כתב.

(י) גמ', **שהפשילה רדיה לאחוריה והניקה את בנה.** ביאר היעב"ץ, דהיה בנה מורכב על כתיפה.

(יא) גמ', **וחד מינן כי סליק להתם עדיף כתרי מינייהו. בשיטה מקובצת,** ביאר בשם הריב"ש, דבני ארץ ישראל טבע הארץ מסייעם, משום ד"אוריא דארץ ישראל מחכים". ועל כן אף שאינם רגילים ללמוד בחריפות כבני בבל, עדיפי על בני בבל, אבל כשעולה חד מבבל לארץ ישראל על ידי צירוף הרגל ללמוד בחריפות עם טבע הארץ, נעשה חריף טפי. והביא שיש מי שכתב, לפי שיצא מטומאת ארץ העמים ונכנס תחת כנפי השכינה. ועוד, דכשהאדם לומד חוץ ממקומו קובע לימודו יותר ומצליח לפי שאינו

אלא בהבנת לשון "רבים" שאמר. ודלא כמו שכתב המגיה בריטב"א מוה"ק שם בהערה 254. דהריטב"א לא גרס ר' נחמן אמר ג' וכו' דוודאי גרס לה. ורב נחמן לא אתי לילף מזבה, אלא לבאר דברי ר' יהודה.

(ב) גמ', **שם.** עיין באות הקודמת. ואם תאמר איך השווה ר' נחמן לשון רבים דר' יהודה ללשון רבים דאמר קרא גבי זבה, הא התם הילפותא מהקרא ומדכתיב ימים, ו-רבים. (ח.ו.) אמנם יש לומר, דילפינן מהתם דהיכא דבעינן לומר שנים, לא בעי להשתמש בלשון רבים אלא בעי למנקט שנים. והא דאמרינן מיעוט רבים שנים, כגון **בשקלים** (פ"ה מ"ב) דאין עושין שררה פחות משנים - דכתיב (שמות כח) **והם יקחו את הזהב,** מיעוט רבים שנים. היינו היכא דנכתב סתמא **בלשון רבים**, אבל היכא דנכתב לשון "רבים" ממש, בין בלשון תורה ובין בלשון חכמים, היינו שלושה.

(ג) גמ', **אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד. השיטה מקובצת** הביא, דהריטב"א **בגיטין** (מה): הקשה, אמאי אינה מקודשת, תעשה אותו אשתו שליח להתיר נדריה ולא יהיה לה בזיון בבית דין. ותירץ, דאינו רוצה שידעו הבית דין בנדרי אשתו.

(ד) גמ', **ולימא הכא באדם חשוב עסקינן וכו'.** הקשה המהרש"ל, מאי טעמא בעינן להאי טעמא דאינה רוצה להאסר בקרוביו. תיפוק ליה שאינה רוצה בו משום שהוא נדרן, והוא לא יגרשנה משום שהגירושין תלויים ברצונו, ולכך מעיקרא אינה רוצה להתקדש. ותירץ, דכוונת הגמ' דאם אינה רוצה בו משום שהוא נדרן אינה מקודשת. ואפילו אי נימא שהוא רוצה להתחייב שאם ידור עוד יגרשנה, (דבהאי גוונא לא מציא איהי למיקד ולמיטען "איני רוצה באיש נדרן", דהא קיבל על עצמו לגרשה אם ידור עוד). מכל מקום באדם חשוב ליכא למימר הכי, דהא אינה רוצה להאסר בקרוביו.

(ה) גמ', **תנא וכולן מזנות ותולות בבעליהן.** הקשה הרד"ל, דאם כן אכתי יכולה לטעון דלא ניחא לה בכהאי גברא, משום שיתלו בה שמץ זנות דיאמרו דאם היא רוצה נדרן על כרחך שהיא מזנה תחתיו. ותירץ, דאפשר דהא דאמרו וכולן מזנות וכו' היינו דווקא באנשים שפלים כמותם, ולא בכל דוכתא. [נעוד יש לומר, דהא דחיישינן למזנה תחתיו, היינו דווקא היכא שהאדם מאוס, ומסתבר שאינה רוצה בו רק כדי שתוכל לזנות. אבל מה שאינה חפצה בנדרן יש לומר דאינו רק משום מה שמכביד עליה, אלא גם משום שיראה מעונש נדרים, דבעוון נדרים אשתו של אדם ובניו מתים כדאיתא **בשבת** (לא:). ומאיכתי תיתי לומר שכדי שיהני לה לזנות תחתיו, לא תחשוש לכך. (י.צ.ב.).]

(ו) תוס' ד"ה **כאן בזיעה עוברת, בתוה"ד,** דהיכי נוקי מתניתין בשאינה עוברת, הא בין קבועין בין עוברין קתני. המהרש"ל כתב, דלולי דברי התוס' היה אפשר לומר, דזיעה עוברת היינו שעוברת וחוזרת כל שעה, והוי מום קבוע לסירוגין. ולא מיקרי מום עובר אלא בגוונא שסופו לעבור לגמרי לעולם. ולפי זה אין צריך לפרש דעוברת על ידי רחיצה, אלא יש לומר דעוברת מאליה וחוזרת, ולכך אינו מום הפוסל בכהנים, דיכול לעבוד בשעה שאינו מזיע. ובשיטה מקובצת פירש כן בשם רש"י במהדורא קמא והריב"ש, שביאר דאשה כיון שעומדת תמיד בפני בעלה הוי מום.

מתבטל.

דף עה ע"ב

(יב) מתני', אבל מומין שבגלוי אינו יכול לטעון. בשיטה מקובצת ביאר בשם תלמידיו רבינו יונה, דלרבי מאיר, אפילו מומין שבגלוי יתכן דהסתירה ממנו, כיון שיש נשים שנשמרות שלא יראום בני אדם, ואיכא נמי בני אדם שאינם חוששין לבדוק כל כך. אמנם דעת התוס' ד"ה אבל, דרבי מאיר לא פליג על מומין שבגלוי, אלא בגוונא דיש מרחץ באותה העיר. והקשו תלמידיו רבינו יונה, אם כן, אמאי הוסיפו רבנן בדבריהם "אבל במומין שבגלוי אינו יכול לטעון", הא בכהאי גוונא ר' מאיר נמי מודה. וביארו, דכוונת רבנן למימר, כי היכי דמודית לן במומין שבגלוי, הכי נמי אודי לן ביש מרחץ באותה העיר.

(יג) גמ', מני ר' יהושע היא וכו'. ביאר הריטב"א, דעל כרחך רבי יהושע היא, דלרבן גמליאל אידי מהימנא כיון דאידיה ברי ואיהו שמא, ובצירוף חזקת הגוף מהני להוציא ממון. והקשה, מנלן דאידיה ברי והבעל שמא, דנימא דלרבן גמליאל היא נאמנת, נימא דהבעל נמי ברי. ותירץ, דוודאי הבעל הוא שמא, דמנא ליה מתי נולדו בה המומין.

(יד) גמ', שם וברש"י ד"ה מני וכו', בסוה"ד, והכא נמי לא אמרינן העמד הגוף על חזקתו ובלא מומין נולדה. הקשה היעב"ץ, הא איכא הרבה דנולדות עם מומין, ואם כן ליכא חזקה דלא היו בה מומין, דשמא נולדה עמהם. ואף דבוראי איכא רוב דהא רובן נולדות בלא מום. מכל מקום רוב לא מהני להוציא ממון, אליבא דרב.

(טו) תוס' ד"ה אבל במומין שבגלוי וכו', תימה לרב דמוקי כולה מתניתין וכו' בקידשה על תנאי וכו'. האבנני מילואים (לח ס"ק כ"ה) תירץ, דלא שייך כלל תנאי על מומין שבגלוי, דהא הוא רואה אותם וידע שתנאו לא יכול להתקיים, והוי כמתנה על מנת שתעלי לרקיע דלא הוי תנאי.

(טז) תוס' ד"ה תברא, פירש רבינו חננאל, שבועה. הערוך (ערך תברא) פירש, דהוא מלשון "תברא בתי", כדאמרינן במועד קטן (יד.). והיעב"ץ כתב, דאולי יש להגיה בתוס' "שבורה" במקום שבועה.

(יז) תוס' ד"ה אבל היכא וכו', בסוה"ד, ונראה לרשב"א דחזקת פנויה לא חשיבא כלל חזקה לגבי חזקת הגוף. השב שמעתתא (שמעתתא ב' פרק ב') ביאר כוונתם, דחזקת הגוף אלימא כל כך, דלא חשיבא חזקת פנויה כנגדה כלל למיהוי תרתי לריעותא. והא דבמקוה אמרינן תרתי לריעותא, דהתם חזקת המקוה לא הוי חזקת הגוף. משום, דלא נשתנה מידי בגוף המים דהמים שנמצאים כאן הם המים שהיו, והוי חזקה דמעיקרא בעלמא, וכנגד זה שפיר מהני חזקת טמא. והקשה על זה מהא דאיתא בנדה (ב.), גבי חבית שעשאה תרומה על יין דבמקום אחר, ונמצאת של חומץ. ומספקא לן אם היתה חומץ בשעה שקרא עליה שם תרומה ולא חייל, דאף דאיכא חזקת הגוף דהחבית היתה אכתי יין בשעה שקרא שם, מכל מקום איכא תרתי לריעותא, א. חזקת טבל, ב. דהרי חומץ לפניך. ומסקינן, דמחזקינן לה בחזקת טבל. ואף דחזקת טבל לא הוי חזקת הגוף דגופא לא אשתני, אלא כמו חזקת איסור וחזקת פנויה, ואילו היין ודאי הוי ליה חזקת הגוף, דעל ידי שנעשה חומץ הרי אשתני גופו. ולדברי התוס' הא

חזקת הגוף עדיף, ולא מהני תרתי לריעותא נגד חזקת הגוף, ואם כן הוי ליה להיות ודאי. ותירץ, על פי מה דאיתא בבבא מציעא (עג.), דכל חבית יין שנתחמצה, איגלאי מילתא דמעיקרא היה קלקולה בתוכה. אלא דכל זמן שאינו ניכר דחומץ הוא, רשאי להפריש ממנה על יין. אבל מכל מקום חזקת הגוף ליכא, כיון דמעיקרא היתה חומץ. מה שאין כן גבי מומין, דקודם שנולדו המומין היתה שלימה, והוי לה חזקת הגוף.

(יח) גמ', דתנאי אם בהרת קדמה וכו', ספק טמא ור"י אומר כהה וכו'. ותוס' בד"ה ספק טמא, ביאר ר"ת דאזיל ר' יהושע בתר חזקת הגוף דהעמידנו בחזקת שלא היה בו נגע. והקשה הקובץ שיעורים (אות רסב), איזו חזקה היא זו דהשיער לבן קדם לבהרת, הא איכא למימר להיפך, דהבהרת קדמה לשיער לבן. ותירץ, דשיער לבן בעצמו אינו נגע, דהא טיהרה תורה בקדם לבהרת. ואם כן אינו שינוי בגוף ולא שייך לומר דחזקת הגוף מוכיח שלא היה, אבל הבהרת שהיא נגע שפיר הוי שינוי בגוף, וכיון דאוקמינן אחזקה אמרינן שנעשה אחר כך. ובחידושי הגר"ח (הובא בקובץ אוהל אברהם למסכתין) הגדיר, דהשיער הוא סימן טומאה בנגע, שהוא הטומאה. ולא שהטומאה באה מחמת הנגע והשיער יחד. ולפי זה הספק בו אנו דנין, היינו האם הנגע הופיע או לא, ועלה שייך לומר דאוקמינן אחזקה, דהא דאוקמינן אחזקות היינו אספק.

(יט) תוס' ד"ה ספק טמא, הקשה ר"ת מאי טעמיהו דרבנן אמאי לא אזלינן בתר חזקה. הקשה בחידושי הגרע"א, מאי קשיא, הא יש לומר בפשיטות, דבספק טומאה ברשות היחיד לא אזלינן בתר חזקה. ואם כוונתם להקשות בגוונא שהספק הוא ברשות הרבים, הוי להו להקשות בקיצור בדברי רבי יהושע גופיה, דיש לטהרו אף בלא חזקה משום דספק טומאה ברשות הרבים טהור. ובשב שמעתתא (שמעתא ב' פ"א) כתב, דאזלינן בתר חזקת הגוף אפילו בספק טומאה ברשות היחיד. והוכיח כן מהא דכתב הפני יהושע בסוגיין, דחזקת הגוף עדיפא מרובא, והא רובא מהני לטהר גם בספק טומאה ברשות היחיד כדמוכח בחולין (י. עיין שם), ואם כן כל שכן דמהני חזקת הגוף.

(כ) בא"ד, דהכא מיירי כשנוקק לטומאה וכו'. כתב השב שמעתתא (שמעתא ב' פ"א), דהתוס' אולי כדעת הסוברים דמחזיקין מאיסור לאיסור, דאי אין מחזיקין מאיסור לאיסור הוא הדין דאין מחזיקין מטומאה לטומאה. ואמנם בתוס' הרא"ש (נדה יט.), הקשה כן. ובשערי יושר (שער ב' פרק כ"א) תירץ, דיש לומר דלא מצי להיטהר מטומאה על ידי טבילה, אם גם אחר הטבילה ישאר טמא מטומאה אחרת, דהוי כטובל ושרץ בידו. ואם כן, אי נימא שהוא טמא נמצא דלא נטהר כלל מהנגע הקודם, ונשאר באותה טומאה שהוחזק בה.

(כא) גמ', רבא אמר רישא כאן נמצאו כאן היו. ופירש רש"י ד"ה רבא, דלא מהני חזקת הגוף ברישא דמתניתין, משום דהורעה חזקת הגוף במאי שנמצאו המומין ברשות האב. ואפלוגתייהו דרבן גמליאל ורבי יהושע (לעיל יב.), כתבו התוס' בד"ה רישא, דליכא לאקשויי היאך נאמנת לרבן גמליאל מכח חזקת הגוף, הא הורעה רשות הבעל ד"כאן נמצאו כאן היו". דהתם איירינן בגונא בענין שיכול להיות שנאנסה תחת בעלה. והר"ן (לה. מדפי הרי"ף), תירץ, דרבא אתי לתרוצי דמתניתין דידן לא שייכא מידי

הדרה היומית

"כאן נמצאו כאן היו". ותיירץ, דהתם אינו להוציא ממון, אבל הכא לענין הוצאת ממון, לא סגי בחזקת הגוף גרידא. עוד תירץ, דאין הכי נמי דבסיפא לא בעינן לדין כאן נמצא כאן היה, ואידי דנקט ברישא האי לישנא נקט נמי בסיפא.

(ג) רש"י ד"ה רבא אמר, רבא מהדר לאוקמא כולה כרבן גמליאל וכו'. הקשה בחידושי הגרע"א, אמאי לא ביאר רש"י בפשטות, דרבא מהדר לתירוצי קושיא דרישא דמתניתין אסיפא, ואליבא דחד תנא ולא למדחק תברא. נולכאורה יש ליישב, דרש"י דייק, מאי טעמא אמר רבא דטעמא דרישא משום כאן נמצא כאן היה, הא איכא לפרושי טעמא משום דחזקת הגוף לא מהני להוציא ממוחזק בממון, ודוקא בסיפא בעינן לטעמא דמוציא משום כאן נמצא כאן היה. אמנם אי רבא מיהדר לתרוצי כולה כר"ג, שפיר אמר דטעמא דברישא אינו מוציא משום הריעותא דכאן נמצא כאן היה.

לפלוגתיהו דרבן גמליאל ורבי יהושע, דהם נחלקו בברי ושמא בצירוף חזקת הגוף, אבל בשמא ושמא גם לרבן גמליאל לא מצי להוציא ממון מכח חזקת הגוף לבדה, והכא מיירי שהאשה טוענת "שמא", דאינה יודעת מתי נולדו בה המומין הללו, והטעם דבסיפא מוציאה ממון אינו משום חזקת הגוף אלא משום "כאן נמצאו כאן היו" דכיון דנמצאו המומין ברשות הבעל תלינן דברשותו נולדו, וברישא דנמצאו המומין בבית אביה אין לנו לומר "כאן נמצאו כאן היו" על רשות הבעל אלא על רשות האב, ומצד חזקת הגוף ליכא למימר שנולדו לאחר האירוסין משום דליכא ברי כמו שנתבאר לעיל.

(כב) גמ', סיפא נמי כאן נמצאו כאן היו. מלשון הגמ' משמע דחזקת הגוף גרידא לא מהניא, והא דמהני היינו משום "כאן נמצא כאן היה". ובשיטה מקובצת הקשה בשם הרא"ש, הא לעיל (יג), לענין ראיה מדברת ומעוברת, הכשירה רבן גמליאל משום חזקת הגוף גרידא, אף דלא שייך

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דף היומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומי ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 10:30 - 9:30 בבית הכנסת 'שע"י קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...

יתנב עבדו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (ה"ח באהבת חסד ח"ב פט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 Dafyomi@okmail.co.il

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>